

**university of
groningen**

Individualisering, ontkerkelijking en subjectief welzijn in
Nederland: Een Sociale Productie Functie theorie benadering.

Bachelorscriptie van Kylian Halmingh

Studentnummer: S3807142

Begeleider: prof. dr. R.P.M. (Rafael) Wittek

Abstract

In Nederland heeft tussen het jaar 1970 en nu zowel individualisering als ontkerkelijking plaatsgevonden. Deze grote maatschappelijke verschuivingen geven aanleiding om te onderzoeken wat hiervan de invloed op het welzijn van individuen in deze maatschappij is. In dit onderzoek worden de gevolgen van individualisering en ontkerkelijking voor het subjectieve welzijn van individuen met individualistische waarden enerzijds en individuen met religieuze waarden anderzijds onderzocht. Er is onderzocht hoe religie en individualisme met een andere set van hulpbronnen en beperkingen te maken krijgen, en in hoeverre het hebben van religieuze of individualistische waarden invloed heeft op het subjectieve welzijn. De Sociale Productie Functie theorie wordt gebruikt om een verklaring te bieden voor de voorspelling dat individuen met individualistische waarden over de tijd meer welzijn uit hun individualistische waarden kunnen halen, en individuen met religieuze waarden juist minder uit hun religieuze waarden. Dit onderzoek is uniek doordat deze theorie nooit eerder is gebruikt om ontwikkelingen van individualisme en/of religie over de tijd te gebruiken als onderbouwing voor een verandering in de invloed van deze concepten op het subjectieve welzijn. De ontwikkelingen worden getoetst door meerdere multipole lineaire regressieanalyses uit te voeren op basis van vijf waves van de European Values Survey (tussen 1981 en 2017). Schalen voor individualisme en religiositeit worden opgesteld en onderworpen aan een sensitiviteitsanalyse en een toets voor interne validiteit. Uit het onderzoek blijkt dat de invloed van individualistische waarden op subjectief welzijn in 1981 en 1990 nog negatief was, terwijl individualistische waarden vanaf 1999 geen invloed meer heeft op subjectief welzijn. Daarnaast blijkt dat religieuze waarden nooit een significante invloed hebben gehad op subjectief welzijn, maar dat er in 2017 een positieve invloed is wanneer ook rekening gehouden wordt met de mate waarin mensen individualistische waarden hebben. De ontkerkelijking heeft dus geen negatieve gevolgen voor het subjectief welzijn van individuen met religieuze waarden. Tot slot blijkt uit dit onderzoek dat er geen aanwijzingen zijn dat er sprake is van een overname van religie door individualisme als bron van subjectief welzijn in Nederland.

Voorwoord

Het bachelor werkstuk dat voor u ligt, is het resultaat van de grootste opdracht die ik op studiegebied heb uitgevoerd. De titel: 'Individualisering, ontkerkelijking en subjectief welzijn in Nederland: Een Sociale Productie Functie theorie benadering' geeft pakkend weer wat in deze scriptie onderzocht is, namelijk de verandering van de invloed van individualistische en religieuze waarden op het subjectieve welzijn van Nederland over de periode van individualisering en ontkerkelijking.

Vanwege mijn interesse in maatschappelijke veranderingen en fenomenen heb ik hier met plezier aan kunnen werken. De individualisering en ontkerkelijking in de Nederlandse samenleving hebben de sociale context erg veranderd, en het zou leuk zijn als mijn scriptie enig inspiratie kan bieden voor onderzoekers die ook in deze onderwerpen geïnteresseerd zijn. Het onderzoek geeft namelijk de handvatten die nodig zijn om onderzoek naar deze fenomenen voor andere contexten te herhalen of voor de Nederlandse context verder uit te bouwen.

De weg naar deze scriptie toe was lang. Na een jaar gymnasium met meer onvoldoendes dan voldoende volgde de havo, waarna het vwo toch weer opgepakt en afgerond werd. Op de studie rechtsgelerdheid kregen de feestjes vervolgens de overhand boven goede cijfers, waarna ik via een half jaar werken bij een kwekerij een hernieuwde poging deed en een geschiktere studie wist te kiezen: sociologie. Hier ging alles wél soepel, en dit maakt dat deze scriptie nu tot stand is gekomen.

Alvorens het voorwoord af te sluiten, wil ik deze ruimte gebruiken voor een woord van dank. Allereerst en bovenal gaat mijn dank uit naar mijn ouders. Ik dank hen voor de ongelimiteerde steun in al die jaren voorafgaand aan dit moment, waarin vooral 'mam' de nodige stress heeft ervaren wanneer ik op de middelbare school met kerst weer eens vijf onvoldoendes gemiddeld stond. Ik dank hen voor de vrijheid die ik altijd heb ervaren om te vallen en weer op te staan, zonder dat ik me hierbij beklemd heb moeten voelen door te hoge verwachtingen van hun kant. En ik dank hen voor de steun tijdens deze bachelor scriptie, waar ondanks dat zij zelf niet in de universitaire wereld thuis zijn toch werd meegedacht en gevraagd hoe het ging.

Daarnaast mijn dank aan mijn begeleider, Rafael Wittek, die bij vragen altijd bereid was mee te denken en met zijn tips een waardevolle bijdrage heeft geleverd aan het verbeteren van deze scriptie. Ik waardeer specifiek het feit dat ik altijd het gevoel heb gehad dat onze discussies gelijkwaardig waren, en dat ook mijn ideeën serieus werden genomen.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
1 Inleiding	6
2 Individualisme, religiositeit en welzijn: bestaande verklaringen	8
3 Theoretische achtergrond: de sociale productie functie benadering	10
3.1 Grondslagen van de SPF Theorie	10
3.2 Het effect van waarden op subjectief welzijn	11
3.3 Institutionele verandering en subjectief welzijn	12
3.3.1 Individualisering in Nederland	12
3.3.2 Ontkerkelijking in Nederland	13
3.3.3 Ontkerkelijking, Individualisering en Subjectief Welzijn	14
4 Onderzoeksdesign	16
4.1 De dataset en het onderzoeksdesign van de European Values Study	16
4.2 Operationalisatie van de variabelen	16
4.2.1 De afhankelijke variabele: Subjectief welzijn	16
4.2.2 Predictoren individualisme en religieuze waarden	17
4.2.3 De controlevariabelen	19
4.3 Missende waarden	20
4.4 Sensitiviteitsanalyse	20
4.5 Interne consistentie van de schalen	20
4.6 Verband tussen individualisme en religie	20
4.7 Kwaliteit van de data	21
4.8 Multipele lineaire regressie en modelfit	21
4.9 Ontwikkelingen over de tijd	22
5 Data: Schaalconstructie, modevaluatie en uitbijters	22
5.1 Descriptieve statistieken	22
5.2 Missende waarden	27
5.3 Sensitiviteitsanalyse	27
5.4 Interne consistentie van de schalen	30
5.5 Verband tussen individualisme en religie	31
5.6 Modevaluatie	33
5.6.1 Modelfit	33
5.6.2 Multicollineariteit en assumptietoetsing	34

5.6.2.1	Multicollineariteit	34
5.6.2.2	Willekeurige steekproeftrekking en onafhankelijke waarnemingen	34
5.6.2.3	Normaliteit	35
5.6.2.4	Lineariteit.....	35
5.6.2.5	Homoscedasticiteit.....	35
5.7	Uitbijter analyse	35
5.7.1	Cook's distance.....	36
5.7.2	Leverage analyse	36
5.7.3	Aantal uitbijters en invloed	36
6	Resultaten.....	37
6.1	Individualisme en tevredenheid met het leven	37
6.2	Religie en tevredenheid met het leven	40
6.3	Substitutie van religie voor individualisme over de tijd.....	43
7	Discussie en Conclusie.....	43
7.1	Discussie	43
7.2	Beperkingen.....	44
7.3	Conclusie	45
8	Literatuur.....	47
Bijlage 1	Operationalisaties	52
Bijlage 1.1	Frequentieverdeling van de oorspronkelijke variabelen.....	52
Bijlage 1.2	De bewerkingen van de data	75
Bijlage 1.2.1	Het aanpassen en standaardiseren van de items voor schaalconstructie	75
Bijlage 1.2.2	Constructie van de schalen.....	80
Bijlage 1.3	Missende waarden	85
Bijlage 1.4	Frequentieverdelingen van de uiteindelijke schalen	92
Bijlage 2	De statistische analyses.....	103
Bijlage 2.1	Interne validiteit (Cronbach's Alpha)	103
Bijlage 2.2	Correlatietabellen.....	110
Bijlage 2.3	Lineaire regressiemodellen en modelfit.....	116
Bijlage 2.4	Grafieken met coëfficiënten multipale lineaire regressie.....	141
Bijlage 2.5	Grafieken exclusief uitbijters.....	146
Bijlage 3	Assumptietoetsing en uitbijters	177
Bijlage 3.1	Multicollineariteit.....	177
Bijlage 3.2	Lineariteit en homoscedasticiteit	189
Bijlage 3.3	Normaliteit	209
Bijlage 3.4	Uitbijters.....	237

1 Inleiding

Een van de weinige gebouwen die de naam van een kerk draagt én vol loopt met mensen, is Club Church in Amsterdam. Het typeert de transformatie die Nederland heeft doorgemaakt. Club Church is geen religieuze kerk, maar een homodiscotheek. De ontwikkeling waarover ik spreek is die van het leeglopen van de religieuze kerken, en daartegenover de individualisering in Nederland.

In Nederland is zowel het aantal mensen dat zich tot een religieuze gezindte rekent als het aantal mensen dat de kerk bezoekt sterk afgenomen (CBS, 2019). Aan de andere kant is het leven naar individualistische waarden juist toegankelijker geworden, hiervan is de legalisering van het homohuwelijk in 2001 (RTL Nieuws, 2021) een duidelijk voorbeeld. Ook scheiden is goedkoper en daarmee makkelijker geworden (RTL Nieuws, 2019). Deze voorbeelden geven stof tot nadenken betreffende de invloed die deze ontwikkelingen hebben op de mate waarin Nederlanders gelukkig zijn.

Het probleem dat onderzocht zal worden is de invloed die deze ontwikkelingen hebben op het subjectieve welzijn in Nederland. De focus zal gelegd worden op de periode tussen 1981 en 2017, omdat in deze periode vele ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die het minder makkelijk en vanzelfsprekend maken om een religie uit te oefenen, terwijl het leven naar individualistische waarden juist gemakkelijker is geworden. Voorbeelden hiervan zijn de ontkerkelijking en de daarbij horende verminderde keuze in kerken voor religieuze individuen en juist de vrijheid om bijvoorbeeld te trouwen met wie je wilt, iets dat juist bij individualistische waarden past. In Nederland is de levenstevredenheid al jaren relatief gelijk gebleven. In de jaren 1970 was de gemiddelde tevredenheid met het leven tussen de 7,2 en 7,6 op een schaal van 1 tot 10 (Veenhoven, z.d.). In de jaren 1980 varieert het tussen de 7,2 en 7,7. In de jaren 1990 variëren de gemiddelden tussen 7,3 en 7,7. In de jaren 2000 varieert het tussen 7,2 en 7,8. In deze periode valt op dat er in die 10 jaar een stijgende lijn te zien is. Deze hogere gemiddelden blijven doorzetten in de jaren 2010, hier zijn de gemiddelde scores tussen 7,5 en 8,0. Al met al kan dus gesteld worden dat Nederlanders in deze gehele periode al relatief tevreden waren met het leven, maar dat men tussen 2005 en 2020 nog iets tevredener is dan daarvoor. Het feit dat het subjectieve welzijn slechts kleine veranderingen kent, ondanks dat er zowel individualisering als ontkerkelijking heeft plaatsgevonden, gaf extra aanleiding om de invloeden van individualistische en religieuze waarden op subjectief welzijn te onderzoeken. Deze feiten geven namelijk aanleiding om verder te onderzoeken of individualisme de rol van religie als bron voor subjectief welzijn over de tijd heeft overgenomen.

Dit onderzoek levert een bijdrage aan het rationaliseringsvraagstuk binnen de sociologie. Zowel individualisering als ontkerkelijking zijn processen die de sociale structuur in een samenleving kunnen veranderen. Waar een individualistische samenleving bijvoorbeeld de focus legt op

individuele ontplooiing, kan de focus in een religieuze samenleving eerder liggen bij het dienen van God en het onderdeel zijn van en bijdragen aan een religieuze gemeenschap. Dit gebeurt zowel op individueel niveau, maar heeft ook gevolgen voor de gehele maatschappij. Iemand die bijvoorbeeld niet religieus is in een sterk religieuze samenleving, zal bijvoorbeeld beperkt kunnen worden in de vrijheid om op zondag te winkelen of om met iemand van hetzelfde geslacht te trouwen. Daarnaast is het sociologisch relevant om dit te onderzoeken om zo meer te weten te komen over de reden voor de individualisering en ontkerkelijking. Aan de hand van het onderzoek kan ontdekt worden of mensen met individualistische waarden daadwerkelijk een hoger subjectief welzijn, en mensen met religieuze waarden juist minder subjectief welzijn, verkrijgen uit die betreffende waarden.

Er is in de wetenschap aandacht geweest voor de invloed van individualisme en religiositeit op subjectief welzijn, maar over hoe dit verband zich over de tijd heeft ontwikkeld is minder bekend. Veel onderzoeken zijn cross-sectioneel, focussen op culturele verschillen tussen landen, en zijn vaak gericht op de invloed van één van de twee fenomenen, dus of individualisme of religie.

Deze scriptie verrijkt bestaande kennis op twee manieren. Ten eerste wordt onderzocht in hoeverre het effect van individualisme en religiositeit op subjectief welzijn door de tijd veranderd binnen één land. Dit land is Nederland omdat hier in de periode tussen 1970 en 2020 zowel individualisering als ontkerkelijking heeft plaatsgevonden. Ten tweede wordt onderzocht of individualisme de rol van religie als bron van subjectief welzijn over heeft genomen.

Het onderzoek heeft beschrijvende en een verklarende onderzoeksvragen. In het beschrijvende deel wordt gekeken of er inderdaad sprake is van individualisering en ontkerkelijking en hoe dit in de praktijk vorm heeft gekregen. In het verklarende tweede deel wordt onderzocht in hoeverre individualisme en religie überhaupt een invloed hebben op het subjectief welzijn van Nederlanders, en in hoeverre de sterkte van hun invloed over de tijd is veranderd. Hierbij wordt met name gekeken of er sprake is van substitutie: heeft het individualisme de rol van religie als belangrijkste bron van subjectief welzijn overgenomen? Tabel 1 geeft een overzicht over de vier onderzoeksvragen:

Tabel 2: *Overzicht onderzoeksvragen*

1. Is er een verband tussen enerzijds religiositeit en anderzijds individualisme met de tevredenheid met het leven?2. Heeft er in Nederland een verandering plaatsgevonden in het aantal middelen en beperkingen voor het leven naar individualistische waarden en het leven naar religieuze waarden?3. Verandert de invloed van individualistische waarden enerzijds en religieuze waarden anderzijds op tevredenheid met het leven door te tijd?

4. Heeft individualisme de rol van religie overgenomen als bron voor het verkrijgen van subjectief welzijn?

De scriptie is als volgt opgebouwd: Na de inleiding worden eerst bestaande verklaringen omtrent het verband tussen individualisme en religie met subjectief welzijn besproken. Daarna wordt de Sociale Productie Functie theorie geïntroduceerd, deze geeft een wetenschappelijke basis voor de op te stellen hypothesen. Hierna worden de trends van individualisering en ontkerkelijking besproken. Vervolgens zal het onderzoeksdesign worden uitgelegd. In hoofdstuk vijf worden vervolgens de resultaten met betrekking tot de schaalconstructie, modevaluatie en uitbijters besproken. Daarna worden in het resultatenhoofdstuk de resultaten op basis van de multipale lineaire regressie besproken. Het inhoudelijke deel eindigt met een discussie en het trekken van conclusies.

2 Individualisme, religiositeit en welzijn: bestaande verklaringen

Literatuur toont aan dat mensen in meer individualistische landen tevreden zijn met het leven (Hofstede, 2001; Diener, Diener & Diener, 1995). Ook blijkt dat mensen die onafhankelijk willen kunnen handelen tevredener zijn met het leven (Welzel & Inglehart, 2010). Deze bevindingen zijn gebaseerd op vergelijkingen van de tevredenheid met het leven tussen verschillende landen, en tonen hiermee aan dat verschillende contexten leiden tot verschillen in de invloed van individualistische waarden op tevredenheid met het leven. Op individueel niveau blijkt daarnaast ten eerste dat intelligentie in individualistische landen meer leidt tot tevredenheid met het leven omdat het mensen in staat stelt zichzelf te ontplooiën via bijvoorbeeld een hoger salaris en hogere opleiding (Stolarski, Jasielska & Zajenkowski, 2015). Een andere individualistische waarde, het hebben van de ambitie om meer geld te verdienen, blijkt in een Zwitsers onderzoek een negatieve invloed op de tevredenheid met het leven te hebben (Stutzer, 2004). De assumptie dat de invloed van individualisme positiever wordt naarmate mensen over de tijd meer middelen krijgen om naar het individualisme te leven komt in China tot uiting. Hier is tussen 1990 en 2010 een (beperkt) grotere invloed van individualisme ontstaan, en hebben individualistische mensen tegelijkertijd ook een hoger subjectief welzijn verkregen (Steele & Lynch, 2012). Zowel in de westerse context waar de cultuur meer individualistisch is als in de meer collectivistische Chinese cultuur blijken individuen die geloven in vrije wil tevredener te zijn met het leven (Crescioni, Baumeister, Ainsworth, Ent & Lambert, 2015; Li, Wang, Zhao, Kong & Li, 2017).

Al met al is te concluderen dat individualistische waarden een invloed hebben op de tevredenheid met het leven, maar dat deze invloed verschilt afhankelijk van de context zoals culturele verschillen.

Zoals benoemd bestaat religie uit overtuigingen, symbolen en rituelen. Op het gebied van geloven stellen Rizvi en Hossai (2016) dat de wetenschappelijke consensus is dat gelovige mensen gelukkiger zijn dan mensen die niet geloven. Zij stellen dat dit het geval is doordat religieus geloof zingeving biedt, leidt tot een gevoel van welzijn of comfort en hen een sociaal netwerk biedt. Ook zorgt de relatie die vrouwelijke gelovigen met God hebben ervoor dat zij minder eenzaamheid ervaren (Kirkpatrick, Shillito & Kellas, 1999). Mannelijke religieuzen bleken juist niet minder of zelfs meer eenzaamheid te ervaren dan niet religieuzen. Kirkpatrick (1998) stelt daarnaast dat God voor gelovigen dient als een figuur waar men zich aan hecht. Juist die hechting met God blijkt voor gelovigen een positieve invloed te hebben op hun tevredenheid met het leven (Farhoush, Erfani & Habibollahi, 2019). Een andere indicatie dat geloof in een God het welzijn positief zou beïnvloeden is dat men ongeacht de religie vaak een positief leven na het aardse bestaan voorziet (Bradshaw & Ellison, 2010). Zij zien hier bijvoorbeeld voor zich dat zij in harmonie met hun God zullen leven, vol plezier en genot kunnen leven na de dood en hun overleden familieleden en vrienden terug zullen zien. Deze factoren zorgen er dan ook voor dat mensen die geloven in een God, perspectief zien voor na het aardse leven. Dit wordt ondersteund door Wisman & Heflick (2015) die vonden dat het idee van onsterfelijkheid, zowel vanuit religieuze als niet-religieuze context, mensen kan beschermen tegen negatieve gedachten over de dood doordat de gedachte van onsterfelijkheid hen hoop geeft.

Over rituelen zoals kerkbezoek stellen Lim & Putnam (2010) dat mensen die vaker naar de kerk gaan gelukkiger zijn. Daarnaast is aangetoond dat gelovigen die vaker een religieuze activiteit bijwonen ook een hogere tevredenheid met het leven hebben dan gelovigen die hun religie passief uitoefenen (Berthold & Ruch, 2014). Lim & Putnam (2010) vonden ook ondersteuning voor het idee dat dit komt doordat mensen via kerkbezoek een sociale kring opbouwen met hun gemeenschap. Uit deze sociale omgeving ontvangt men ook sociale ondersteuning (Hovey et al., 2014). Men ervaart door het bezoeken van religieuze bijeenkomsten daarnaast ook een gevoel ergens bij te horen (Hadaway & Roof, 1978).

Over de algemene mate van religiositeit ontdekten Gundlach & Opfinger (2013) dat landen waarin mensen religieus zijn gelukkiger zijn en tevredener zijn met het leven, maar dat zij ook minder geld verdienen. Hun onderzoek toont aan dat religie als een soort substituut geldt voor een hoger inkomen met betrekking tot de invloed op geluk. Zij trekken deze conclusie op basis van meerdere landen, met zowel hoge als lage religiositeit.

Al met al is te concluderen dat het hebben van religieuze waarden veelal een positieve invloed hebben op de tevredenheid met het leven, maar dat deze positieve invloed vooral gevonden zijn in contexten waar religie veelvoorkomend is. In dit onderzoek zal daarom aandacht zijn voor een mogelijke verzwakking of zelfs het negatief worden van dit verband in het licht van de verminderde middelen en vergrote beperkingen om te leven naar religieuze waarden in Nederland.

Samengevat kan worden gesteld dat Nederlanders altijd al een relatief hoog subjectief welzijn hebben. Het is daarnaast gebleken dat zowel individualisme als religie een invloed op subjectief welzijn hebben, maar dat het afhankelijk is van de context of deze positief of negatief is. Om hypothesen bij de onderzoeksvragen op te stellen wordt nu de Sociale Productie Functie theorie geïntroduceerd.

3 Theoretische achtergrond: de sociale productie functie benadering

De theoretische achtergrond van dit onderzoek is de Sociale Productie Functie (SPF) theorie. Zij vormt de basis voor de op te stellen hypothesen en stelt dat: "mensen hun eigen welzijn produceren door te proberen universele doelen te bereiken, binnen de set van middelen en beperkingen waarmee ze worden geconfronteerd" (Ormel, 2002).

3.1 Grondslagen van de SPF Theorie

De Sociale Productie Functie (SPF) theorie is geïntroduceerd door Siegwart Lindenberg (1984), en omschrijft hoe mensen doelen substitueren ten behoeve van één centraal doel: Het welzijn (Ormel, Lindenberg, Steverink & Verbrugge, 1999). Dit centrale doel is opgedeeld in de twee universele subdoelen mentaal welzijn en fysiek welzijn. Het mentale welzijn kan volgens de SPF-theorie behaald worden via de instrumentele doelen status, gedragsbevestiging en affectie. Het fysieke welzijn kan behaald worden via de instrumentele doelen stimulatie/activatie en comfort

In hoeverre een individu in staat is om een of meerdere van deze instrumentele doelen te realiseren hangt op zijn beurt af van de middelen die hiervoor beschikbaar zijn. De theorie is gebouwd op drie centrale componenten: Het verband tussen realisatie van doelen en welzijn, expliciete definities van de universele en instrumentele doelen en de vervanging van instrumentele doelen op basis van kosten-baten overwegingen. Op deze manier betoogt de theorie dat mensen kijken naar de hulpbronnen (middelen) tot hun beschikking die zij ervaren om een bepaald instrumenteel doel te bereiken. Een hulpbron kan bijvoorbeeld zijn dat je als persoon met veel individualistische waarden kansen krijgt om een hogere opleiding te behalen dan je familieleden. Aan de andere kant zijn er mogelijke beperkingen die het behalen van een instrumenteel doel lastiger maken. Een mogelijke beperking voor personen met religieuze waarden zou zijn dat gebedshuizen sluiten waardoor zij minder keuze hebben.

Cruciaal is dat de SPF-theorie stelt dat mensen verschillen in twee belangrijke aspecten. Ten eerste verschillen mensen in het vermogen om te vervangen, gebaseerd op de rijkdom van iemands gedragsrepertoire en latente bronnen. Ten tweede verschillen mensen in het vermogen om deel te

nemen aan multifunctionele activiteiten waarmee ze meerdere instrumentele doelen tegelijk kunnen bereiken. Zelfregulatie is cruciaal voor de verschillen in deze vermogens, de theorie stelt dat mensen die beter in staat zijn tot zelfregulatie ook beter in staat zijn om de juiste hulpbronnen aan te boren om doelen te bereiken.

Deze aspecten gezamenlijk laten zien dat mensen pogen welzijn te verhogen door de universele doelen via instrumentele doelen te realiseren, en dat de substitutie van deze instrumentele doelen hierbij een cruciaal onderdeel is. Substitutie van de hulpbronnen waarmee men instrumentele doelen kan bereiken gebeurt wanneer de kosten van het produceren van subjectief welzijn via de ene bron hoger worden dan die van een andere bron. Ze zullen dan de ene bron substitueren voor de andere bron. Doordat mensen verschillen in het vermogen om dit te doen zullen er verschillen in subjectief welzijn ontstaan: Mensen met minder vermogen om effectief te vervangen, zullen vasthouden aan hulpbronnen die hen minder subjectief welzijn opleveren waardoor die hulpbron een minder positieve of zelfs negatieve invloed krijgt op hun subjectief welzijn.

3.2 Het effect van waarden op subjectief welzijn

De resultaten van bestaand onderzoek hebben aangetoond dat het hebben van sterke waarden tot grotere tevredenheid met het leven kan leiden. Vanuit de SPF-theorie komt dit effect tot stand doordat het leven volgens morele waarden die door de maatschappij belangrijk worden gevonden, het realiseren van de instrumentele doelen die tot sociaal welzijn leiden kan vergemakkelijken. Zo zal bijvoorbeeld een individu die zijn of haar religieuze waarden in de praktijk brengt door naar de kerk te gaan hiervoor gedragsbevestiging krijgen en status verwerven binnen de gemeenschap. Hetzelfde geldt voor wie sterk gehecht is aan individualistische waarden en deze kan uitleven, bijvoorbeeld door te investeren in zijn of haar eigen loopbaan. Omgekeerd geldt dat individuen voor wie maatschappelijk centrale waarden minder belangrijk zijn, ook minder het hierbij horende gedrag zullen vertonen, waardoor deze personen ook minder gedragsbevestiging en status zullen verwerven.

Aan de andere kant kan een hulpbron ook leiden tot een negatieve invloed op subjectief welzijn. Wanneer iemand vasthoudt aan een waarde die gepaard gaat met veel beperkingen en weinig middelen, zal het hebben van deze waarde juist een negatieve invloed hebben op het subjectief welzijn. Deze personen zullen in deze context namelijk niet de instrumentele doelen die tot subjectief welzijn leiden, kunnen behalen. Voortbouwend op eerder onderzoek en de SPF-theorie kunnen dus de volgende twee basishypotheses worden opgesteld:

Hypothese 1: Hoe sterker iemands individualistische waarden, des te sterker de invloed van deze waarden op het subjectieve welzijn is.

Hypothese 2: Hoe sterker iemands religieuze waarden, des te sterker de invloed van deze waarden op het subjectieve welzijn is.

3.3 Institutionele verandering en subjectief welzijn

Volgens de Sociale Productie Functie theorie zullen mensen makkelijker slagen om hun subjectief welzijn te verhogen naarmate ze meer middelen en minder beperkingen hebben om een hulpbron te gebruiken. Dit betekent dat de productie van sociaal welzijn via het in de praktijk brengen van individualistische of religieuze waarden zal afhangen van hoe moeilijk of makkelijk het zal zijn om deze waarden in de praktijk te brengen. Volgens de SPF-theorie is de manier hoe subjectief welzijn gerealiseerd kan worden sterk afhankelijk van veranderingen in de context, omdat deze bepaald welke hulpbronnen een individu ter beschikking heeft om welzijn te produceren. Voor individualisme en religiositeit zijn veranderingen in de institutionele context cruciaal. Voor het formuleren van hypotheses is het daarom cruciaal om eerst zicht te krijgen over de mate waarin maatschappelijke veranderingen het realiseren van subjectief welzijn via individualistische of religieuze waarden heeft vergemakkelijkt of belemmert.

3.3.1 Individualisering in Nederland

Het leven naar individualistische waarden gaat in Nederland tegenwoordig gepaard met meer middelen en minder beperkingen, ondanks dat op een aantal onderdelen Nederlanders altijd al individualistisch konden leven. Op het gebied van vrijheid heeft Nederland bijvoorbeeld volgens jaarlijks onderzoek van Freedomhouse sinds 1973 altijd al veel vrijheid gekend. Nederland scoort in alle jaren de hoogst mogelijke scores op politieke vrijheid en burgerrechten (Freedomhouse, z.d.).

Ontwikkelingen zijn er op het gebied van individuele vrijheid echter ook geweest. Zo is de vrijheid om te trouwen met wie men dat wil vergroot door de legalisering van het homohuwelijk in 2001 (RTL Nieuws, 2021). Ook op het gebied van individuele autonomie is Nederland in deze periode vrijer geworden. Abortus werd, nadat de maatschappelijke discussie hierover in de jaren 1960 op gang was gekomen, in 1984 uiteindelijk toegestaan wanneer vrouwen zelf rapporteren dat er sprake is van een noodsituatie (Historiek, 2021). In 2002 werd daarnaast via de wet 'Toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding' de mogelijkheid geboden om onder voorwaarde van naleving van zorgvuldigheidseisen euthanasie en hulp bij zelfdoding toegestaan (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2021). Ook kunnen mensen tegenwoordig gemakkelijker scheiden en is er na de scheiding minder sprake van financiële verplichtingen naar elkaar: alimentatie gold voor 1994 voor onbeperkte duur, van 1994 tot en met 2019 voor 12 jaar en vanaf 2020 voor maximaal 5 jaar (RTL Nieuws, 2019). Hierdoor zijn voorheen getrouwde stellen tegenwoordig korter met elkaar verweven na hun scheiding. Daarnaast is de Nederlandse overheid sinds de jaren 1990

bezig met het veranderen van de regels rondom werk om flexibiliteit aantrekkelijker te maken (Algemene Rekenkamer, 2021). Hiermee wil men enerzijds de Nederlandse economie weerbaarder maken, maar anderzijds zorgt het ervoor dat individuele ambitie van bijvoorbeeld ZZP'ers meer beloond worden. Ook dit onderdeel van individualisme wordt hiermee toegankelijker. Op het gebied van inkomensongelijkheid is in de periode tussen 1977 en 1990 een lichte stijging te zien in de verschillen tussen het besteedbaar inkomen van Nederlanders (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). Hierna is het verschil stabiel gebleven. De mogelijkheid tot financiële beloning voor de individualistische waarde zelfontplooiing is dus in het geheel iets gestegen. Daarnaast is ook het zorgen voor jezelf en naasten belangrijker geworden: De zorg voor ouderen en hulpbehoevenden vanuit de overheid is inmiddels verschoven naar een focus op het thuis laten wonen van deze mensen met zoveel mogelijk zorg vanuit familiekring (Brok, 2016). Hieruit volgt de volgende empirische trendobservatie:

Empirische trendobservatie 1: Er zijn in Nederland over de tijd meer middelen en minder beperkingen gekomen om naar individualistische waarden te leven.

3.3.2 Ontkerkelijking in Nederland

Religiositeit heeft in Nederland grote veranderingen gekend, en de laatste jaren is een patroon van een verminderde invloed waarneembaar. Allereerst heeft er secularisatie plaatsgevonden in de laatste 50 jaar: kerklidmaatschap is van 67 procent in 1966 naar 25 procent in 2015 gedaald, het aantal mensen dat regelmatig de kerk bezoekt van 50 naar 12 procent en het aantal mensen dat in God of een andere hogere macht gelooft van 78 naar 32 procent (Kregting, Scheepers, Vermeer & Hermans, 2018). Deze ontwikkelingen hebben een invloed op de toegankelijkheid van religie. Allereerst blijken zo'n 20% van de circa 6900 kerken in Nederland inmiddels een andere bestemming te hebben gekregen (Trouw, 2018). Daar bovenop zijn er ook nog eens ongeveer 2000 kerken uit de bouwperiode 1800-1970 verdwenen. Deze afname van het aantal fysieke kerken zorgt ervoor dat de keuzevrijheid van individuen afneemt. Dit is vooral een probleem voor protestanten aangezien hier door de kerkscheuring vanaf 1834 veel stromingen binnen het protestantisme ontstonden (Koops, 2021). Het gevolg is dat de protestantse kerken zoals bijvoorbeeld verschillende gereformeerde stromingen, hervormde stromingen en baptistengemeenten nu verschillende ideeën hebben en hiermee gelovigen niet zomaar zonder concessies een andere kerk kunnen bezoeken. Een uitzondering op deze afnemende trend vormt de Islam, er zijn in Nederland door migratie juist meer moslims bij gekomen, zij bezoeken relatief vaak de moskee en het aantal moskeeën is sinds de jaren 1970 sterk toegenomen (NPO Kennis, 2018; NOS, 2017).

Het eerdergenoemde feit dat er een sterke afname is van het aantal religieuzen in Nederland heeft er ook toe geleid dat zij als religieuzen niet meer de sociale norm naleven. Uit onderzoek blijkt dat in landen waar religiositeit wel de norm is, zij hier veel erkenning voor ontvangen (Stavrova, Fetchenhauer & Schlössen, 2013). Zij stellen daarbij dat religiositeit de norm is wanneer veel mensen religieus zijn, en dat het geen sterke norm is wanneer dit niet het geval is. De huidige situatie waarin religiositeit niet de norm is beperkt hen dan ook om deze erkenning via hun religiositeit te ontvangen. Daarnaast heeft religie niet meer de beperkende effecten op niet-religieuzen die het eerder wel zou hebben gehad toen religiositeit de norm was.

Op het gebied van scholen hebben religieuze ouders nog wel relatief veel keuze. Allereerst is er in het algemeen in Nederland minder keuze gekomen voor zowel basisscholen als voortgezet onderwijs (CBS Statline, z.d.). In het schooljaar 1990/1991 waren nog 29,3% van de basisscholen protestants, 29,5% katholiek en 34,2% openbaar. De overige 7% viel onder overig bijzonder onderwijs zoals Islamitisch (religieus) onderwijs of vrije scholen. In het schooljaar 2019/2020 was nog 28,9% van de basisscholen protestants, 30,3% katholiek en 31% openbaar. De overige 9,8% viel onder overige bijzonder onderwijs. Te zien is hier dat de relatieve verhoudingen niet erg zijn veranderd waardoor er geen sterke aanwijzing is dat er op het gebied van onderwijs minder middelen zijn om religieuze waarden na te leven ten opzichte van de rest van de bevolking. Uit de voorgaande sectie volgt de volgende empirische trendobservatie:

Empirische trendobservatie 2: Er zijn in Nederland over de tijd minder middelen en meer beperkingen gekomen om naar religieuze waarden te leven.

3.3.3 Ontkerkelijking, Individualisering en Subjectief Welzijn

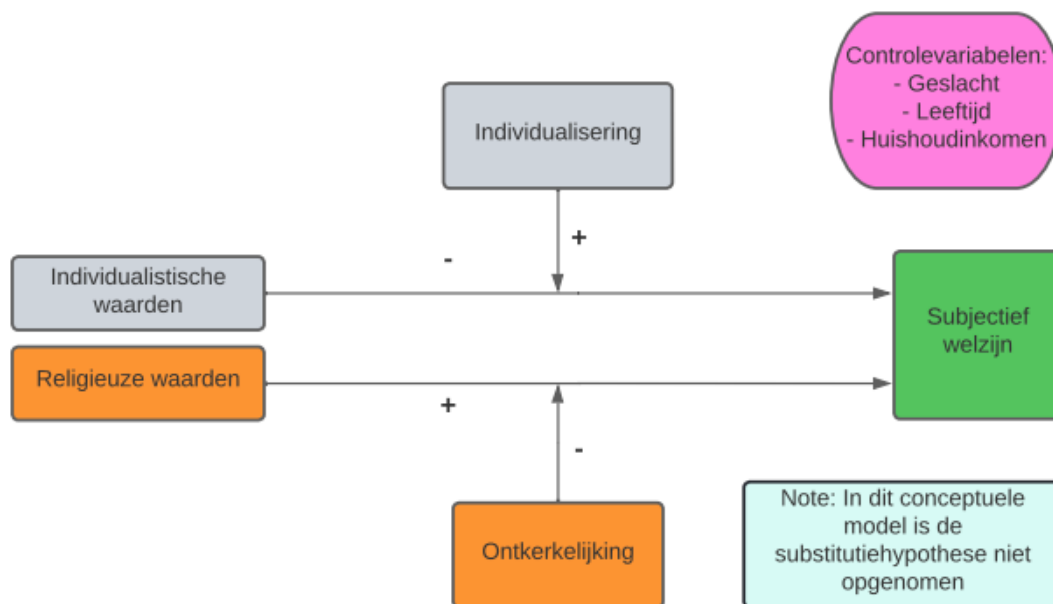
Het leven naar individualistische waarden gaat dus gepaard met minder beperkingen en meer middelen over de jaren, terwijl het leven naar religieuze waarden juist te maken kreeg met meer beperkingen en minder middelen. Hierdoor wordt verwacht dat individualistische waarden over de tijd de individuen met veel individualistische waarden meer subjectief welzijn zullen bezorgen doordat individualistische waarden gepaard gaan met minder beperkingen en meer middelen als instrument om subjectief welzijn te produceren. Voor mensen met sterke religieuze waarden geldt juist dat verwacht wordt dat deze waarden hen over de tijd minder subjectief welzijn zullen bezorgen doordat religieuze waarden gepaard gaan met meer beperkingen en minder middelen over de tijd. Hieruit volgen de volgende hypothesen:

Hypothese 3: De invloed van individualistische waarden op subjectief welzijn is in Nederland positiever of minder negatief geworden over de jaren.

Hypothese 4: De invloed van religieuze waarden op subjectief welzijn is in Nederland negatiever of minder positief geworden over de jaren.

Tot slot is de vraag of er bij de ontwikkelingen sprake is van substitutie (waarbij een bron voor de productie van welzijn een andere vervangt) of complementariteit (waarbij beide bronnen gezamenlijk tot welzijn leiden): heeft individualisme over de tijd de rol van religie als bron van subjectief welzijn ingenomen (vervanging of substitutie), of blijft het effect van religie belangrijk maar wordt dit aangevuld door individualisme als hulpbron voor subjectief welzijn? Vanuit de SPF-theorie geredeneerd nemen de hulpbronnen voor het realiseren van subjectief welzijn door middel van religiositeit af. Hierdoor wordt het verhoudingsgewijs kostbaarder om status, gedragsbevestiging en affectie te realiseren door deelname aan religieuze gemeenschappen, en zullen mensen een andere manier zoeken om deze instrumentele doelen te bereiken. Omdat tegelijkertijd de hulpbronnen voor individualisme toenemen en het daardoor verhoudingsgewijs makkelijker wordt om individualistische waarden te realiseren, is het vanuit de SPF-benadering waarschijnlijk dat individualisme religiositeit zal vervangen als bron voor subjectief welzijn.

Hypothese 5: Individualisme heeft de rol van religie overgenomen als bron voor het verkrijgen van subjectief welzijn.

Figuur 1: Conceptueel model voor de ontwikkeling van de invloed van individualistische en religieuze waarden op subjectief welzijn in Nederland over de tijd

4 Onderzoeksdesign

4.1 De dataset en het onderzoeksdesign van de European Values Study

De data die worden gebruikt voor dit onderzoek is afkomstig van de European Values Study, een openbare dataset waarin vijf onderzoeken tussen 1981 en 2017 zijn gehouden. De European Values Study is een grootschalig herhaald cross-sectioneel onderzoek dat in meerdere Europese landen gehouden wordt (European Values Study, 2021-b). Dit betekent: dezelfde (of vergelijkbare) informatie is elke keer aan een andere steekproef van individuen gevraagd. Het is een kwantitatief onderzoek op basis van vragenlijsten over de waarden die mensen hebben. Het wordt elke negen jaar herhaald en deze versies ('waves') zullen allen gebruikt worden om een analyse over de tijd uit te kunnen voeren. Nederland is één van de landen waar dit onderzoek is uitgevoerd en in de scriptie zal dan uitsluitend de data van Nederlanders gebruikt worden. De belangrijkste onderwerpen die in de European Values Study onderzocht worden zijn de percepties van Europeanen over het leven, familie, werk, religie, politiek en de samenleving, waaronder ook religieuze waarden, individualistische waarden en het welzijn van mensen. In wave 1 zijn er in Nederland 1221 respondenten onderzocht, in wave 2 1017, in wave 3 1003, in wave 4 1554 en in wave 5 2739 (Gesis, 2021). Over de procedure die men heeft aangehouden is noemenswaardig dat in wave 1 tot en met 3 gebruik is gemaakt van 1 op 1 interviews met gestandaardiseerde vragenlijst. In wave 4 heeft men de CAPI (Computer Assisted Personal Interview) methode gebruikt, en in wave 5 de CAPI en de CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) methoden. Daarnaast rapporteert men dat zij gebruik hebben gemaakt van een post-stratificatie weging, dit is gedaan om de steekproeven representatiever te maken op het gebied van geslacht, leeftijd, regionale verschillen en in 2017 opleidingsniveau (European Values Study, 2011; European Values Study, 2020). De interviews in alle waves zijn in het Nederlands gehouden. Over de steekproeftrekking is het noemenswaardig de European Values Study in Nederland van 1990, 1999, 2008 en 2017 (een vorm van) willekeurige steekproeftrekking is, wel zijn hier verschillende steekproefmethoden gebruikt (European Values Study, 2011; European Values Study, 2020). In 1981 is enkel te vinden dat er nationaal representatieve steekproeven getrokken werden. Er is door mij geen verdere selectie toegepast in de cases: iedere case die niet statistisch missend is, is meegenomen in het onderzoek.

4.2 Operationalisatie van de variabelen

4.2.1 De afhankelijke variabele: Subjectief welzijn

Centraal voor deze scriptie is het subjectieve welzijn van individuen. Om dit te meten is gekozen voor variabele A170 waarin gevraagd wordt hoe tevreden men is met het leven op een schaal van 1 tot 10

(European Values Study, 2021-a). De tevredenheid met het leven is een determinant van subjectief welbevinden die gemeten wordt op cognitieve gronden (Diener et al., 1999). Men denkt dus na over hun eigen leven, inclusief het verleden en toekomstperspectieven, en vormt op basis van deze analyse een oordeel over het gehele leven dat men leidt. De tevredenheid met het leven op basis van één variabele blijkt als betrouwbaar en valide te kunnen worden bestempeld om subjectief welzijn te meten (OECD, 2013). Tot slot is deze variabele opgenomen in alle vijf waves van de European Values Study (European Values Study, 2021-a). Een beperking van het gebruik van slechts één variabele is dat het subjectief welzijn completer gemeten had kunnen worden met een schaal van meerdere variabelen zoals Diener, Emmons, Larsen en Griffin (1985) voorstellen.

4.2.2 Predictoren individualisme en religieuze waarden

Het concept individualisme wordt in dit onderzoek gedefinieerd als: “individualisme is een focus op rechten boven plichten, een zorg voor zichzelf en directe familie, een nadruk op persoonlijke autonomie en zelfontplooiing, en het baseren van identiteit op iemands persoonlijke prestaties.” (Hofstede, 1980). Voor individualisme wordt gebruik gemaakt van de schaal die is opgesteld door Beugelsdijk en Welzel (2018). Zij hebben een schaal gemaakt die met variabelen in de European Values Study, een statistisch sterke proxy is voor het individualisme concept van Hofstede. In tabel 2 zijn de vijf variabelen te vinden.

Tabel 2: *Schaal individualisme*

Functie	ID	Korte omschrijving	Cat/Ord/Schaal	Waves
Variabele 1	D054	Doel in leven: Ouders trots maken	Cat	3 en 5
Variabele 2	E036	Private vs state ownership business	Schaal 1 tm 10	2,3,4,5
Variabele 3	F120	Gerechtigd: Abortus	Schaal 1 tm 10	Alle
Variabele 4	F118	Gerechtigd: Homoseksualiteit	Schaal 1 tm 10	Alle
Variabele 5	C002	Voorkeur autochtonen over immigranten bij schaarste banen	Cat (eens, geen van beide, oneens)	2,3,4,5

Het concept religie wordt in dit onderzoek als volgt gedefinieerd: “Religie is een reeks overtuigingen, symbolen en praktijken (bijvoorbeeld rituelen), die gebaseerd is op het idee van het

heilige, en die gelovigen verenigd in een sociaal-religieuze gemeenschap.” (Scott, 2014). Voor de religiositeit wordt ook een schaal opgesteld. Hiervoor is inspiratie gehaald uit het onderzoek van Solt, Habel en Grant (2011) waarin 12 voorspellers van religiositeit in de European Values Study zijn vastgesteld. Deze 12 variabelen zijn in tabel 3 te vinden.

Tabel 3: *Schaal religie*

Functie	ID	Korte omschrijving	Cat/ord/schaal	Waves
Variabele 1	F028	Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten	Ord (meer dan wekelijks tot nooit)	Alle
Variabele 2	F034	Ziet men zichzelf als religieus	Ord (wel, niet, overtuigd atheïst)	Alle
Variabele 3	F050	Gelooft men in God	Cat (Ja/nee)	Alle
Variabele 4	F063	Hoe belangrijk is God in respondent's leven	Schaal 1 tm 10	Alle
Variabele 5	F051	Is er leven na de dood	Cat (Ja/nee)	Alle
Variabele 6	F054	Geloof in hemel	Cat (Ja/nee)	Alle
Variabele 7	F064	Krijgt men comfort en kracht uit religie	Cat (Ja/nee)	1,2,3,4
Variabele 8	F053	Geloof in hel	Cat (Ja/nee)	Alle
Variabele 9	F055	Geloof in zonden	Cat (Ja/nee)	1,2,3,4
Variabele 10	F052	Geloof in hebben van een ziel	Cat (Ja/nee)	1,2
Variabele 11 (a en b)	F066 & F067	Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten	Ord (nooit tot elke dag (F066) of vaak (F067))	2,4,5 (F066) en 3 (F067)
Variabele 12	A006	Hoe belangrijk is religie in respondent's leven	Ord (erg belangrijk tot totaal niet belangrijk)	2,3,4,5

Een probleem is echter dat niet al deze variabelen in elke wave onderzocht zijn, en daarnaast dat de kwaliteit van de 12 religiositeit variabelen als gezamenlijke schaal niet getoetst is. Daarom is er voor zowel individualisme als religie een basisschaal opgesteld die in alle waves beschikbaar is. Ook is er voor elke wave een optimale schaal opgesteld met de meest mogelijke items voor de betreffende wave. Tot slot is elke keer de complete schaal opgesteld in de wave waarin alle items van een schaal beschikbaar zijn. Om de betrouwbaarheid van deze schalen te toetsen, wordt een

sensitiviteitsanalyse voor de samenhang tussen de verschillende individualisme of religie schalen en een Cronbach's Alpha analyse voor de interne consistentie van items in de schalen uitgevoerd. In het conclusiehoofdstuk zal vervolgens rekening gehouden worden met de uitkomst van deze sensitiviteitsanalyse en de analyse van interne validiteit.

4.2.3 De controlevariabelen

Om de interne validiteit van het onderzoek te vergroten, zullen controlevariabelen toegevoegd worden. Deze variabelen zijn erop gericht om de kans te vergroten dat een verband ook echt een causale relatie betekent door een eventuele invloed door deze controlevariabelen te voorkomen en hiermee accurate conclusies te kunnen trekken (Allen, 2017-b)

Ten eerste wordt gecontroleerd voor het inkomen van individuen. In deze variabele wordt het netto-inkomen van het huishouden waarin de respondent leeft weergegeven op een schaal van 1 tot 10 (European Values Study, 2021-b). 1 betekent hierbij dat diegene in de laagste 10 procent inkomens van diegene's land behoort, en 10 is juist de hoogste 10 procent. Deze variabele is voor alle waves beschikbaar.

Daarnaast wordt gecontroleerd voor het geslacht van de respondent. Deze variabele is categorisch, waarbij de geldige resultaten man of vrouw kunnen zijn. Deze variabele is voor alle waves beschikbaar.

Tot slot wordt gecontroleerd voor de leeftijd van respondenten. Dit gebeurt aan de hand van een continue variabele waarin de leeftijd van de individuen is onderzocht. Hierbij is belangrijk om aan te merken dat alle individuen van 82 jaar of ouder om dataprotectie-redenen gecodeerd zijn als 82.

Voor opleidingsniveau kan niet gecontroleerd worden. Dit komt doordat variabelen die hiervoor geschikt zouden zijn, zoals X025 waarbij een gestandaardiseerde ordinale schaal voor opleidingsniveau geconstrueerd is, niet in alle waves voorkomen (European Values Study, 2021-a). Voor het controleren in enkel de waves waarin wel een variabele voor opleidingsniveau beschikbaar is, is niet gekozen. Dit is niet gedaan omdat dit het verschil tussen invloeden van individualisme en religie op tevredenheid met het leven kan veranderen doordat in de ene wave wel, en de andere wave niet, gecontroleerd is voor opleidingsniveau.

Hierom zijn er drie controlevariabelen relevant voor dit onderzoek. Deze variabelen stellen mij in staat om alle uitspraken te doen met de kennis dat uitkomsten gebaseerd zijn op een statistische situatie waarin het inkomen, geslacht en leeftijd gelijk zijn. Hierdoor kan met meer zekerheid causaliteit worden aangenomen.

4.3 Missende waarden

In dit onderzoek zijn cases gedefinieerd als missend wanneer zij voor alle onderzochte modellen (alle varianten van model 2 en 3) geen valide scores geven. Dit houdt in dat cases dus allemaal op de afhankelijke variabele en de controlevariabelen een geldig antwoord moeten hebben gegeven. Dit geldt niet voor de items op de schalen: iemand kan namelijk bijvoorbeeld wel op alle items van de basisschaal individualisme valide antwoorden hebben gegeven, maar niet op de complete schaal. Deze cases worden niet verwijderd voor het algemene onderzoek omdat ze dan wel van waarde zijn in een deel van de modellen.

4.4 Sensitiviteitsanalyse

Om te onderzoeken in welke mate de beperkte schalen genoeg met de complete schaal uit de literatuur samenhangen om als betrouwbare proxy te worden gezien, zal er gebruik worden gemaakt van een sensitiviteitsanalyse. Concreet zal er een basisschaal worden opgesteld met variabelen die in alle waves voorkomen. Deze wordt gecorreleerd met de volledige schaal (In wave 5 voor individualisme, en wave 2 voor religiositeit), om te onderzoeken of de basisschaal sterk genoeg is om zinnige conclusies te trekken. Dan wordt per wave de meest complete schaal opgesteld. Deze schalen worden voor elke wave gecorreleerd met de andere schalen. Wanneer de correlatie tussen de schalen laag is, geeft dit een indicatie dat de optimale schalen of basisschaal geen goede proxy is voor de complete schalen.

4.5 Interne consistentie van de schalen

Aan de hand van een Cronbach's Alpha analyse wordt onderzocht in hoeverre de items in de schalen met elkaar samenhangen. Bij een hoge score op Cronbach's Alpha kan men spreken van een hoge interne consistentie van de items in een schaal. Een kanttekening hierbij is wel dat het relatief lage aantal items in veel schalen er voor zorgt dat de Cronbach's Alpha de interne consistentie onderschat (Eisenga, Grotenhuis & Pelzer, 2012). Hier zal rekening mee worden gehouden bij de interpretatie.

4.6 Verband tussen individualisme en religie

Omdat in dit onderzoek ook substitutie van religie door individualisme als bron van subjectief welzijn wordt onderzocht is het ook relevant om te weten of er samenhang is tussen individualisme en religie. Dit zal worden onderzocht door correlaties tussen alle individualisme en religie schalen te berekenen voor elke wave van de European Values Study. De uitkomsten hiervan helpen om de uiteindelijke uitkomsten van de multipale lineaire regressieanalyses beter te kunnen duiden.

4.7 Kwaliteit van de data

Er zullen verschillende stappen worden genomen om de kwaliteit van de data te waarborgen. Om multicollineariteit te voorkomen zal een VIF-analyse uitgevoerd worden, hiermee onderzoek ik of de predictoren onderling niet te veel samenhang hebben (Allen, 2017-a). De bovengrens wordt in dit onderzoek gezet op 4, dit is een conservatieve maximale VIF-score om niet te spreken van een schending van multicollineariteit (O'Brien, 2007). De assumptie van willekeurige steekproeftrekking en onafhankelijkheid, de assumptie dat de data van respondenten willekeurig getrokken is en op geen enkele manier door elkaar beïnvloed is, wordt via literatuur onderzocht. De normaliteit, wat inhoudt dat de residuen normaal verdeeld zijn, wordt getest aan de hand van visuele observatie van histogrammen en het gebruik van P-P plots (Garson, 2012). Lineariteit, de assumptie dat er een lineair verband tussen de onafhankelijke variabele x en de afhankelijke variabele y bestaat, wordt in het onderzoek getoetst via spreidingsdiagrammen van de verwachte residuen ten opzichte van de werkelijke residuen. Hierbij is er geen schending van lineariteit als het gemiddelde daadwerkelijke residu voor elk verwachte residu ongeveer 0 is. Homoscedasticiteit, de assumptie dat de onderzochte relatie hetzelfde is voor de gehele afhankelijke variabele, wordt via dezelfde spreidingsdiagrammen onderzocht. Om te spreken van homoscedasticiteit wil je dat de punten evenwichtig verspreid zijn over de verschillende residuwaarden. Tot slot wordt voor uitbijters, waarnemingen die significant ver van de andere observaties liggen, gecontroleerd via Cook's distance en een leverage analyse. De Cook's distance wordt gezien als invloedrijk wanneer deze hoger is dan $4/n$ met n = het aantal cases (Statology, 2020). De leverage wordt gezien als extreem als deze hoger is dan $3 \cdot p/n$, met p = aantal parameters en n = het aantal cases (Penn State University, z.d.). In de extra analyse exclusief uitbijters zal worden gekeken of de cases die zowel op Cook's distance als op leverage invloedrijk lijken veel invloed hebben op de uitkomsten.

4.8 Multipele lineaire regressie en modelfit

Er zal in het statistische programma SPSS een multipele lineaire regressieanalyse uitgevoerd worden. Dit is een methode waarmee de relatie tussen één of meerdere voorspellers en één afhankelijke variabele onderzocht kan worden (Aiken, West & Pitts, 2003). De voorspellers, inclusief controlevariabelen, zullen bestaan uit continue, ordinale en categorische variabelen terwijl de afhankelijke variabele continu is. Aan de hand van deze methode zal het verband tussen individualisme en religiositeit per wave van de European Values Study onderzocht worden. Ook zullen er controlevariabelen worden toegevoegd, die in een multipele lineaire regressieanalyse statistisch gezien als voorspellers fungeren en de onderzoeker in staat stellen een grote interne validiteit te behalen.

Er zullen voor alle invloeden van een bepaalde schaal op tevredenheid met het leven drie modellen worden opgesteld. Ten eerste worden voor het primaire onderzoek steeds twee modellen opgesteld: een waarin de invloed van de controlevariabelen op de afhankelijke variabele wordt getoetst en een tweede waarin de invloed van een bepaalde individualisme of religie schaal op de afhankelijke variabele gecontroleerd voor de controlevariabelen wordt getoetst. Los hiervan wordt een derde model opgesteld waarin de invloed van een individualisme of religie schaal op de afhankelijke variabele gecontroleerd voor de controlevariabelen én de meest optimale schaal voor de andere predictor wordt getoetst. Hiermee kan meer inzicht worden verkregen in de mate waarin individualisme de invloed van religie op tevredenheid met het leven over de tijd heeft overgenomen. Vanwege het hoge aantal missende cases bij een groot aantal schalen wordt deze analyse apart gedaan, wanneer ze samen in een hiërarchische analyse worden gezet mis je in het belangrijke tweede model veel cases. De fit van het model zal via de $R^2_{adjusted}$ worden onderzocht om zo te controleren of er per model meer variantie wordt verklaard.

4.9 Ontwikkelingen over de tijd

Ook de trends over de tijd worden in dit onderzoek onderzocht. Hiervoor worden de verschillende betrouwbaarheidsintervallen uit de lineaire regressieanalyses met elkaar vergeleken. Wanneer de onderkant van een betrouwbaarheidsinterval in wave 5 bijvoorbeeld lager zou liggen dan de bovenkant van een betrouwbaarheidsinterval in wave 1, is de coëfficiënt over de tijd significant hoger geworden. Zo zal kunnen worden geconstateerd of er een significante toe-of afname van een bepaald effect heeft plaatsgevonden over de jaren. Er is voor dit karakter gekozen om te toetsen of de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van individualisme en religiositeit hun invloed op het subjectieve welzijn over de tijd hebben veranderd.

5 Data: Schaalconstructie, modevaluatie en uitbijters

5.1 Descriptieve statistieken

Om de resultaten in te leiden worden allereerst de descriptieve variabelen van dit onderzoek getoond. Deze zijn per wave te zien in tabel 4.

Tabel 4: *Descriptieve statistieken van alle variabelen in het onderzoek*

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Gemiddel de	Standaard devatie
1981- 1984	Geslacht	889	1	2	1,591	0,492
	Leeftijd	889	18	89	39,935	17,323
	Inkomens schaal	889	1	10	6,882	2,754
	Tevredenh eid met het leven	889	1	10	7,684	1,631
	BasInd	805	0,00	1,00	0,452	0,319
	BasRel	574	0,08	0,93	0,497	0,267
	RelW1	485	0,08	0,93	0,529	0,305
1990- 1993	Geslacht	790	1	2	1,524	0,500
	Leeftijd	790	18	89	42,820	15,743
	Inkomens schaal	790	1	10	5,614	2,894
	Tevredenh eid met het leven	790	1	10	7,794	1,480
	BasInd	772	0,00	1,00	0,619	0,278
	IndW234	716	0,08	1,00	0,636	0,211
	BasRel	591	0,08	0,91	0,442	0,258
	Compleet Rel	523	0,10	0,90	0,482	0,240
	RelW1	528	0,06	0,93	0,477	0,281
	RelW34_ W2	554	0,11	0,89	0,453	0,236
	RelW5_W 2	586	0,14	0,86	0,456	0,209
1999- 2001	Geslacht	932	1	2	1,495	0,500
	Leeftijd	932	18	93	46,182	15,996
	Inkomens schaal	932	1	10	6,402	2,148
	Tevredenh eid met het leven	932	1	10	7,832	1,348
	BasInd	923	0,00	1,00	0,633	0,274
	IndW234	894	0,03	1,00	0,648	0,196
	BasRel	807	0,00	0,90	0,432	0,250
	RelW34	777	0,09	0,87	0,427	0,227
	RelW5	805	0,11	0,84	0,439	0,204
	2008- 2010	Geslacht	1308	1	2	1,534
Leeftijd		1308	17	95	54,794	16,924
Inkomens schaal		1308	1	10	5,278	2,037
Tevredenh eid met het leven		1308	1	10	7,983	1,234
BasInd		1280	0,00	1,00	0,604	0,289
IndW234		1224	0,06	1,00	0,611	0,210
BasRel		1083	0,03	0,95	0,456	0,254
RelW34		1040	0,05	0,91	0,454	0,237
RelW5		1081	0,06	0,89	0,459	0,208
2017- 2020	Geslacht	2003	1	2	1,516	0,500
	Leeftijd	2003	18	82	53,318	17,160
	Inkomens schaal	2003	1	10	5,739	2,821
	Tevredenh eid met het leven	2003	1	10	7,929	1,522
	BasInd	1943	0,00	1,00	0,775	0,237
	Compleetl nd	1747	0,07	1,00	0,630	0,157
	IndW234	1772	0,00	1,00	0,646	0,177
	BasRel	1706	0,02	0,89	0,370	0,252
	RelW5	1700	0,10	0,84	0,391	0,204

Op het gebied van tevredenheid met het leven valt op dat Nederlanders in de steekproef tevredener worden met het leven, met als uitzondering tussen wave 4 en 5 waar de tevredenheid met het leven licht daalt. Ook scoren de subjecten met in alle waves een gemiddelde tussen 7,7 en 8,0 erg hoog op tevredenheid met het leven.

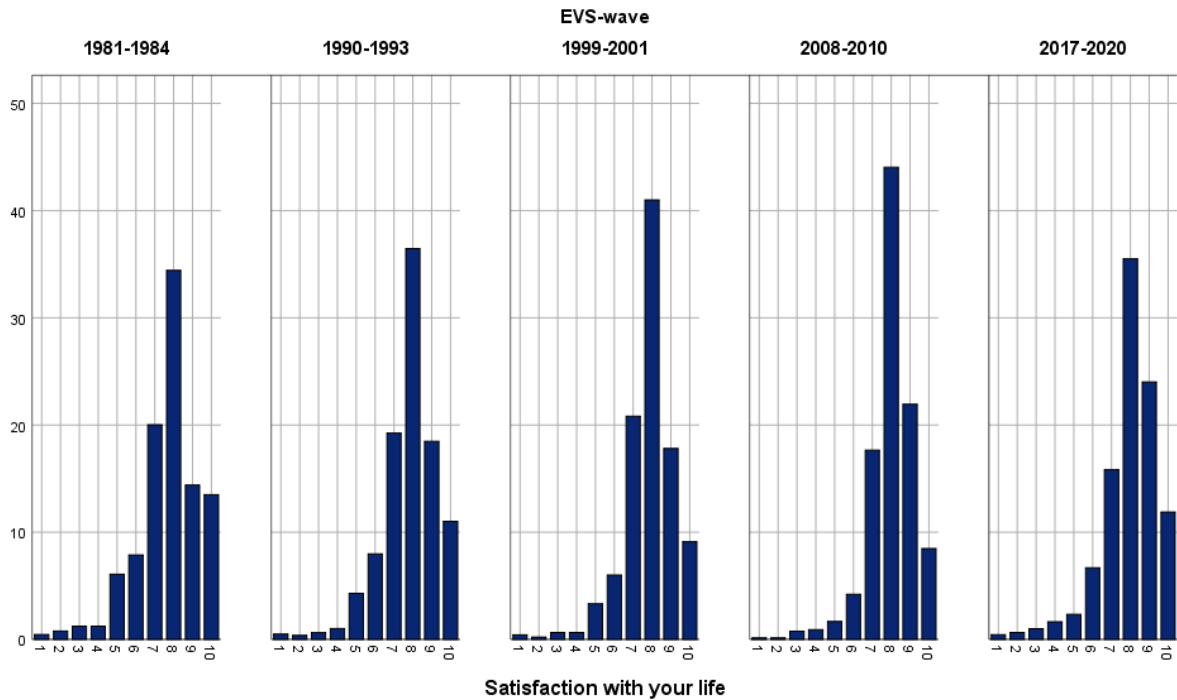
Een eerste analyse van individualisme op basis van de verschillende schalen laat een tendens zien dat mensen sterkere individualistische waarden hebben gekregen over de tijd, dit is bijvoorbeeld bij de basisschaal individualisme duidelijk te zien. Hierbij is het gemiddelde gestegen van 0,467 in wave 1 naar 0,769 in wave 5. Ook opvallend is dat er een vrij duidelijk verschil is tussen de gemiddelden van de basisschaal individualisme en de optimale schalen voor bepaalde waves. Dit is het meest duidelijk bij wave 5 waar de basisschaal een gemiddelde score van 0,769 kent en de complete schaal een gemiddelde score van 0,648 (verschil van 0,121). Dit zal aan de hand van de sensitiviteitsanalyse verder worden onderzocht.

Op het gebied van religie is een dalende trend te herkennen. Bij de basisschaal valt op dat de gemiddelde score in wave 1 nog 0,491 was en in wave 5 is dat gedaald naar 0,376. Daarnaast valt op dat de verschillende religie schalen geen sterk verschillende gemiddelde scores rapporteren. Het grootste verschil is ongeveer 0,04 tussen de basisschaal en complete schaal van religiositeit in wave 2. Dit is een indicatie dat de schalen redelijk hetzelfde meten en zal verder worden onderzocht in de sensitiviteitsanalyse.

Uit de beschrijvende statistieken blijkt over geslacht dat er in bijna elke wave iets meer Nederlandse vrouwen hebben deelgenomen aan het onderzoek. Over de gemiddelde leeftijd valt op dat de deelnemers gemiddeld steeds ouder worden, alleen tussen wave 4 en 5 is geen stijging zichtbaar. Bij inkomens valt op dat alleen in wave 4 het gemiddelde iets lager is dan het gemiddelde in de samenleving. In wave 1 en 3 hebben de mensen in de steekproef gemiddeld juist een duidelijk hoger inkomen dan mensen in de gehele samenleving.

Tot slot valt ook op dat er relatief weinig geldige waarden zijn bij de schalen, voor bij die van religiositeit. Dit zal verder worden onderzocht aan de hand van een missende-data analyse om te onderzoeken of dit een probleem vormt voor het trekken van conclusies.

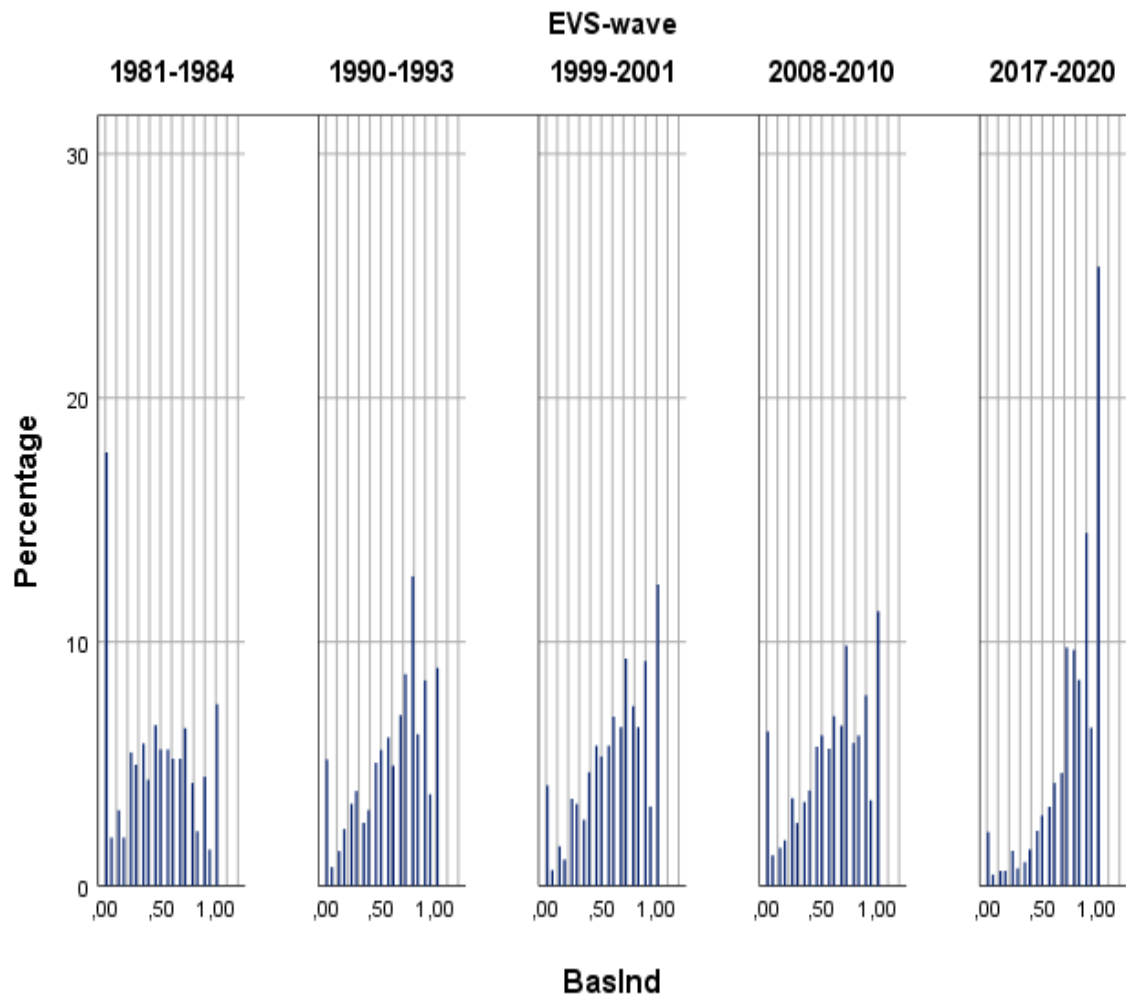
Daarnaast is het nog relevant om kort de statistieken voor de afhankelijke variabele tevredenheid met het leven te visualiseren. Dit is gedaan in figuur 2.

Figuur 2: Histogrammen van de variabele ‘tevredenheid met het leven’

Deze histogrammen zijn relevant om te tonen doordat te zien is dat in alle gevallen het cijfer 8 met uitstek het vaakst wordt gegeven. Er is sprake van een duidelijk linksscheve verdeling. Het beperkte aantal lage cijfers dat gegeven is zorgt ervoor dat individuen die een laag cijfer geven een relatief grote invloed op de te vinden regressiecoëfficiënten hebben.

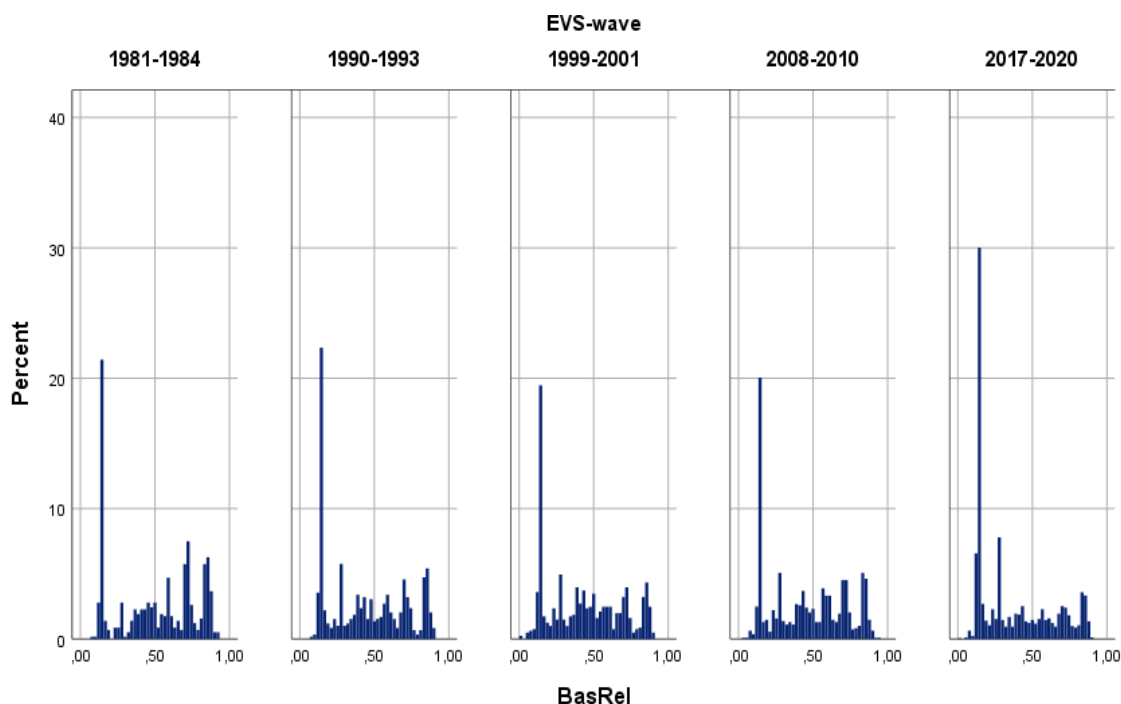
Ook is het relevant om de ontwikkeling van individualisme en religie te tonen. Hiervoor wordt de basisschaal in beide gevallen getoond om een beeld te krijgen van alle vijf waves. De histogrammen van de andere religie en individualisme schalen zijn te vinden in bijlage 1. In figuur 3 zijn de vijf waves voor de basisschaal van individualisme te zien.

Figuur 3: *Histogrammen voor de verdeling van scores op basisschaal individualisme*

Uit bovenstaande histogrammen komt naar voren dat Nederlanders tussen 1981 en 2017 gemiddeld veel sterkere individualistische waarden hebben gekregen. Daarnaast is opvallend dat er in 1981 nog een piek was voor mensen die 0 scoren op de basisschaal individualisme, terwijl deze piek in 2017 juist ligt bij de hoogst mogelijke score van 1.

Vervolgens is het ook relevant om deze ontwikkeling voor religie te onderzoeken. Hierom worden in figuur 4 de verdelingen van scores op de basisschaal religie getoond.

Figuur 4: *Histogrammen voor de verdeling van scores op basisschaal religie*

Uit de bovenstaande histogrammen komt naar voren dat er een lichte daling is van de gemiddelde religieuze waarden van Nederlandse individuen. De piek ligt telkens bij een zeer lage score voor religiositeit, maar deze piek is in de vijfde wave beduidend hoger dan in de voorgaande waves. Aan de andere kant is te zien dat de piekjes bij hoge scores op religieuze waarden juist lager zijn geworden.

5.2 Missende waarden

Met betrekking tot missende waarden blijkt dat er vooral veel missende cases zijn bij de controlevariabele inkomensschaal. Daarnaast zijn er ook relatief veel missende cases bij de religieschalen, dit zorgt ervoor dat in de religie modellen en de individualisme modellen relatief veel cases missend zijn. De uitgebreidere statistiek en toelichting is te vinden in bijlage 1.

5.3 Sensitiviteitsanalyse

Om te meten in welke mate de beperkte schalen voor individualisme en religiositeit daadwerkelijk een proxy zijn voor de complete schalen wordt een sensitiviteitsanalyse uitgevoerd. Deze worden voor individualisme en religiositeit apart uitgevoerd omdat de fenomenen apart van elkaar getoetst zullen worden. In deze analyse worden ook de afhankelijke variabele 'tevredenheid met het leven' en de universele controlevariabelen 'geslacht', 'leeftijd' en inkomensschaal opgenomen. De correlaties voor de sensitiviteitsanalyse zijn in tabel 5 (individualisme) en tabel 6 (religiositeit) te zien.

Tabel 5: Correlaties voor het individualisme onderzoek

EVS-wave		1. Tevredenheid met het leven	2. Geslacht	3. Leeftijd	4. Inkomens schaal	5. BasInd	6. Compleet Ind	7. IndW234
1981-1984	1	1						
	2	,115**	1					
	3	0,031	0,005	1				
	4	,127**	-0,007	-,153**	1			
	5	-,121**	0,006	-,363**	,148**	1		
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
1990-1993	1	1						
	2	-0,010	1					
	3	-0,012	-0,044	1				
	4	,146**	-,162**	-0,058	1			
	5	-,082*	0,052	-,293**	,138**	1		
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	7	-0,041	0,046	-,329**	,165**	,836**	.b	1
1999-2001	1	1						
	2	0,022	1					
	3	-,068*	-,088**	1				
	4	,181**	-,082*	-,089**	1			
	5	0,035	,142**	-,223**	,181**	1		
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	7	0,062	0,038	-,203**	,205**	,805**	.b	1
2008-2010	1	1						
	2	-0,003	1					
	3	-0,051	0,017	1				
	4	,187**	-,157**	-,284**	1			
	5	0,052	,071*	-,289**	,256**	1		
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	7	,117**	0,021	-,244**	,315**	,792**	.b	1
2017-2020	1	1						
	2	0,005	1					
	3	,067**	-,050*	1				
	4	,223**	-,142**	-0,025	1			
	5	0,043	,064**	-,072**	,164**	1		
	6	,093**	0,031	-0,016	,207**	,691**	1	
	7	,087**	0,036	-,064**	,214**	,726**	,945**	1

** Correlatie is significant op het the 0.01 level (2-tailed).

* Correlatie is significant op het 0.05 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Tabel 6: *Correlaties voor het religiositeitsonderzoek*

EVS-wave	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Tevredenheid met het leven	Geslacht	Leeftijd	Inkomensschaal	BasRel	Compleet Rel	ReIW1	ReIW34	ReIW34_W2	ReIW
1981-1984	1	1								
	2	,115**	1							
	3	0,031	0,005	1						
	4	,127**	-0,007	-,153**	1					
	5	0,078	0,070	,213**	-0,004	1				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	,092*	0,066	,239**	0,018	,975**	.b	1		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
1990-1993	1	1								
	2	-0,010	1							
	3	-0,012	-0,044	1						
	4	,146**	-,162**	-0,058	1					
	5	0,002	0,054	,163**	0,012	1				
	6	-0,009	0,058	,183**	-0,003	,959**	1			
	7	-0,008	0,062	,172**	-0,002	,964**	,995**	1		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	0,006	0,055	,203**	-0,013	,967**	,991**	,986**	.b	1
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	11	0,004	0,049	,171**	0,013	,989**	,966**	,957**	.b	,973**
1999-2001	1	1								
	2	0,022	1							
	3	-,068*	-,088**	1						
	4	,181**	-,082*	-,089**	1					
	5	0,000	,106**	,074*	-,072*	1				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	0,000	,094**	,101**	-,106**	,965**	.b	.b	1	
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	10	0,009	,111**	0,068	-,082*	,987**	.b	.b	,972**	.b
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
2008-2010	1	1								
	2	-0,003	1							
	3	-0,051	0,017	1						
	4	,187**	-,157**	-,284**	1					
	5	0,010	,104**	,144**	-,164**	1				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	0,006	,109**	,173**	-,174**	,969**	.b	.b	1	
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	10	0,005	,109**	,149**	-,166**	,988**	.b	.b	,979**	.b
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
2017-2020	1	1								
	2	0,005	1							
	3	,067**	-,050*	1						
	4	,223**	-,142**	-0,025	1					
	5	0,015	,105**	0,037	-,132**	1				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	10	0,013	,110**	0,038	-,129**	,991**	.b	.b	.b	.b
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b

** . Correlatie is significant op het 0.01 level (2-tailed).

* . Correlatie is significant op het 0.05 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Uit tabel 5 komt naar voren dat de basisschaal van individualisme in wave 5 een correlatie van 0,691 heeft met de complete schaal van individualisme. Dit toont aan dat de basisschaal niet overtuigend genoeg samenhangt met de complete schaal om deze als proxy te laten dienen. In wave 2,3,4 en 5 is echter ook de optimale schaal voor waves 2,3 en 4 beschikbaar, deze heeft in wave 5 een correlatie van 0,945 met de complete schaal van individualisme. Geconcludeerd kan worden dat de uitkomsten van individualisme op basis van de optimale schaal voor wave 2,3 en 4 (die dus ook beschikbaar is in wave 5) betrouwbaarder zullen zijn als proxy voor individualisme. De basisschaal zal wel geanalyseerd worden, maar door de beperkte correlatie kunnen conclusies hierover minder makkelijk getrokken worden. Over geslacht valt verder op dat er in alle individualisme schalen en waves een licht positieve correlatie is, die echter niet altijd significant is. Vrouwen lijken dus iets individualistischer. Ook valt op dat leeftijd significant negatief correleert met de individualisme schalen, oudere mensen zijn dus minder individualistisch. Inkomen correleert daarnaast significant positief met alle individualisme schalen, rijkere mensen zijn dus individualistischer.

Over religie is ten eerste noemenswaardig op basis van tabel 6 dat de optimale schaal voor wave 3 & 4 en die van wave 5 beide twee varianten kennen. Dit komt doordat deze schalen de vraag hoe vaak men bidt buiten religieuze bijeenkomsten hierin verwerkt zit, en deze vraag is in wave 2 met andere antwoordopties gesteld als in de andere waves. Hierom is er een aparte schaal gemaakt doordat hier sprake is van 2 items (F066 en F067) voor eenzelfde vraag. Uit tabel 6 komt naar voren dat alle beperkte religie schalen extreem hoog correleren met de complete schaal. De laagste correlatie, die tussen de complete- en basis religiositeit schaal is in wave 2 0,959. Dit betekent dat de basisschaal op zichzelf al een goede proxy is voor religiositeit. Daarnaast zullen ook de overige schalen getoetst worden voor het geval hier in de modellen toch opvallende verschillen zijn. Verder valt op dat geslacht altijd positief correleert met de religiositeitsschalen, waarvan deels significant. Vrouwen zijn dus waarschijnlijk religieuzer dan mannen. Bij leeftijd geldt hetzelfde patroon wat betekent dat oudere mensen religieuzer lijken te zijn. Voor inkomen is het opvallend dat er in wave 1 en 2 geen significante correlatie is met de religiositeitsschalen, terwijl die er in wave 3 tot en met 5 wel is. In deze latere waves is er een negatieve correlatie met de religie schalen wat inhoudt dat rijkere mensen in deze waves mensen minder religieus zijn.

5.4 Interne consistentie van de schalen

Op het gebied van individualisme komen bij de basisschaal relatief hoge scores naar boven, tussen de 0,660 (wave 3) en 0,723 (wave 4). De complete schaal kent met een Cronbach's Alpha van 0,339 echter een lage interne consistentie. Dit is opvallend laag aangezien Beugelsdijk en Welzel (2018) zelf een Cronbach's Alpha van 0,87 rapporteren wanneer men kijkt naar alle landen en waves tot 2014 in de World Values Survey, waarin deze vragen ook allen gesteld zijn. In de optimale religie schaal voor

wave 2,3 en 4 komt daarnaast een interne consistentie tussen de 0,311 (wave 5) en 0,483 (wave 2) naar voren. De gevonden waarden voor interne consistentie van de schalen zijn relatief laag te noemen, maar hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat het lage aantal items ook deels verantwoordelijk is voor een lagere Cronbach's Alpha score (Eisenga, Grotenhuis & Pelzer, 2012).

Bij religie zijn de Cronbach's Alpha scores uit zichzelf al hoger, dit komt doordat deze schalen een hoger aantal items kennen. De Cronbach's alpha in de basisschaal is op basis van 7 items tussen 0,655 (wave 3) en 0,700 (wave 5). In de complete religie schaal is deze op basis van 12 items 0,770. In de overige verschillende optimale schalen is de Cronbach's Alpha steeds tussen 0,578 (RelW5 in wave 3) en 0,855 (RelW1 in wave 1). De interne consistentie van de religie schalen is hierom goed te noemen, helemaal omdat ook hier het aantal items relatief beperkt is en dit de Cronbach's Alpha score negatief beïnvloedt.

5.5 Verband tussen individualisme en religie

Om nadere analyse mogelijk te maken wordt ook het verband tussen individualisme en religie onderzocht. Hiertoe zijn correlaties berekend tussen de verschillende schalen van deze 2 concepten. De correlaties worden in tabel 7 getoond.

Tabel 7: Correlaties tussen de schalen voor individualisme en religie

EVS-wave	1. BasInd	2. Compleetl nd	3. IndW234	4. BasRel	5. Compleet Rel	6. RelW1	7. RelW34	8. RelW34_ W2	9. RelW5	10. RelW5_W 2
1981-1984	1	1								
	2	.b	.b							
	3	.b	.b	.b						
	4	-.424**	.b	.b	1					
	5	.b	.b	.b	.b	.b				
	6	-.491**	.b	.b	.975**	.b	1			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
1990-1993	1	1								
	2	.b	.b							
	3	.836**	.b	1						
	4	-.452**	.b	-.340**	1					
	5	-.492**	.b	-.371**	.959**	1				
	6	-.496**	.b	-.375**	.964**	.995**	1			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	-.504**	.b	-.383**	.967**	.991**	.986**	.b	1	
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
	10	-.445**	.b	-.337**	.989**	.966**	.957**	.b	.973**	.b
1999-2001	1	1								
	2	.b	.b							
	3	.805**	.b	1						
	4	-.413**	.b	-.333**	1					
	5	.b	.b	.b	.b	.b				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	-.449**	.b	-.360**	.965**	.b	.b	1		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	-.408**	.b	-.331**	.987**	.b	.b	.972**	.b	1
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
2008-2010	1	1								
	2	.b	.b							
	3	.792**	.b	1						
	4	-.458**	.b	-.369**	1					
	5	.b	.b	.b	.b	.b				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	-.482**	.b	-.378**	.969**	.b	.b	1		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	-.457**	.b	-.365**	.988**	.b	.b	.979**	.b	1
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
2017-2020	1	1								
	2	.691**	1							
	3	.726**	.945**	1						
	4	-.463**	-.328**	-.319**	1					
	5	.b	.b	.b	.b	.b				
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	9	-.451**	-.324**	-.316**	.991**	.b	.b	.b	.b	1
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b

** Correlatie is significant op het 0.01 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Uit tabel 7 blijkt dat er sprake is van significante negatieve correlaties tussen de individualisme en religie schalen. De minst sterke negatieve correlatie is $-,316$ ($p < ,001$). Dit geval is gevonden in wave 5, en is de correlatie tussen de optimale individualisme schaal wave 2,3,4 en de optimale religie schaal wave 5. In dit geval verklaart de proxy van individualisme dus $(0,316^2 * 100 =)$ 9,98 procent van de variantie in de religie schaal, en andersom. De sterkste negatieve correlatie is $-0,504$ ($p < ,001$). Dit geval is gevonden in wave 2 en is de correlatie tussen de basisschaal van individualisme en de optimale religie schaal voor wave 3,4 (wave 2 variant). In dit geval verklaart de proxy van individualisme dus $(0,504^2 * 100 =)$ 25,40 procent van de variantie in de religie schaal, en andersom. In alle gevallen hangen individualisme en religie dus negatief samen. Dit zal meegenomen worden in de verdere analyse van de multiële lineaire regressiemodellen.

5.6 Modevaluatie

5.6.1 Modelfit

Om te controleren in welke mate de modellen in staat zijn meer variantie te verklaren wordt gekeken naar de $R^2_{adjusted}$ scores van alle modellen. Hiervan wordt nu een korte samenvatting gegeven, de volledige analyse is te vinden in bijlage 2. De modelfit wordt daarnaast ook gebruikt in het duiden van de multiële regressiecoëfficiënten in hoofdstuk 6.

Allereerst is het relevant om te benoemen dat er een analyse is uitgevoerd voor de invloed van controlevariabelen leeftijd, geslacht en inkomen op tevredenheid met het leven (model 1). Hieruit blijkt dat in wave 5 de meeste variantie verklaard wordt door de controlevariabelen met $R^2_{adjusted}$ scores tussen 0,054 en 0,061. In wave 2 is de modelfit van model 1 steeds het laagst, met $R^2_{adjusted}$ scores tussen 0,010 en 0,019.

Dan de modelfit voor de individualisme modellen. Hierbij komt naar voren dat de modelfit steeds alleen in wave 1 en 2 beter wordt in model 2 ten opzichte van model 1 met alleen controlevariabelen, dit geldt voor alle verschillende individualisme modellen. De hoogste toegenomen $R^2_{adjusted}$ is slechts 0,016 (basisschaal individualisme wave 1), dus het model is steeds niet tot matig beter geworden in het voorspellen van subjectief welzijn. In model 3 (waarin ook gecontroleerd is voor religie) wordt de modelfit juist weer minder goed in wave 1 en 2 ten opzichte van model 2. In wave 5 wordt hier de modelfit wel hoger. De hoogste toegenomen $R^2_{adjusted}$ ten opzichte van model 2 is slechts 0,012 (complete individualisme schaal wave 5), het controleren voor religie voegt dus relatief weinig toe aan het voorspellen van subjectief welzijn.

Tot slot nog een korte bespreking van de religie modellen. In model 2 valt op dat deze alleen in wave 1 consistent hoger wordt ten opzichte van model 1. De hoogste toegenomen $R^2_{adjusted}$ is met 0,006 (wave 1 van optimale religie schaal voor wave 1) erg laag. Bij model 3 (waarin ook gecontroleerd is voor individualisme) valt op dat de $R^2_{adjusted}$ in wave 1, 4 en 5 altijd en in wave 3 voor

bijna alle religie schalen toeneemt ten opzichte van model 2. In wave 2 is daarentegen juist vaak een daling van de modelfit te zien. De hoogste toegenomen $R^2_{adjusted}$ ten opzichte van model 2 is met 0,011 (basisschaal religie wave 5) niet erg hoog.

5.6.2 Multicollineariteit en assumptietoetsing

5.6.2.1 *Multicollineariteit*

Voor de individualisme modellen zonder controle voor religie geldt dat de hoogst gevonden VIF-score 1,187 is, deze is gevonden bij de predictor inkomensschaal van het model van optimale individualisme schaal wave 2,3,4 in wave 4 (2008). Voor de religie schalen zonder controle voor individualisme is de hoogst gevonden VIF-score 1,129. Deze is gevonden bij de predictor inkomensschaal van het model van optimale religie schaal wave 3,4 in wave 4.

De hoogste VIF-score van de individualisme modellen met controle voor religie is 1,472, dit is het geval bij de predictor basisschaal individualisme in het model van basisschaal individualisme in wave 2. Bij de religie modellen met controle voor individualisme is de hoogst gevonden VIF-score 1,468. Deze is gevonden bij de predictor basisschaal individualisme in het model van de 'optimale religie schaal wave 1' in wave 2 (1990). Deze VIF-scores zijn erg laag en beduidend lager dan de grens van 4 die in het onderzoeksdesign vastgesteld was, hierom kan gesteld worden dat er geen sprake is van multicollineariteit.

5.6.2.2 *Willekeurige steekproeftrekking en onafhankelijke waarnemingen*

Allereerst kan gesteld worden dat de European Values Study in Nederland van 1990, 1999, 2008 en 2017 (een vorm van) willekeurige steekproeftrekking is, wel zijn hier verschillende steekproefmethoden gebruikt (European Values Study, 2011; European Values Study, 2020). In 1981 is enkel te vinden dat er nationaal representatieve steekproeven getrokken werden, hierdoor kan niet volledig worden aangenomen dat er sprake is van willekeurige steekproeftrekking.

Het feit dat de steekproeftrekking willekeurig was in wave 2 tot en met 5, en het feit dat men spreekt van nationaal representatieve steekproeven in wave 1, maakt het gezien de grote onderzoekspopulatie aannemelijk dat de waarnemingen onafhankelijk zijn. Ook zorgt het een-op-een interviewconcept dat in wave 1 tot en met 4 werd gebruikt (Gesis, 2021) er voor dat respondenten niet beïnvloed konden worden door andere respondenten. In wave 5 werd er echter deels CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) gebruikt. Men kon hier wel door bijvoorbeeld huisgenoten kon worden beïnvloed.

5.6.2.3 Normaliteit

Voor individualisme geldt dat in alle schalen en waves de histogrammen een relatief goede normale verdeling laten zien, wel is het zo dat de pieken relatief hoog zijn en er dus veel residuen zijn die rond 0 liggen. De P-P plot volgt in alle schalen en waves niet geheel de rechte lijn die je zou verwachten bij een normale verdeling, maar van een schending lijkt geen sprake. Voor religie geldt dat de histogrammen in alle schalen en waves wederom een relatief normale verdeling laten zien, waarbij de pieken van residuen rond 0 wederom hoog zijn. De P-P plot volgt ook bij religie niet geheel de rechte lijn, maar ook in dit geval is wel het patroon te herkennen dat gevolgd zou moeten worden als er sprake is van normaliteit. Op basis van deze histogrammen en P-P plots lijkt de assumptie van normaliteit voor de individualisme en religie schalen niet geschonden te worden.

5.6.2.4 Lineariteit

Zowel bij individualisme als religie komt in alle schalen en waves naar voren dat het daadwerkelijke residu gemiddeld steeds iets lager wordt naarmate het verwachte residu hoger wordt. Dit kan er mee te maken hebben dat de afhankelijke variabele tevredenheid met het leven uit 10 categorieën bestaat. Het gemiddelde van deze afhankelijke variabele is in elke wave relatief hoog. Hierdoor wordt het naarmate de verwachte score stijgt, moeilijker om hier een hoog daadwerkelijk residu te behalen. Dit verklaart mogelijk dat er een lichte daling van het daadwerkelijke residu is naarmate het verwachte residu stijgt. Om deze reden, gezamenlijk met het feit dat er slechts een lichte afname van het daadwerkelijke residu ten opzichte van het verwachte residu is, lijkt het spreidingsdiagram niet genoeg af te wijken om de spreken van een schending van lineariteit.

5.6.2.5 Homoscedasticiteit

Voor alle individualisme én religie schalen in alle waves is te zien dat de gestandaardiseerde verwachte waarden mooi verspreid tussen -3 en 3 liggen. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen. Door een aantal uitbijters met een lage score op tevredenheid met het leven zitten hier wel een aantal cases onder -2, maar zoals in de uitbijter analyse te zien is zijn dit relatief zeer weinig cases. Hierdoor kan gesteld worden dat de residuen een relatief gelijke variantie hebben, de assumptie homoscedasticiteit wordt niet geschonden.

5.7 Uitbijter analyse

Om de uitbijters te onderzoeken is gebruik gemaakt van twee manieren: de Cook's distance en de leverage van cases binnen de verscheidene modellen. Cases worden als uitbijters gezien wanneer zij

zowel op Cook's distance als op leverage een score boven de grens van mogelijke uitbijter scores. In de volgende twee paragrafen wordt de analyse per methode besproken.

5.7.1 Cook's distance

Om mogelijke uitbijters te onderzoeken wordt met de Cook's distance gekeken wat het effect van een individuele observatie op de voorspelde waarden is. Deze toets combineert het gestudentiseerde residu en de leverage score. De controlevariabelen worden in elk model als onafhankelijke variabelen opgenomen, samen met de betreffende schaal. In bijlage 3 zijn de resultaten op basis van Cook's distance voor de modellen gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en inkomensschaal te zien.

Hieruit blijkt dat in elke schaal tussen de 4,7 en 7,4 procent van de waarnemingen boven het Cook's distance criterium voor mogelijke uitbijters zit. De allerhoogste Cook's distance score is 0,07. Dit betekent dat er geen extreem ernstige uitbijters te vinden zijn. Het grote aantal mogelijke uitbijters is echter wel relevant om, gezamenlijk met de nu volgende leverage analyse, te gebruiken om uitbijters via beide methoden weg te halen in de extra analyse exclusief uitbijters.

5.7.2 Leverage analyse

Naast de Cook's distance wordt ook de leverage onderzocht. Met deze methode wordt onderzocht in hoeverre een case aan de regressie 'trekt', ofwel wat de individuele invloed van deze case is. In bijlage 3 zijn de resultaten op basis van de leverage voor de modellen gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en inkomensschaal te zien.

Uit deze leverage analyse blijkt dat er relatief weinig mogelijke uitbijters zijn. Bij veel modellen zijn er zelfs geen cases die te veel invloed hebben in het betreffende model. Het hoogste aantal én percentage mogelijke uitbijters wordt gevonden in de basisschaal van religie, in wave 5. In dit geval zijn er 14 mogelijke uitbijters, 0,7 procent van het totaal aantal cases.

5.7.3 Aantal uitbijters en invloed

Uit de Cook's distance en leverage analyse blijkt dat ondanks het hoge aantal mogelijke uitbijters volgens de Cook's distance analyse, dit veel minder zijn wanneer je naar de leverage kijkt. Wanneer cases op beide metingen te hoog scoren worden ze gezien als uitbijter. In de uiteindelijke multi-pele lineaire regressie zal elk model zowel gemaakt worden inclusief mogelijke uitbijters, maar wordt ook een model onderzocht waarin dit kleine aantal uitbijters is weggehaald. Uit deze modellen waarin uitbijters zijn weggehaald blijkt dat de uitkomsten inderdaad niet tot nauwelijks anders zijn. De

grafieken zijn bijgevoegd in bijlage 2 maar worden door het minieme verschil met de uitkomsten inclusief uitbijters niet apart besproken in hoofdstuk 6.

6 Resultaten

Voor de uiteindelijke analyse zijn multiële lineaire regressieanalyses uitgevoerd voor de invloed van individualisme en religiositeit op tevredenheid met het leven. De analyse is met de verschillende schalen uitgevoerd, waarbij voor elke wave gecontroleerd is voor geslacht, leeftijd en inkomensschaal. Er worden vier grafieken getoond, twee waarbij de coëfficiënten en 95% betrouwbaarheidsintervallen voor de invloed van individualisme ongecontroleerd en gecontroleerd voor religie worden getoond, en twee waarbij de invloed van religie ongecontroleerd en gecontroleerd voor individualisme worden getoond. In bijlage 2 zijn uitgebreide leeswijzers beschikbaar die de interpretatie vergemakkelijken. De uitgebreide modelfit analyse en individuele coëfficiënten, waarvan hier de conclusies naar voren komen, worden daar ook uitgebreid gerapporteerd.

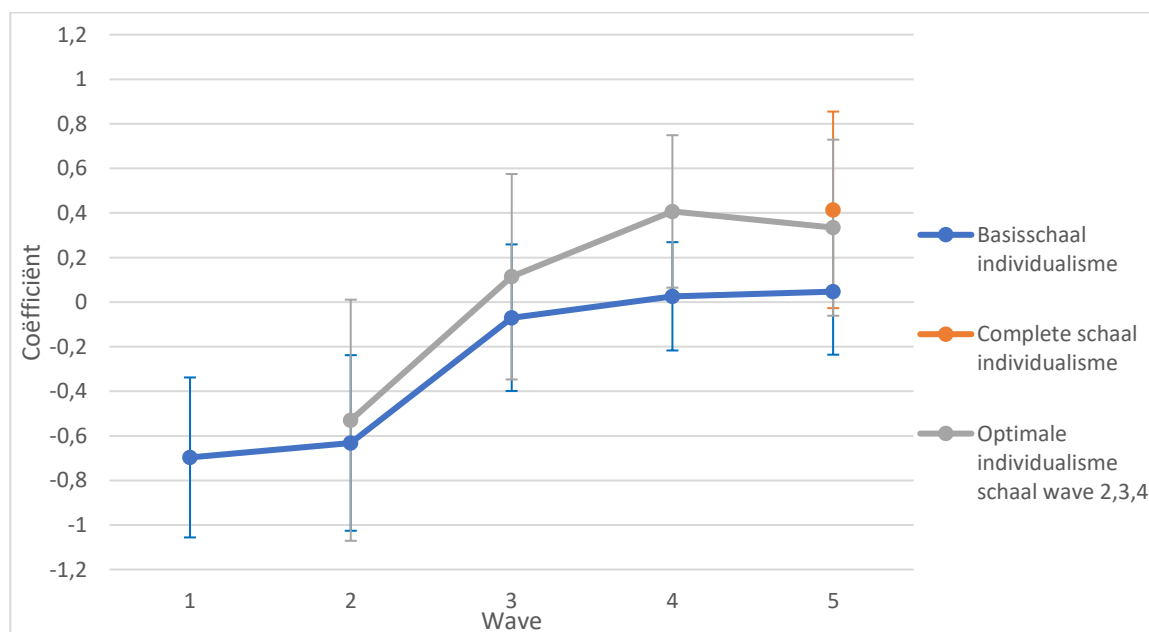
6.1 Individualisme en tevredenheid met het leven

Allereerst zijn multiële lineaire regressiemodellen voor de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven uitgevoerd. Dit is voor alle individualisme schalen (basisschaal, complete schaal en optimale schaal wave 2,3,4) gedaan. Op basis van de coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen zijn grafieken gemaakt. In deze grafieken zijn alle coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen van alle schalen in de waves waar zij beschikbaar zijn opgenomen. Een voorbeeld van de output waar deze grafieken uit zijn gecreëerd is te vinden in tabel 8, hier is het te zien voor de basisschaal van individualisme zonder te controleren voor de meest optimale religie schaal voor de betreffende wave (model 2).

Tabel 8: Model 2 van basisschaal individualisme op tevredenheid met het leven

EVS-wave	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		
		B	Std. Error	Beta				Lower Bound	Upper Bound	
1981-1984	2	(Constant)	6,911	,297			23,253	,000	6,327	7,494
		BasInd	-,697	,183	-,142		-3,814	,000	-1,056	-,338
		Sex	,392	,110	,123		3,560	,000	,176	,608
		Age	,000	,003	-,005		-,143	,886	-,007	,006
		Scale of incomes (EVS)	,072	,020	,125		3,555	,000	,032	,112
1990-1993	2	(Constant)	7,745	,302			25,658	,000	7,153	8,338
		BasInd	-,632	,201	-,118		-3,153	,002	-1,026	-,239
		Sex	,064	,107	,022		,601	,548	-,146	,275
		Age	-,004	,004	-,040		-1,067	,286	-,011	,003
		Scale of incomes (EVS)	,086	,019	,167		4,602	,000	,049	,123
1999-2001	2	(Constant)	7,193	,265			27,096	,000	6,672	7,714
		BasInd	-,070	,168	-,014		-,419	,675	-,399	,259
		Sex	,094	,089	,035		1,050	,294	-,081	,268
		Age	-,004	,003	-,051		-1,528	,127	-,010	,001
		Scale of incomes (EVS)	,116	,021	,184		5,532	,000	,075	,157
2008-2010	2	(Constant)	7,234	,218			33,183	,000	6,807	7,662
		BasInd	,026	,124	,006		,211	,833	-,217	,269
		Sex	,068	,068	,028		,992	,321	-,066	,202
		Age	,001	,002	,014		,466	,641	-,003	,005
		Scale of incomes (EVS)	,112	,018	,186		6,288	,000	,077	,146
2017-2020	2	(Constant)	6,641	,201			32,975	,000	6,246	7,036
		BasInd	,047	,144	,007		,327	,744	-,236	,330
		Sex	,141	,068	,046		2,067	,039	,007	,274
		Age	,006	,002	,070		3,159	,002	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,124	,012	,229		10,126	,000	,100	,148

De grafiek voor alle schalen en waves hiervan zijn te zien in figuur 5. Er is gebruik gemaakt van 95 procent betrouwbaarheidsintervallen om te onderzoeken of resultaten over de tijd significant van elkaar verschillen.

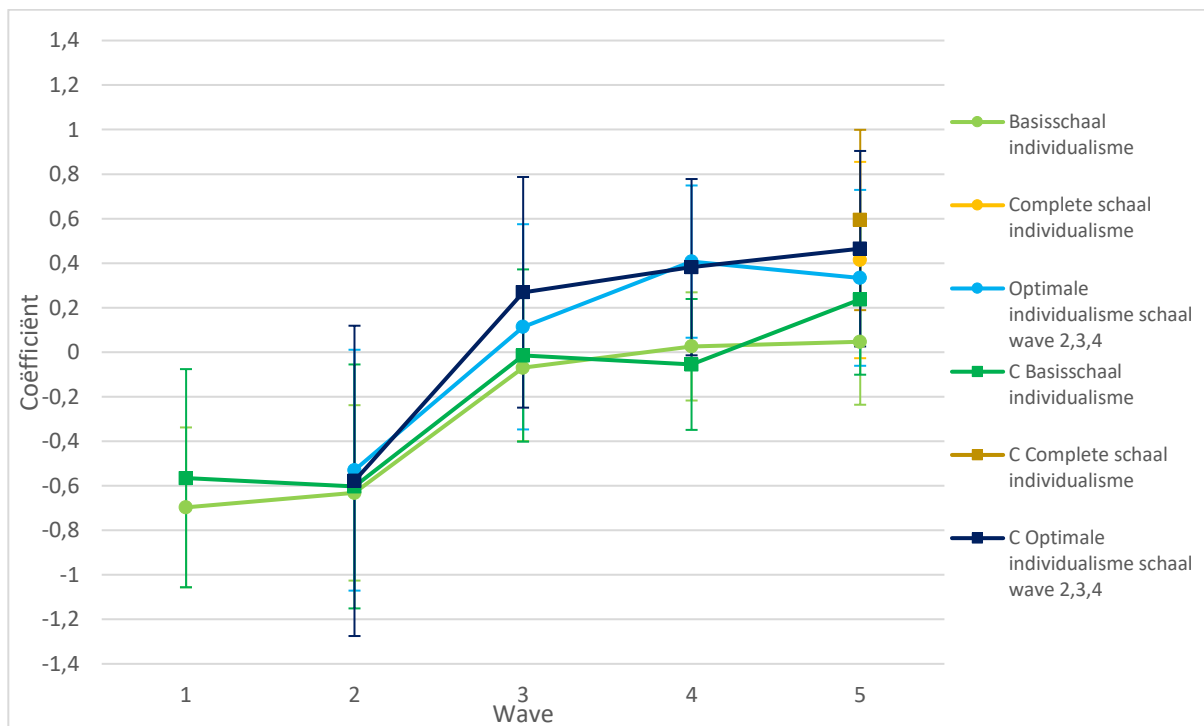

Figuur 5: Coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen voor de verschillende individualisme schalen op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en inkomensschaal.

Uit de grafiek komt naar voren dat er een opgaande trend is. Dit is te zien aan het verloop van de coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen van de basisschaal en de optimale schaal voor wave 2,3,4: deze is stijgend. Te zien is ook dat de top van het betrouwbaarheidsinterval van de basisschaal

in wave 1 (1981) en 2 (1990) lager ligt dan het laagste punt van alle betrouwbaarheidsintervallen van wave 4 (2008) en 5 (2017), dit houdt in dat hier significante verschillen bestaan. Daarnaast is te zien dat de optimale individualisme schaal wave 2,3,4 significant lager ligt in wave 2 (1990) ten opzichte van wave 4 (2008). In wave 5 (2017) is de invloed ook positief, maar hier is geen sprake van een significant verschil met dezelfde schaal in wave 2 (1990). Deze feiten geven een onderbouwing voor de hypothese dat de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven positiever is geworden. Hiermee wordt echter niet bedoeld dat de invloed positief is: alleen de optimale individualisme schaal in wave 4 (2008) kent een significant positieve coëfficiënt maar doordat dit in wave 5 (2017) én in de basischaal niet herhaald wordt kan een positief verband niet aangenomen worden. Noemenswaardig is verder dat op basis van de modelfit analyse de individualisme schalen niet zorgen voor een zeer sterke toename van de verklaarde variantie.

Daarnaast is ook de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor religie onderzocht. Dit is gedaan om te onderzoeken of er een verandering plaats heeft gevonden van de impact van religie op de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven over de tijd. De coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen die hieruit zijn gekomen zijn zichtbaar in figuur 6.

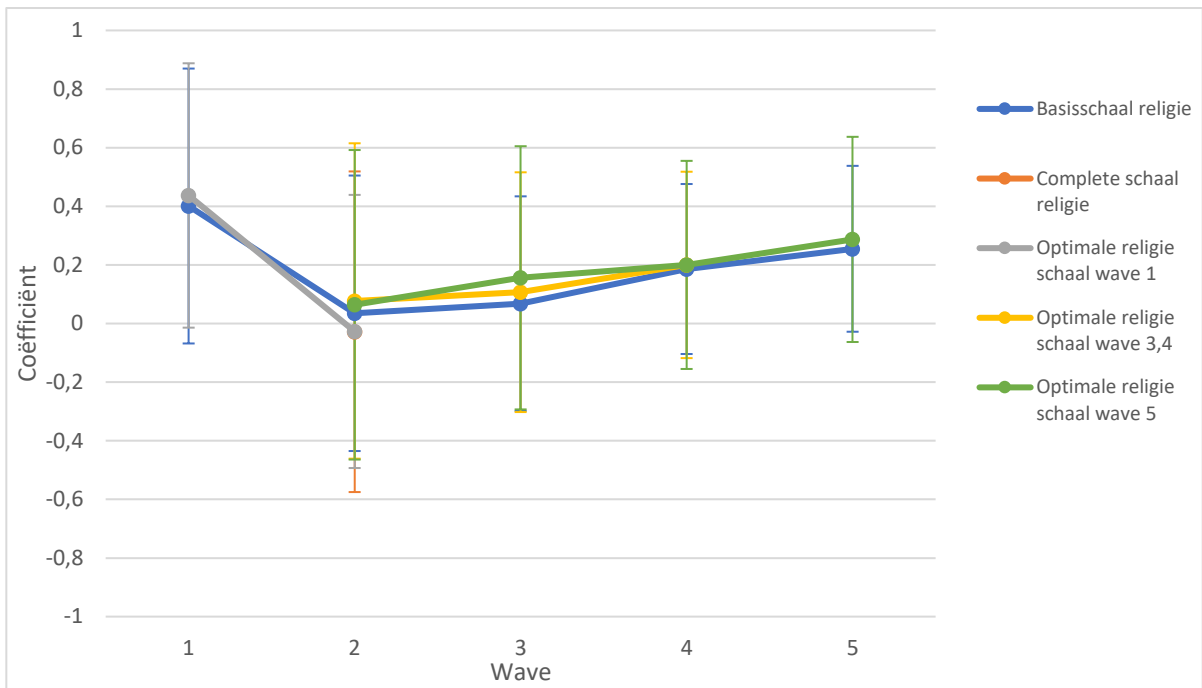

Figuur 6: Coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen voor de verschillende individualisme schalen op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, inkomenschaal en religie.

Uit figuur 6 blijkt dat de gecontroleerde en ongecontroleerde coëfficiënten erg dicht bij elkaar liggen. Er is dus geen indicatie dat de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven sterk beïnvloed wordt door de religiositeit van individuen. Wel is in wave 5 zichtbaar dat alle schalen gecontroleerd voor religie (model 3) een hogere positieve coëfficiënt op tevredenheid met het leven hebben dan de ongecontroleerde schalen (model 2). Dit is een indicatie dat er sprake is van suppressie. De mensen die religieus én individualistisch zijn, hebben de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven in deze wave. Dit grotere effect was nog niet zichtbaar in model 2, individuen met individualistische waarden zijn immers minder religieus en religieuzen schijnen een hoger subjectief welzijn te hebben in wave 5. Hierdoor wordt zichtbaar dat individualisme toch een sterker positieve invloed heeft op tevredenheid met het leven dan het in model 2 leek te hebben. Uit het modelfit onderzoek blijkt daarnaast dat de $R^2_{adjusted}$ in model 3 ten opzichte van model 2 in alle individualisme schalen is gestegen, dit is een extra indicatie dat het controleren voor religie in wave 5 een toegevoegde waarde heeft. Een kanttekening bij het vaststellen van suppressie in dit geval is wel dat de schalen ver uit elkaar liggen en dat hiermee de coëfficiënten van model 3 enkel hoger zijn dan hun equivalent uit model 2, en dus niet dat alle model 3 coëfficiënten hoger zijn dan alle model 2 coëfficiënten.

6.2 Religie en tevredenheid met het leven

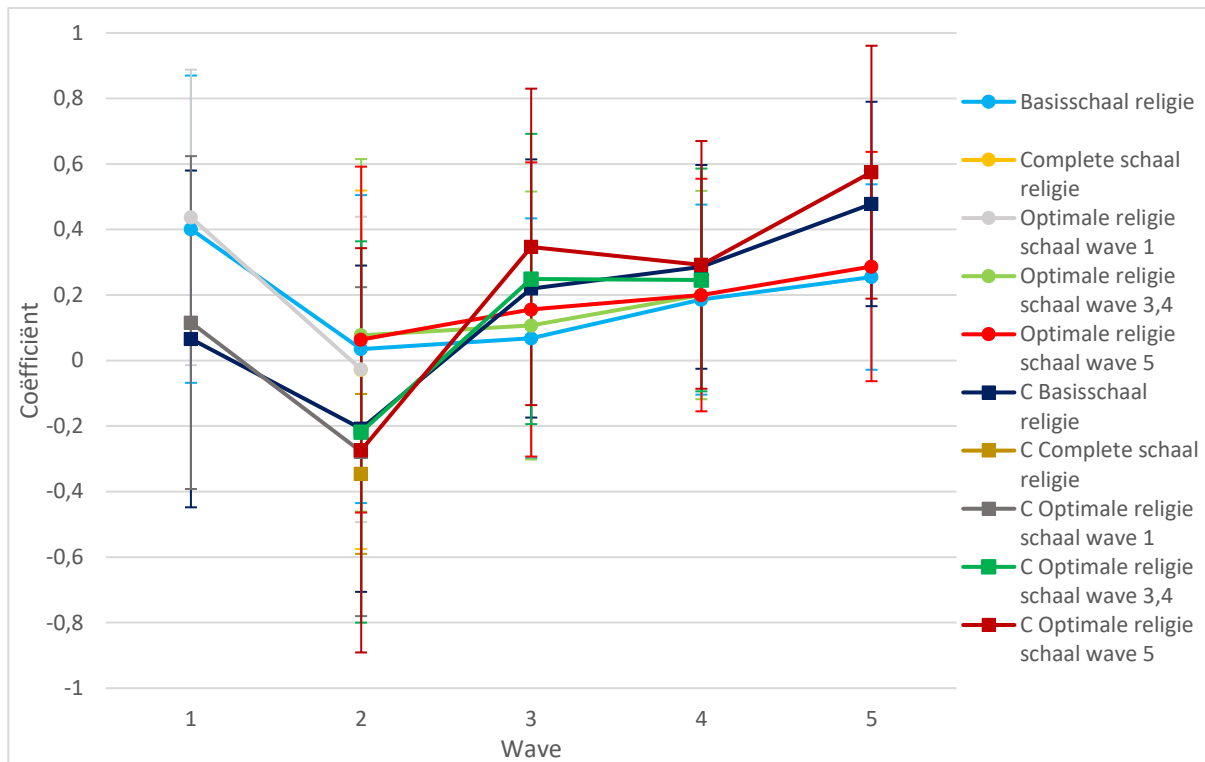
Ten tweede zijn multipele lineaire regressiemodellen voor de invloed van religie op tevredenheid met het leven opgesteld. Dit is voor alle religie schalen (basisschaal, complete schaal, optimale schaal wave 1, optimale schaal wave 3,4 en optimale schaal wave 5) gedaan. De resultaten hiervan zijn te zien in figuur 7.

Figuur 7: Coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen voor de verschillende religie schalen op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en inkomensschaal.

Op bovenstaande figuur komt op het eerste gezicht het beeld naar voren dat de invloed van religie op tevredenheid met het leven eerst zwakker is geworden, om daarna langzaam weer sterker te worden. Er is echter in alle waves én alle schalen geen enkele significante invloed van religie op tevredenheid met het leven te vinden. Dit is te zien aan de betrouwbaarheidsintervallen waarbij enkel de basisschaal en optimale schaal wave 1 in de eerste wave (1981) bijna een significant positief effect weergeven. In wave 5 (2017) komen de betrouwbaarheidsintervallen wederom in de buurt van een positief effect, maar deze wordt ook hier net niet gevonden. Opvallend is daarnaast dat deze schalen een eenduidig beeld geven en dus sterk hetzelfde lijken te meten, de coëfficiënt van de complete religie schaal in wave 2 (1990) is bijvoorbeeld bijna niet te zien doordat deze nagenoeg gelijk is aan die van de 'optimale religie schaal wave 1' in de tweede wave (1990). Tenslotte kan op basis van de multipale lineaire regressies gesteld worden dat een invloed van religie op tevredenheid met het leven in Nederland niet aangetoond is, zowel niet in het heden als in het verleden. Daarnaast is noemenswaardig dat de toegenomen verklaarde variantie op basis van de modelfit ook hier relatief laag is.

Daarnaast wordt ook nog gekeken naar de coëfficiënten wanneer gecontroleerd wordt voor individualisme. Ook dit is gedaan om te onderzoeken of individualisme de invloed van religie op tevredenheid met het leven over de tijd beïnvloed. De uitkomsten zijn in figuur 8 weergegeven.

Figuur 8: Coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen voor de verschillende religie schalen op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, inkomensschaal en religie.

Figuur 8 laat enkele onverwachte patronen zien. In model 2 (waarin niet gecontroleerd wordt voor individualisme) valt op dat er geen enkele significante coëfficiënt is, in wave 1,3,4 en 5 zijn de coëfficiënten wel positief maar niet significant. De modelfit wordt enkel in wave 1 voor alle daar beschikbare religie schalen een beetje beter ten opzichte van het model met alleen controlevariabelen. In model 3 (waarin wel gecontroleerd wordt voor individualisme) valt voor wave 1 en 2 op dat de coëfficiënt van religie op tevredenheid met het leven lager wordt als je controleert voor individualisme. In wave 1 lijkt er sprake te zijn van een schijnverband: religie lijkt in model 2 een positieve invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar dit verband wordt eigenlijk veroorzaakt doordat individuen met religieuze waarden minder individualistisch zijn en individuen met individualistische waarden minder tevreden zijn met het leven. In wave 2 lijkt er sprake te zijn van suppressie: religie lijkt hier geen invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar er ontstaat een negatief verband in model 3 doordat religieuzen minder individualistisch zijn en individualisme op zichzelf ook een negatieve invloed heeft op tevredenheid met het leven. Voor wave 1 geldt daarnaast dat de modelfit voor alle beschikbare religie schalen ook beter wordt volgens de gecorrigeerde verklaarde variantie, dit is in wave 2 niet het geval. Voor wave 3, 4 maar vooral 5 lijkt er ook sprake van suppressie, maar in die gevallen wordt een onbestaand of licht positief verband juist extra positief. In deze gevallen is het zo dat er geen of een klein positief effect van

religie op tevredenheid met het leven naar voren komt uit model 2. Wanneer gecontroleerd wordt voor individualisme blijkt de invloed op tevredenheid met het leven groter te zijn, en in wave 5 zelfs significant positief. Dit houdt in dit geval in dat individuen met religieuze waarden niet tevredener lijken met het leven, maar dat zij minder individualistisch zijn terwijl individuen met individualistische waarden tevredener zijn dan niet-individualistische mensen. Eigenlijk heeft religie dus wel invloed, maar dit was niet zichtbaar omdat er in model 2 geen rekening mee wordt gehouden dat religieuzen minder individualistisch zijn. De modelfit wordt in wave 3 (behalve in optimale religie schaal voor wave 3 en 4), 4 (in alle gevallen) en 5 (in alle gevallen) ook licht beter in model 3 ten opzichte van model 2.

6.3 Substitutie van religie voor individualisme over de tijd

Ook is onderzocht in welke mate er sprake is van substitutie van religie als bron van tevredenheid met het leven door individualisme. Dit wordt gedaan door te kijken naar de grafieken uit 5.7.1 en 5.7.2, en hierbinnen naar de coëfficiënten in de modellen waarin individualisme gecontroleerd voor religie, en religie gecontroleerd voor individualisme, wordt getoetst. Hieruit blijkt dat mensen in wave 1 de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven hebben wanneer zij niet individualistisch en wel religieus zijn. Individualisme heeft in deze wave voor alle schalen een negatief effect, religie juist een (licht) positief effect. In wave 2 heeft men de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven als men niet individualistisch én niet religieus is, beide predictoren hebben hier voor alle schalen een negatief effect op tevredenheid met het leven. In wave 3 en 4 heeft men de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven als men wel religieus is, individualisme heeft daarentegen geen consistente coëfficiënt doordat die van de optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4 hier een positief effect heeft, maar de coëfficiënt van de basisschaal iets onder 0 ligt. In wave 5 hebben de respondenten tenslotte de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven wanneer ze zowel individualistisch als religieus zijn. Beide predictoren laten voor al hun schalen een consistent positief effect zien in de gecontroleerde modellen. Over deze ontwikkeling zal in hoofdstuk 7 een conclusie getrokken worden.

7 Discussie en Conclusie

7.1 Discussie

Volgens eerder onderzoek beïnvloeden en individualistische en religieuze waarden het subjectief welzijn. Volgens de empirische analyses is er echter niet altijd een verband. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat de theorie ook deels gebaseerd is op onderzoek uit andere landen die soms meer en soms minder vergelijkbaar zijn met Nederland. Het zou interessant zijn om dit onderzoek te

herhalen in landen die andere omstandigheden hebben, maar waar wel een ontwikkeling in de prevalentie en/of invloed van individualisme en religie heeft plaatsgevonden.

Interessant voor vervolgonderzoek is tevens om verder te onderzoeken of er verschillen zitten in de ontwikkeling van de invloed van individualisme en religie op tevredenheid met het leven bij verschillende sociale contexten. Een voorbeeld hiervan zou kunnen zijn om te onderzoeken in hoeverre dorpen en steden hierin verschillen aangezien in dorpen meer sprake is van sociale controle, hierbij zou het interessant zijn om te zien of deze verschillende contexten om gedragsbevestiging als instrumenteel doel te behalen verschillen opleveren. Een ander voorbeeld is om dieper te duiken in verschillen tussen soorten religies, zoals in de theorie duidelijk werd is de Islam bijvoorbeeld een groeiende religie en het is relevant om te onderzoeken of moslims door de minder wordende beperkingen en meer middelen ook meer subjectief welzijn uit hun religie kunnen halen.

Ook is erg opvallend dat de ontwikkeling die vanuit de Sociale Productie Functie theorie logisch leek, voor religie niet in de praktijk voorkomt in Nederland. Dit zou mogelijk kunnen worden veroorzaakt doordat religie een extra dimensie toevoegt die niet in de Sociale Productie Functie theorie naar voren komt: het contact met een bovenmenselijk wezen (God). De gedragsconfirmatie, affectie en comfort die tegenwoordig misschien minder vanuit de sociale omgeving komt, zou mogelijk ongeacht de sociale omgeving van God kunnen komen. Dit zou kunnen verklaren dat religieuzen niet minder tevreden zijn geworden met het leven over de tijd. Bij individualisme zie je daarentegen dat de ontwikkeling wel het patroon volgt dat op basis van de Sociale Productie Functie theorie verwacht zou worden, instrumentele doelen als status en gedragsbevestiging lijken hier wel makkelijk als bron van geluk gebruikt te kunnen worden naarmate de beperkingen voor individualistische waarden afnemen en de middelen toenemen. Dit is interessant omdat bij individualisme geen sprake is van bovenmenselijk contact, maar enkel de sociale omgeving. Verder onderzoek naar de toepasbaarheid van de Sociale Productie Functie theorie op religie zou hierom interessant zijn.

7.2 Beperkingen

Voorafgaand aan het trekken van conclusies over de ontwikkeling van de invloed van individualisme en religiositeit op tevredenheid met het leven zijn echter een aantal kanttekeningen te plaatsen.

Een eerste beperking is dat het gemiddelde cijfer op de afhankelijke variabele tevredenheid met het leven in alle schalen erg hoog is. Dit zorgt ervoor dat degenen die wel een laag cijfer geven al snel uitbijters zijn en dat een positief residu gemiddeld minder hoog zal liggen dan een negatief residu.

Een tweede probleem is dat niet voor alle waves dezelfde items voor de individualisme en religiositeitsschalen beschikbaar zijn. Een sensitiviteitsanalyse van de schalen liet zien dat de basisschaal voor individualisme relatief zwak is als proxy voor het complete model. Hierdoor is de betrouwbaarheid van de conclusies op basis van deze basisschaal minder goed. De overige uitkomsten van de sensitiviteitsanalyse waren wel goed genoeg om als proxy voor de complete schalen te dienen, hierdoor is de conclusie dat de coëfficiënt van de individualisme schaal wave 2,3,4 in wave 2 significant verschilt van die in wave 4 wel betrouwbaar.

Een derde beperking die ook betrekking heeft op de beperkte schalen is de lage Cronbach's Alpha voor de individualisme schalen, maar in mindere mate ook voor de religie schalen. Deze lage score wordt veroorzaakt doordat in deze schalen relatief weinig variabelen zitten (tussen 2 en 5). Door het gebruik van een bestaande dataset én het probleem dat de vragenlijst veranderd is, was dit probleem in dit onderzoek niet te voorkomen. In vervolgonderzoeken naar deze fenomenen in de toekomst zou het opstellen van meer uitgebreide schalen met meer variabelen meer zekerheid kunnen genereren dat de concepten individualisme en religiositeit goed gemeten zijn.

Een vierde beperking heeft te maken met de substitutiehypothese. Ondanks dat er op basis van dit onderzoeksdesign een indicatie kan worden gevonden dat er sprake is van substitutie, kan dit niet hard bewezen worden. Dit komt omdat er verschillende onderzoekssubjecten zijn onderzocht waardoor niet onderzocht kon worden of dezelfde individuen religie hadden gesubstitueerd door individualisme als instrument voor het behalen van subjectief welzijn.

Een laatste beperking zit in het feit dat er niet gecontroleerd kon worden voor opleidingsniveau. Ondanks dat inkomen mogelijk voor een deel samenhangt met opleidingsniveau, had opleidingsniveau op zichzelf interessante inzichten kunnen bieden over de invloed van het hoger wordende opleidingsniveau op de onderzoeksuitkomsten.

7.3 Conclusie

Na het bediscussiëren van de toekomstige onderzoekskansen die voortvloeien uit deze scriptie, en beperkingen van dit onderzoek, kunnen met deze aspecten in het achterhoofd op basis van de resultaten de hypothesen worden beantwoord.

Over **hypothese 1**, Hoe sterker iemands individualistische waarden, des te sterker de invloed van deze waarden op het subjectieve welzijn is, kan geconcludeerd worden dat de hypothese niet aangenomen kan worden. In wave 1 is er wel sprake van een significant negatieve invloed, maar hier is alleen de basisschaal onderzocht. In wave 2 is er op basis van de basisschaal een significant negatieve invloed (zowel in modellen gecontroleerd als ongecontroleerd voor religieuze waarden), maar in de optimale schaal voor wave 2,3 en 4 niet. In wave 3 tot en met 5 is er in geen enkele schaal sprake van een significante invloed van individualisme op tevredenheid met het leven. De

nulhypothese kan echter ook niet aangenomen worden, omdat er in wave 1 en 2 ondersteuning is gevonden voor het idee dat individualistische waarden wel invloed kunnen hebben op de tevredenheid met het leven. Deze resultaten tonen dus aan dat hypothese 1 slechts in een gedeelte van de waves ondersteund wordt.

Dan **hypothese 2**: Hoe sterker iemands religieuze waarden, des te sterker de invloed van deze waarden op het subjectieve welzijn is. Hierbij komt naar voren dat in veruit de meeste gevallen geen significante invloed van religieuze waarden op tevredenheid met het leven is gevonden. Wave 5 is hier een uitzondering op, maar alleen als er gecontroleerd wordt voor individualistische waarden. Doordat dit het enige geval is waar religieuze waarden invloed hebben op tevredenheid met het leven kan hypothese 2 niet worden aangenomen: er is niet altijd sprake van een invloed van religieuze waarden op tevredenheid met het leven. De nulhypothese van hypothese 2 kan echter ook niet worden aangenomen, er is in wave 5 wel een effect gevonden. Voor hypothese 2 blijkt dus dat de hypothese slechts gedeeltelijk ondersteund wordt.

Vervolgens zijn er twee empirische trendobservaties besproken. In het geval van individualisme bleek uit de literatuur dat het leven naar individualistische waarden in Nederland gepaard gaat met minder beperkingen en meer middelen over de jaren. In het geval van religie was een omgekeerde trend zichtbaar: het leven naar religieuze waarden gaat in Nederland gepaard met meer beperkingen en minder middelen over de jaren.

Dan **hypothese 3**: De invloed van individualistische waarden op de tevredenheid met het leven is in Nederland positiever of minder negatief geworden over de jaren. Voor deze hypothese is in dit onderzoek wel ondersteuning gevonden. Er is een significante stijging van de coëfficiënten van individualisme op tevredenheid met het leven tussen wave 1 en 5, en deels ook tussen wave 2 en 5. Daarnaast zijn de coëfficiënten in wave 3 tot en met 5 voor alle schalen hoger dan die in wave 1 en 2. Het feit dat dit 3 waves lang hoger blijft zorgt ervoor dat de kans dat dit berust op toeval kleiner is. Hierom wordt hypothese 3 aangenomen. Een kanttekening hierbij is echter wel dat de toename én de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven op basis van dit onderzoek relatief klein zijn.

Dan **hypothese 4**. Deze luidt: De invloed van religieuze waarden op de tevredenheid met het leven is in Nederland negatiever of minder positief geworden over de jaren. Aangezien er enkel in wave 5 een significant effect is gevonden, en deze positief is, kan deze hypothese al niet worden aangenomen. Er is daarnaast ook in de coëfficiënten, los van significantie, geen neerwaartse trend te herkennen. Sterker nog: na een kleine daling tussen wave 1 en 2 vertoont de coëfficiënt tussen wave 2 en 5 juist een licht stijgende lijn. Hypothese 4 kan dus niet worden aangenomen, en de nulhypothese van hypothese 4 kan niet worden verworpen. Het effect van religieuze waarden op de

tevredenheid met het leven lijkt in Nederland niet negatiever of minder positief te zijn geworden over de jaren.

Het voorgaande waarin de eerste hypothesen besproken geeft ook meteen handvatten om **hypothese 5**, individualisme heeft de rol van religie overgenomen als instrumenteel doel voor het verkrijgen van subjectief welzijn, te beoordelen. Voor substitutie van religie als bron van subjectief welzijn door individualisme over de tijd is geen bewijs gevonden. Dit wordt versterkt door de analyse die heeft plaatsgevonden waarin de individualisme modellen gecontroleerd werden voor religie en andersom. Hieruit bleek wel dat individualisme een positievere invloed heeft verkregen over de tijd, zowel gecontroleerd als ongecontroleerd voor religie. In het geval van religie was er echter geen daling over de tijd waarneembaar, wanneer je controleerde voor individualisme werd de coëfficiënt in wave 4 en 5 zelfs sterker positief dan dat die coëfficiënt in de ongecontroleerde schalen al was. Op basis hiervan kan hypothese 5 dus niet worden aangenomen, en kan de nulhypothese van hypothese 5 niet worden verworpen. Individualisme blijkt de rol van religie in Nederland niet te hebben overgenomen als instrumenteel doel voor het verkrijgen van subjectief welzijn.

Tot slot de conclusies over de Sociale Productie Functie theorie op basis waarvan hypothesen 3 tot en met 5 opgesteld zijn. In het geval van individualisme blijkt de hypothese die op basis van deze theorie en de empirische trendobservaties is vastgesteld inderdaad ondersteund te worden. Bij religie blijkt dit daarentegen niet zo te zijn: ondanks dat er meer beperkingen en minder middelen zijn gekomen om naar religieuze waarden te leven, is er geen sprake van een minder positief of negatiever wordende invloed van religieuze waarden op subjectief welzijn. Automatisch is het daardoor zo dat substitutie op basis van dit onderzoek niet ondersteund wordt. Zoals benoemd in de beperkingen zou rechtstreeks bewijs voor directe substitutie op basis van dit onderzoek ook niet bewezen kunnen worden, maar er is op basis van dit onderzoek geen indicatie dat religie mogelijk gesubstitueerd is door individualisme als bron van subjectief welzijn. Dit is een indicatie dat de Sociale Productie Functie theorie minder toepasbaar is op religie.

8 Literatuur

Aiken, L. S., West, S. G., & Pitts, S. C. (2003). Multiple Linear Regression. *Handbook of Psychology*.

<https://doi.org/10.1002/0471264385.wei0219>

Algemene Rekenkamer. (2021, 13 april). *Sociale zekerheid en flexibele arbeidsmarkt*. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van

<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2020/12/9/sociale-zekerheid-en-flexibele-arbeidsmarkt>

Allen, M. (2017-a). Multicollinearity. *The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods*.

- <https://doi.org/10.4135/9781483381411.n358>
- Allen, M. (2017b). Variables, Control. *The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods*.
<https://doi.org/10.4135/9781483381411.n658>
- Berthold, A., & Ruch, W. (2014). Satisfaction with life and character strengths of non-religious and religious people: it's practicing one's religion that makes the difference. *Frontiers in Psychology*, 5, article 876. Published. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00876>
- Beugelsdijk, S., & Welzel, C. (2018). Dimensions and Dynamics of National Culture: Synthesizing Hofstede With Inglehart. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(10), 1469–1505.
<https://doi.org/10.1177/0022022118798505>
- Boston University School of Public Health. (2016, 6 januari). *Simple Linear Regression*. Geraadpleegd op 11 februari 2022, van https://sphweb.bumc.bu.edu/otlt/MPH-Modules/BS/R/R5_Correlation-Regression/R5_Correlation-Regression4.html#:~:text=There%20are%20four%20assumptions%20associated,are%20independent%20of%20each%20other.
- Bradshaw, M., & Ellison, C. G. (2010). Financial hardship and psychological distress: Exploring the buffering effects of religion. *Social Science & Medicine*, 71(1), 196–204.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.03.015>
- Brok, E. (2016). De responsabilisering van burgers van verzorgingsstaat tot participatiesamenleving. *Beleid en Maatschappij*, 43(4), 5–27.
<https://doi.org/10.5553/benm/138900692016043004002>
- CBS. (7 oktober 2019). Kerkelijke gezindte en kerkbezoek; vanaf 1849; 18 jaar of ouder. Geraadpleegd op 25 januari 2022, van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/37944/table?dl=46F2>
- CBS Statline. (z.d.). *Onderwijsinstellingen; grootte, soort, levensbeschouwelijke grondslag*. Geraadpleegd op 1 februari 2022, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03753/line?ts=1643721833552&fromstatweb=true>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, 14 oktober). *Inkomen verdeeld, trends 1977–2019*. Geraadpleegd op 7 februari 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2021/41/inkomen-verdeeld-trends-1977-2019#:~:text=De%20bijna%20acht%20miljoen%20huishoudens,worden%20met%20een%20consistente%20datareeks>
- Crescioni, A. W., Baumeister, R. F., Ainsworth, S. E., Ent, M., & Lambert, N. M. (2015). Subjective correlates and consequences of belief in free will. *Philosophical Psychology*, 29(1), 41–63.
<https://doi.org/10.1080/09515089.2014.996285>

- Diener, E., Diener, M., & Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 851–864. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.851>
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276–302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
- Eberly, L. E. (2007). Multiple Linear Regression. *Topics in Biostatistics*, 165–187. https://doi.org/10.1007/978-1-59745-530-5_9
- Eisinga, R., Grotenhuis, M. T., & Pelzer, B. (2012). The reliability of a two-item scale: Pearson, Cronbach, or Spearman-Brown? *International Journal of Public Health*, 58(4), 637–642. <https://doi.org/10.1007/s00038-012-0416-3>
- European Values Study. (2011): European Values Study Longitudinal Data File 1981-2008 (EVS 1981-2008). Version: 2.0.0. GESIS Data Archive. Dataset. <https://doi.org/10.4232/1.11005>
- European Values Study. (2020). European Values Study (EVS) 2017: Method Report. (GESIS Papers, 2020/16). Köln. <https://doi.org/10.21241/ssolar.70109>
- European Values Study. (7 juli 2021-a). *Data and Documentation – EVS Trend File*. Geraadpleegd op 8 februari 2022, van <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/evs-trend-file-1981-2017/data-and-documentation-evs-trend-file/>
- European Values Study. (8 juli 2021-b). Integrated Values Surveys (IVS) 1981–2021. Geraadpleegd op 28 januari 2022, van [https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/integrated-values-surveys-ivs-1981-2021/#:%7E:text=The%20European%20Value%20Study%20\(EVS,replicated%20since%20the%20early%20eighties](https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/integrated-values-surveys-ivs-1981-2021/#:%7E:text=The%20European%20Value%20Study%20(EVS,replicated%20since%20the%20early%20eighties)
- European Values Study. (z.d.). *About EVS*. Geraadpleegd op 8 februari 2022, van <https://europeanvaluesstudy.eu/about-evs/>
- Farhoush, M., Erfani, A., Habibollahi, H. (2019). Relationship between Attachment to God and Happiness and Life Satisfaction: A Comparison between Spiritual Students and Non-Spiritual Students. *Cultural Psychology*, 3(1), 209-223. <https://doi.org/10.30487/jcp.2019.94143>
- Freedom House. (z.d.). *Freedom in the World*. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>
- Garson, G. D. (2012). Testing statistical assumptions. *Asheboro, NC: Statistical Associates Publishing*.
- Gesis. (2021, juli). European Values Study 1981–2017 Method Overview. <https://dbk.gesis.org/dbksearch/GDESC2.asp?no=0009&&DB=E>.

- Gundlach, E., & Opfinger, M. (2013). Religiosity as a Determinant of Happiness. *Review of Development Economics*, 17(3), 523–539. <https://doi.org/10.1111/rode.12047>
- Hadaway, C. K., & Roof, W. C. (1978). Religious Commitment and the Quality of Life in American Society. *Review of Religious Research*, 19(3), 295. <https://doi.org/10.2307/3510129>
- Historiek. (2021, 8 november). *Abortus in Nederland – een roerige geschiedenis*. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van <https://historiek.net/abortus-nederland-geschiedenis/4642/>
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills CA: Sage.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hovey, J. D., Hurtado, G., Morales, L. R. A., & Seligman, L. D. (2014). Religion-Based Emotional Social Support Mediates the Relationship between Intrinsic Religiosity and Mental Health. *Archives of Suicide Research*, 18(4), 376–391. <https://doi.org/10.1080/13811118.2013.833149>
- Kirkpatrick, L. A. (1998). God as a Substitute Attachment Figure: A Longitudinal Study of Adult Attachment Style and Religious Change in College Students. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(9), 961–973. <https://doi.org/10.1177/0146167298249004>
- Kirkpatrick, L. A., Shillito, D. J., & Kellas, S. L. (1999). Loneliness, Social Support, and Perceived Relationships with God. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(4), 513–522. <https://doi.org/10.1177/0265407599164006>
- Koops, E. (2021, 16 oktober). *Afscheiding (1834) – Invloedrijke kerkscheuring*. Geraadpleegd op 1 februari 2022, van <https://historiek.net/afscheiding-1834-kerkscheuring/75757/>
- Kregting, J., Scheepers, P., Vermeer, P., & Hermans, C. (2018). Why God Has Left the Netherlands: Explanations for the Decline of Institutional Christianity in the Netherlands Between 1966 and 2015. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 57(1), 58–79. <https://doi.org/10.1111/jssr.12499>
- Li, C., Wang, S., Zhao, Y., Kong, F., & Li, J. (2017). The Freedom to Pursue Happiness: Belief in Free Will Predicts Life Satisfaction and Positive Affect among Chinese Adolescents. *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.02027>
- Lim, C., & Putnam, R. D. (2010). Religion, Social Networks, and Life Satisfaction. *American Sociological Review*, 75(6), 914–933. <https://doi.org/10.1177/0003122410386686>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2021, 16 augustus). *Euthanasie en de wet: sterven met hulp van een arts*. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/levenseinde-en-euthanasie/euthanasie>
- NOS. (2017, 14 maart). *Het aantal moslims stijgt, maar met hoeveel?* Geraadpleegd op 1 februari

- 2022, van <https://nos.nl/collectie/11672/artikel/2163084-het-aantal-moslims-stijgt-maar-met-hoeveel>
- NPO Kennis. (2018, 29 oktober). *Islamiseert Nederland?* Geraadpleegd op 1 februari 2022, van <https://npokennis.nl/longread/7502/islamiseert-nederland#id-10274>
- OECD (2013). *OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-Being*. Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>
- Ormel, J. (2002). Social production function (SPF) theory as an heuristic for understanding developmental trajectories and outcomes. *Paths to Successful Development*, 353–379. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511489761.015>
- Ormel, J., Lindenberg, S., Steverink, N., & Verbrugge, L. M. (1999). Subjective Well-Being and Social Production Functions. *Social Indicators Research*, 46(1), 61–90. <https://doi.org/10.1023/a:1006907811502>
- Penn State University. (z.d.). *11.2 - Using Leverages to Help Identify Extreme x Values | STAT 501*. PennState: Statistics Online Courses. Geraadpleegd op 28 mei 2022, van <https://online.stat.psu.edu/stat501/lesson/11/11.2>
- Rafferty, A., Walthery, P., & King-Hele, S. (2015). Analysing change over time: repeated cross sectional and longitudinal survey data. Geraadpleegd op 28 januari 2022, van <https://dam.ukdataservice.ac.uk/media/455362/changevertime.pdf>
- Rizvi, M. A. K., & Hossain, M. Z. (2016). Relationship Between Religious Belief and Happiness: A Systematic Literature Review. *Journal of Religion and Health*, 56(5), 1561–1582. <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0332-6>
- RTL Nieuws. (1 april 2021). 20 jaar “homohuwelijk”, Anne-Marie en Hélène waren de eersten. Geraadpleegd op 25 januari 2022, van <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5222620/homohuwelijk-nederland-20-jaar-eerste-echtparen-vertellen>
- RTL Nieuws. (21 december 2019). Wachten met scheiden tot 2020 of toch nog gauw een aanvraag doen? Geraadpleegd op 25 januari 2022, van <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4928706/nieuwe-wet-partneralimentatie-alimentatie-scheiden-1-januari-2020>
- Saltelli, A. (2002). Sensitivity Analysis for Importance Assessment. *Risk Analysis*, 22(3), 579–590. <https://doi.org/10.1111/0272-4332.00040>
- Scott, J. (2014). *Oxford Dictionary of Sociology* (4th ed.). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Solt, F., Habel, P., & Grant, J. T. (2011). Economic Inequality, Relative Power, and Religiosity*. *Social*

- Science Quarterly*, 92(2), 447–465. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2011.00777.x>
- Statology. (2020, 30 november). *How to Identify Influential Data Points Using Cook's Distance*. Geraadpleegd op 28 mei 2022, van <https://www.statology.org/how-to-identify-influential-data-points-using-cooks-distance/>
- Stavrova, O., Fetchenhauer, D., & Schlösser, T. (2013b). Why are religious people happy? The effect of the social norm of religiosity across countries. *Social Science Research*, 42(1), 90–105. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2012.07.002>
- Steele, L. G., & Lynch, S. M. (2012). The Pursuit of Happiness in China: Individualism, Collectivism, and Subjective Well-Being During China's Economic and Social Transformation. *Social Indicators Research*, 114(2), 441–451. <https://doi.org/10.1007/s11205-012-0154-1>
- Stolarski, M., Jasielska, D., & Zajenkowski, M. (2015). Are all smart nations happier? Country aggregate IQ predicts happiness, but the relationship is moderated by individualism-collectivism. *Intelligence*, 50, 153–158. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2015.04.003>
- Stutzer, A. (2004). The role of income aspirations in individual happiness. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 54(1), 89–109. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2003.04.003>
- Trouw. (2019, 25 juni). *Een op de vijf Nederlandse kerken is geen kerk meer*. Geraadpleegd op 1 februari 2022, van <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/een-op-de-vijf-nederlandse-kerken-is-geen-kerk-meer~b033cc0f/>
- R. Veenhoven, *Happiness in Netherlands (NL)*, World Database of Happiness, Erasmus University Rotterdam, The Netherlands. Geraadpleegd op 30 mei 2022, van www.worlddatabaseofhappiness.eur.nl
- Welzel, C., & Inglehart, R. (2010). Agency, Values, and Well-Being: A Human Development Model. *Social Indicators Research*, 97(1), 43–63. <https://doi.org/10.1007/s11205-009-9557-z>
- Wisman, A., & Heflick, N. A. (2015). Hopelessly mortal: The role of mortality salience, immortality and trait self-esteem in personal hope. *Cognition and Emotion*, 30(5), 868–889. <https://doi.org/10.1080/02699931.2015.1031643>

Bijlage 1 Operationalisaties

Bijlage 1.1 Frequentieverdeling van de oorspronkelijke variabelen

Van de oorspronkelijke items worden de descriptieve statistieken (bij continue variabelen) of de frequenties (bij categorische of ordinale variabelen) getoond.

Afhankelijke variabele: tevredenheid met het leven (item A170)

Schaal van 1 tot 10 met 1= ontevreden en 10= tevreden.

Syntax:

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A170
```

```
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Output:**Descriptive Statistics**

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	Satisfaction with your life	889	1	10	7,68	1,631
	Valid N (listwise)	889				
1990-1993	Satisfaction with your life	790	1	10	7,79	1,480
	Valid N (listwise)	790				
1999-2001	Satisfaction with your life	932	1	10	7,83	1,348
	Valid N (listwise)	932				
2008-2010	Satisfaction with your life	1308	1	10	7,98	1,234
	Valid N (listwise)	1308				
2017-2020	Satisfaction with your life	2003	1	10	7,93	1,522
	Valid N (listwise)	2003				

Korte toelichting: Er is sprake van een relatief gelijk blijvend en hoog gemiddelde op tevredenheid met het leven. Nederlanders scoren hier in elke wave tussen de 7,68 en 7,98.

Controlevariabele 1: Geslacht (item X001)

Categorisch: 1= man 2= vrouw

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=X001
```

```
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

EVS-wave		Sex				
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
1981-1984	Valid	Male	364	40,9	40,9	40,9
		Female	525	59,1	59,1	100,0
		Total	889	100,0	100,0	
1990-1993	Valid	Male	376	47,6	47,6	47,6
		Female	414	52,4	52,4	100,0
		Total	790	100,0	100,0	
1999-2001	Valid	Male	471	50,5	50,5	50,5
		Female	461	49,5	49,5	100,0
		Total	932	100,0	100,0	
2008-2010	Valid	Male	609	46,6	46,6	46,6
		Female	699	53,4	53,4	100,0
		Total	1308	100,0	100,0	
2017-2020	Valid	Male	969	48,4	48,4	48,4
		Female	1034	51,6	51,6	100,0
		Total	2003	100,0	100,0	

Korte toelichting: Vooral in de eerste wave zijn er duidelijk meer vrouwen in de Nederlandse dataset (59,1 procent). In de overige waves is het redelijk gelijk verdeeld.

Controlevariabele 2: Leeftijd (item X003)

Schaal waarbij men hun leeftijd in jaren invullen. In wave 5 is de maximum op 82 jaar gezet, mensen van 83 jaar en ouder zijn dus ook als 82 gecodeerd vanwege privacy.

Syntax:

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=X003
```

```
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Output:

EVS-wave		Descriptive Statistics				
		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	Age	889	18	89	39,93	17,323
	Valid N (listwise)	889				
1990-1993	Age	790	18	89	42,82	15,743
	Valid N (listwise)	790				
1999-2001	Age	932	18	93	46,18	15,996
	Valid N (listwise)	932				
2008-2010	Age	1308	17	95	54,79	16,924
	Valid N (listwise)	1308				
2017-2020	Age	2003	18	82	53,32	17,160
	Valid N (listwise)	2003				

Korte toelichting: De gemiddelde leeftijd in de dataset gaat over de jaren omhoog. Deze stijging wordt veroorzaakt door de stijgende gemiddelde leeftijd in Nederland.

Controlevariabele 3: Inkomensschaal (item X047_EVS)

Schaal van de 10 centielen waarbij 1 het laagste centiel is en 10 het hoogste.

Syntax:

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=X047_EVS
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Output:

Descriptive Statistics						
EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	Scale of incomes (EVS)	889	1	10	6,88	2,754
	Valid N (listwise)	889				
1990-1993	Scale of incomes (EVS)	790	1	10	5,61	2,894
	Valid N (listwise)	790				
1999-2001	Scale of incomes (EVS)	932	1	10	6,40	2,148
	Valid N (listwise)	932				
2008-2010	Scale of incomes (EVS)	1308	1	10	5,28	2,037
	Valid N (listwise)	1308				
2017-2020	Scale of incomes (EVS)	2003	1	10	5,74	2,821
	Valid N (listwise)	2003				

Korte toelichting: In wave 1,2,3 en 5 is er een overtegenwoordiging van mensen die in een hogere inkomensklasse zitten, hier is het gemiddelde namelijk hoger dan 5,5 (het verwachte gemiddelde op basis van 10 centielen bij onafhankelijke steekproef). Voornamelijk in wave 1 en 3 is dit gemiddelde sterk hoger. In wave 4 is het gemiddelde inkomen juist iets lager dan 5,5.

Individualisme schaal variabele 1: Doel in leven: ouders trots maken (item D054)

Categorisch met 1= sterk mee eens, 2= mee eens, 3= mee oneens, 4= sterk mee oneens

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=D054
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

One of main goals in life has been to make my parents proud						
EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Missing	Not asked in survey	889	100,0		
1990-1993	Missing	Not asked in survey	790	100,0		
1999-2001	Missing	Not asked in survey	932	100,0		
2008-2010	Missing	Not asked in survey	1308	100,0		
2017-2020	Valid	Agree strongly	122	6,1	6,2	6,2
		Agree	644	32,2	32,8	39,0
		Disagree	934	46,6	47,6	86,6
		Strongly disagree	262	13,1	13,4	100,0
		Total	1962	98,0	100,0	
	Missing	No answer	10	,5		
		Don't know	31	1,5		
	Total	41	2,0			
	Total	2003	100,0			

Korte toelichting: Deze vraag is in Nederland alleen gesteld in wave 5. Meer mensen zijn het hier oneens met deze stelling, opgeteld zijn dit 59,7 procent van de respondenten.

Individualisme schaal variabele 2: Privaat versus staatseigenaarschap bedrijven (item E036)

Schaal van 1 tot 10 met 1= privaat eigenaarschap moet toenemen en 10= staatseigenaarschap moet toenemen.

Syntax:

DESCRIPTIVES VARIABLES=E036

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1990-1993	Private vs state ownership of business	745	1	10	4,36	1,770
	Valid N (listwise)	745				
1999-2001	Private vs state ownership of business	906	1	10	4,39	1,853
	Valid N (listwise)	906				
2008-2010	Private vs state ownership of business	1261	1	10	4,62	1,909
	Valid N (listwise)	1261				
2017-2020	Private vs state ownership of business	1822	1	10	5,39	1,995
	Valid N (listwise)	1822				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Nederlanders zijn over de tijd positiever geworden over staatseigenaarschap van bedrijven. Dit is vooral het geval tussen wave 4 en 5.

Individualisme schaal variabele 3: Gerechtvaardigd: abortus (item F120)

Schaal van 1 tot 10 met 1= nooit gerechtvaardigd en 10= altijd gerechtvaardigd.

Syntax:

DESCRIPTIVES VARIABLES=F120

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	Justifiable: Abortion	843	1	10	4,33	3,049
	Valid N (listwise)	843				
1990-1993	Justifiable: Abortion	784	1	10	5,60	2,651
	Valid N (listwise)	784				
1999-2001	Justifiable: Abortion	926	1	10	5,55	2,931
	Valid N (listwise)	926				
2008-2010	Justifiable: Abortion	1298	1	10	5,27	2,959
	Valid N (listwise)	1298				
2017-2020	Justifiable: Abortion	1966	1	10	7,16	2,647
	Valid N (listwise)	1966				

Korte toelichting: Nederlanders zijn over de tijd positiever geworden over abortus. Vooral tussen wave 4 en 5 is er een grote toename te zien.

Individualisme schaal variabele 4: Gerechvaardigd: homoseksualiteit (item F118)

Schaal van 1 tot 10 met 1= nooit gerechtvaardigd en 10= altijd gerechtvaardigd.

Syntax:

DESCRIPTIVES VARIABLES=F118

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	Justifiable: Homosexuality	823	1	10	5,76	3,436
	Valid N (listwise)	823				
1990-1993	Justifiable: Homosexuality	773	1	10	7,51	3,093
	Valid N (listwise)	773				
1999-2001	Justifiable: Homosexuality	928	1	10	7,84	2,784
	Valid N (listwise)	928				
2008-2010	Justifiable: Homosexuality	1283	1	10	7,59	2,924
	Valid N (listwise)	1283				
2017-2020	Justifiable: Homosexuality	1955	1	10	8,77	2,228
	Valid N (listwise)	1955				

Korte toelichting: Nederlanders zijn over de tijd veel positiever geworden over homoseksualiteit. Gezien de dalende standaarddeviatie denken mensen er ook minder verschillend over in de latere waves ten opzichte van wave 1.

Individualisme schaal variabele 5: bij schaarste banen: werkgevers moeten de voorkeur geven aan autochtonen over immigranten (item C002).

Categorisch: 1= mee eens, 2= mee oneens, 3= geen van beiden.

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=C002

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Jobs scarce: Employers should give priority to (nation) people than immigrants (3 categories)

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Missing	Not asked in survey	889	100,0		
1990-1993	Valid	Agree	241	30,5	31,2	31,2
		Disagree	497	62,9	64,3	95,5
		Neither	35	4,4	4,5	100,0
		Total	773	97,8	100,0	
	Missing	Don't know	17	2,2		
	Total	790	100,0			
1999-2001	Valid	Agree	238	25,5	25,6	25,6
		Disagree	607	65,1	65,4	91,1
		Neither	83	8,9	8,9	100,0
		Total	928	99,6	100,0	
	Missing	Don't know	2	,2		
		No answer	2	,2		
		Total	4	,4		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	Agree	456	34,9	35,4	35,4
		Disagree	786	60,1	61,0	96,4
		Neither	46	3,5	3,6	100,0
		Total	1288	98,5	100,0	
	Missing	Don't know	13	1,0		
		No answer	7	,5		
		Total	20	1,5		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Valid	Agree	719	35,9	36,3	36,3
		Disagree	775	38,7	39,1	75,4
		Neither	488	24,4	24,6	100,0
		Total	1982	99,0	100,0	
	Missing	Don't know	16	,8		
		No answer	5	,2		
		Total	21	1,0		
Total	2003	100,0				

Korte toelichting: Steeds meer mensen zijn het eens met deze stelling en het aantal mensen dat het ermee oneens is daalt. Daarnaast is opvallend dat liefst 24,4 procent van de respondenten in wave 5 het er niet mee eens en niet mee oneens is.

Religie schaal variabele 1: hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028).

Ordinaal: 1= meer dan een keer per week, 2= een keer per week, 3= een keer per maand, 4= alleen

op speciale heilige dagen/kerst/pasen, 5= andere specifieke heilige dagen, 6= een keer per jaar, 7= minder vaak, 8= nooit, praktisch nooit.

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=F028
```

```
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

How often do you attend religious services

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	More than once a week	43	4,8	4,8	4,8
		Once a week	184	20,7	20,7	25,5
		Once a month	121	13,6	13,6	39,1
		Only on special holy days/Christmas/Easter days	58	6,5	6,5	45,7
		Other specific holy days	25	2,8	2,8	48,5
		Once a year	46	5,2	5,2	53,7
		Less often	29	3,3	3,3	56,9
		Never practically never	383	43,1	43,1	100,0
		Total	889	100,0	100,0	
1990-1993	Valid	More than once a week	31	3,9	3,9	3,9
		Once a week	117	14,8	14,8	18,8
		Once a month	81	10,3	10,3	29,1
		Only on special holy days/Christmas/Easter days	70	8,9	8,9	37,9
		Other specific holy days	59	7,5	7,5	45,4
		Once a year	49	6,2	6,2	51,6
		Less often	42	5,3	5,3	57,0
		Never practically never	339	42,9	43,0	100,0
		Total	788	99,7	100,0	
	Missing	No answer	2	,3		
Total		790	100,0			
1999-2001	Valid	More than once a week	42	4,5	4,5	4,5
		Once a week	85	9,1	9,1	13,6
		Once a month	99	10,6	10,6	24,3
		Only on special holy days/Christmas/Easter days	65	7,0	7,0	31,3
		Other specific holy days	65	7,0	7,0	38,2
		Once a year	61	6,5	6,6	44,8
		Less often	61	6,5	6,6	51,3
		Never practically never	453	48,6	48,7	100,0
		Total	931	99,9	100,0	
	Missing	Don't know	1	,1		
Total		932	100,0			
2008-2010	Valid	More than once a week	66	5,0	5,1	5,1
		Once a week	153	11,7	11,7	16,8
		Once a month	120	9,2	9,2	26,0
		Only on special holy days/Christmas/Easter days	174	13,3	13,3	39,3
		Once a year	116	8,9	8,9	48,2
		Less often	61	4,7	4,7	52,8
		Never practically never	616	47,1	47,2	100,0
		Total	1306	99,8	100,0	
		Missing	Don't know	2	,2	
	Total		1308	100,0		
2017-2020	Valid	More than once a week	69	3,4	3,4	3,4
		Once a week	155	7,7	7,7	11,2
		Once a month	117	5,8	5,8	17,0
		Only on special holy days/Christmas/Easter days	185	9,2	9,2	26,3
		Once a year	153	7,6	7,6	33,9
		Less often	191	9,5	9,5	43,5
		Never practically never	1131	56,5	56,5	100,0
		Total	2001	99,9	100,0	
		Missing	Don't know	2	,1	
	Total		2003	100,0		

Korte toelichting: Mensen gaan steeds minder vaak naar religieuze diensten, dit valt bijvoorbeeld als je kijkt naar het aantal mensen dat minimaal maandelijks een dienst bezoekt. Ook stijgt het aantal mensen dat nooit of praktisch nooit gaat over de tijd.

Religie schaal variabele 2: ziet men zichzelf als religieus? (item F034).

Ordinaal: 1= wel religieus, 2= niet religieus, 3= overtuigd atheïst

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F034

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Religious person						
EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	A religious person	557	62,7	69,3	69,3
		Not a religious person	216	24,3	26,9	96,1
		A convinced atheist	31	3,5	3,9	100,0
		Total	804	90,4	100,0	
	Missing	Don't know	85	9,6		
	Total		889	100,0		
1990-1993	Valid	A religious person	458	58,0	58,9	58,9
		Not a religious person	273	34,6	35,1	94,1
		A convinced atheist	46	5,8	5,9	100,0
		Total	777	98,4	100,0	
	Missing	Don't know	13	1,6		
	Total		790	100,0		
1999-2001	Valid	A religious person	552	59,2	59,9	59,9
		Not a religious person	306	32,8	33,2	93,2
		A convinced atheist	63	6,8	6,8	100,0
		Total	921	98,8	100,0	
	Missing	Don't know	10	1,1		
		No answer	1	,1		
Total		11	1,2			
Total		932	100,0			
2008-2010	Valid	A religious person	822	62,8	63,8	63,8
		Not a religious person	385	29,4	29,9	93,7
		A convinced atheist	81	6,2	6,3	100,0
		Total	1288	98,5	100,0	
	Missing	Don't know	15	1,1		
		No answer	5	,4		
Total		20	1,5			
Total		1308	100,0			
2017-2020	Valid	A religious person	856	42,7	43,6	43,6
		Not a religious person	879	43,9	44,8	88,3
		A convinced atheist	229	11,4	11,7	100,0
		Total	1964	98,1	100,0	
	Missing	Don't know	37	1,8		
		No answer	2	,1		
Total		39	1,9			
Total		2003	100,0			

Korte toelichting: Steeds minder mensen zien zichzelf als religieus, er is vooral sprake van een sterke daling tussen wave 1 en 2, en tussen wave 4 en 5. Ook zien steeds meer mensen zichzelf over de tijd als overtuigd atheïst

Religie schaal variabele 3: gelooft men in God? (item F050).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F050

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

		Believe in: God				
EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	239	26,9	29,2	29,2
		Yes	579	65,1	70,8	100,0
		Total	818	92,0	100,0	
	Missing	Don't know	71	8,0		
		Total	889	100,0		
1990-1993	Valid	No	277	35,1	37,0	37,0
		Yes	471	59,6	63,0	100,0
		Total	748	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	41	5,2		
		No answer	1	,1		
		Total	42	5,3		
Total		790	100,0			
1999-2001	Valid	No	380	40,8	41,9	41,9
		Yes	527	56,5	58,1	100,0
		Total	907	97,3	100,0	
	Missing	Don't know	24	2,6		
		No answer	1	,1		
Total		25	2,7			
Total		932	100,0			
2008-2010	Valid	No	503	38,5	40,1	40,1
		Yes	750	57,3	59,9	100,0
		Total	1253	95,8	100,0	
	Missing	Don't know	52	4,0		
		No answer	3	,2		
	Total		55	4,2		
Total		1308	100,0			
2017-2020	Valid	No	1069	53,4	56,4	56,4
		Yes	828	41,3	43,6	100,0
		Total	1897	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	98	4,9		
		No answer	8	,4		
	Total		106	5,3		
Total		2003	100,0			

Korte toelichting: Steeds minder mensen geloven in God over de tijd. Er is bijna een verdubbeling is het aantal mensen dat niet in God gelooft tussen wave 1 en 5.

Religie schaal variabele 4: hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063).

Schaal 1 tot 10 met 1= totaal niet belangrijk en 10= heel erg belangrijk

Syntax:

DESCRIPTIVES VARIABLES=F063

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

		Descriptive Statistics				
EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	How important is God in your life	849	1	10	5,16	3,204
	Valid N (listwise)	849				
1990-1993	How important is God in your life	786	1	10	4,77	3,212
	Valid N (listwise)	786				
1999-2001	How important is God in your life	928	1	10	4,83	3,127
	Valid N (listwise)	928				
2008-2010	How important is God in your life	1300	1	10	4,96	3,216
	Valid N (listwise)	1300				
2017-2020	How important is God in your life	1979	1	10	4,08	3,258
	Valid N (listwise)	1979				

Korte toelichting: God wordt over de tijd steeds minder belangrijk in het leven van mensen. Vooral tussen wave 4 en 5 is deze afname relatief groot.

Religie schaal variabele 5: geloof in: leven na de dood? (item F051).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=F051
```

```
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

Believe in: life after death

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	364	40,9	49,8	49,8
		Yes	367	41,3	50,2	100,0
		Total	731	82,2	100,0	
	Missing	Don't know	158	17,8		
		Total	889	100,0		
1990-1993	Valid	No	373	47,2	54,5	54,5
		Yes	312	39,5	45,5	100,0
		Total	685	86,7	100,0	
	Missing	Don't know	104	13,2		
		No answer	1	,1		
		Total	105	13,3		
Total	790	100,0				
1999-2001	Valid	No	433	46,5	50,6	50,6
		Yes	423	45,4	49,4	100,0
		Total	856	91,8	100,0	
	Missing	Don't know	74	7,9		
		No answer	2	,2		
		Total	76	8,2		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	No	563	43,0	48,0	48,0
		Yes	610	46,6	52,0	100,0
		Total	1173	89,7	100,0	
	Missing	Don't know	132	10,1		
		No answer	3	,2		
		Total	135	10,3		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Valid	No	1074	53,6	59,0	59,0
		Yes	746	37,2	41,0	100,0
		Total	1820	90,9	100,0	
	Missing	Don't know	177	8,8		
		No answer	6	,3		
		Total	183	9,1		
Total	2003	100,0				

Korte toelichting: Er zijn schommelingen in het aantal mensen dat gelooft in leven na de dood. Tussen wave 1 en 2 is er een lichte daling te zien, tussen wave 2 en 4 stijgt het percentage weer waarna tussen wave 4 en 5 een sterke daling van meer dan 10 procent te zien is.

Religie schaal variabele 3: gelooft men in God? (item F050).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F050

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

		Believe in: God				
EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	239	26,9	29,2	29,2
		Yes	579	65,1	70,8	100,0
		Total	818	92,0	100,0	
	Missing	Don't know	71	8,0		
		Total	889	100,0		
1990-1993	Valid	No	277	35,1	37,0	37,0
		Yes	471	59,6	63,0	100,0
		Total	748	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	41	5,2		
		No answer	1	,1		
		Total	42	5,3		
Total	790	100,0				
1999-2001	Valid	No	380	40,8	41,9	41,9
		Yes	527	56,5	58,1	100,0
		Total	907	97,3	100,0	
	Missing	Don't know	24	2,6		
		No answer	1	,1		
		Total	25	2,7		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	No	503	38,5	40,1	40,1
		Yes	750	57,3	59,9	100,0
		Total	1253	95,8	100,0	
	Missing	Don't know	52	4,0		
		No answer	3	,2		
		Total	55	4,2		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Valid	No	1069	53,4	56,4	56,4
		Yes	828	41,3	43,6	100,0
		Total	1897	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	98	4,9		
		No answer	8	,4		
		Total	106	5,3		
Total	2003	100,0				

Korte toelichting: Steeds minder mensen geloven in God over de tijd. Er is bijna een verdubbeling is het aantal mensen dat niet in God gelooft tussen wave 1 en 5.

Religie schaal variabele 4: hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063).

Schaal 1 tot 10 met 1= totaal niet belangrijk en 10= heel erg belangrijk

Syntax:

DESCRIPTIVES VARIABLES=F063

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	How important is God in your life	849	1	10	5,16	3,204
	Valid N (listwise)	849				
1990-1993	How important is God in your life	786	1	10	4,77	3,212
	Valid N (listwise)	786				
1999-2001	How important is God in your life	928	1	10	4,83	3,127
	Valid N (listwise)	928				
2008-2010	How important is God in your life	1300	1	10	4,96	3,216
	Valid N (listwise)	1300				
2017-2020	How important is God in your life	1979	1	10	4,08	3,258
	Valid N (listwise)	1979				

Korte toelichting: God wordt over de tijd steeds minder belangrijk in het leven van mensen. Vooral tussen wave 4 en 5 is deze afname relatief groot.

Religie schaal variabele 5: geloof in: leven na de dood (item F051).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=F051
```

```
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

Believe in: life after death

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	364	40,9	49,8	49,8
		Yes	367	41,3	50,2	100,0
		Total	731	82,2	100,0	
	Missing	Don't know	158	17,8		
		Total	889	100,0		
1990-1993	Valid	No	373	47,2	54,5	54,5
		Yes	312	39,5	45,5	100,0
		Total	685	86,7	100,0	
	Missing	Don't know	104	13,2		
		No answer	1	,1		
		Total	105	13,3		
Total	790	100,0				
1999-2001	Valid	No	433	46,5	50,6	50,6
		Yes	423	45,4	49,4	100,0
		Total	856	91,8	100,0	
	Missing	Don't know	74	7,9		
		No answer	2	,2		
		Total	76	8,2		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	No	563	43,0	48,0	48,0
		Yes	610	46,6	52,0	100,0
		Total	1173	89,7	100,0	
	Missing	Don't know	132	10,1		
		No answer	3	,2		
		Total	135	10,3		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Valid	No	1074	53,6	59,0	59,0
		Yes	746	37,2	41,0	100,0
		Total	1820	90,9	100,0	
	Missing	Don't know	177	8,8		
		No answer	6	,3		
		Total	183	9,1		
Total	2003	100,0				

Korte toelichting: Er zijn schommelingen in het aantal mensen dat gelooft in leven na de dood. Tussen wave 1 en 2 is er een lichte daling te zien, tussen wave 2 en 4 stijgt het percentage weer waarna tussen wave 4 en 5 een sterke daling van meer dan 10 procent te zien is.

Religie schaal variabele 6: geloof in: hemel (item F054).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F054

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Believe in: heaven

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	421	47,4	54,3	54,3
		Yes	355	39,9	45,7	100,0
		Total	776	87,3	100,0	
	Missing	Don't know	113	12,7		
		Total	889	100,0		
1990-1993	Valid	No	463	58,6	65,1	65,1
		Yes	248	31,4	34,9	100,0
		Total	711	90,0	100,0	
	Missing	Don't know	78	9,9		
		No answer	1	,1		
		Total	79	10,0		
		Total	790	100,0		
1999-2001	Valid	No	565	60,6	63,8	63,8
		Yes	321	34,4	36,2	100,0
		Total	886	95,1	100,0	
	Missing	Don't know	45	4,8		
		No answer	1	,1		
		Total	46	4,9		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	No	731	55,9	59,8	59,8
		Yes	492	37,6	40,2	100,0
		Total	1223	93,5	100,0	
	Missing	Don't know	81	6,2		
		No answer	4	,3		
		Total	85	6,5		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Valid	No	1305	65,2	69,7	69,7
		Yes	568	28,4	30,3	100,0
		Total	1873	93,5	100,0	
	Missing	Don't know	126	6,3		
		No answer	4	,2		
		Total	130	6,5		
Total	2003	100,0				

Korte toelichting: Er zijn schommelingen in het aantal mensen dat gelooft in een hemel. Tussen wave 1 en 2 is er een daling van bijna 10 procent te zien, tussen wave 2 en 4 stijgt het percentage weer waarna tussen wave 4 en 5 weer een daling van bijna 10 procent te zien is.

Religie schaal variabele 7: krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F064

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Get comfort and strength from religion

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	400	45,0	51,3	51,3
		Yes	379	42,6	48,7	100,0
		Total	779	87,6	100,0	
	Missing	Don't know	110	12,4		
	Total	889	100,0			
1990-1993	Valid	No	417	52,8	55,7	55,7
		Yes	331	41,9	44,3	100,0
		Total	748	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	39	4,9		
		No answer	3	,4		
	Total	42	5,3			
	Total	790	100,0			
1999-2001	Valid	No	542	58,2	59,0	59,0
		Yes	376	40,3	41,0	100,0
		Total	918	98,5	100,0	
	Missing	Don't know	13	1,4		
		No answer	1	,1		
	Total	14	1,5			
	Total	932	100,0			
2008-2010	Valid	No	687	52,5	54,2	54,2
		Yes	580	44,3	45,8	100,0
		Total	1267	96,9	100,0	
	Missing	Don't know	34	2,6		
		No answer	7	,5		
	Total	41	3,1			
	Total	1308	100,0			
2017-2020	Missing	Not asked in survey	2003	100,0		

Korte toelichting: Er zijn schommelingen in het aantal mensen dat comfort en kracht haalt uit religie. Tussen wave 1 en 3 is er een kleine daling te zien, waarna tussen wave 3 en 4 weer een lichte stijging te zien is.

Religie schaal variabele 8: geloof in: hel (item F053).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=F053
```

```
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

Believe in: hell

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	643	72,3	82,9	82,9
		Yes	133	15,0	17,1	100,0
		Total	776	87,3	100,0	
	Missing	Don't know	113	12,7		
	Total	889	100,0			
1990-1993	Valid	No	654	82,8	86,5	86,5
		Yes	102	12,9	13,5	100,0
		Total	756	95,7	100,0	
	Missing	Don't know	33	4,2		
		No answer	1	,1		
		Total	34	4,3		
	Total	790	100,0			
1999-2001	Valid	No	776	83,3	86,0	86,0
		Yes	126	13,5	14,0	100,0
		Total	902	96,8	100,0	
	Missing	Don't know	29	3,1		
		No answer	1	,1		
		Total	30	3,2		
	Total	932	100,0			
2008-2010	Valid	No	1072	82,0	85,5	85,5
		Yes	182	13,9	14,5	100,0
		Total	1254	95,9	100,0	
	Missing	Don't know	53	4,1		
		No answer	1	,1		
		Total	54	4,1		
	Total	1308	100,0			
2017-2020	Valid	No	1660	82,9	86,8	86,8
		Yes	252	12,6	13,2	100,0
		Total	1912	95,5	100,0	
	Missing	Don't know	86	4,3		
		No answer	5	,2		
		Total	91	4,5		
	Total	2003	100,0			

Korte toelichting: Het percentage respondenten dat in de hel gelooft is in alle waves laag.

Noemenswaardig is dat dit percentage in waves 2 tot en met 5 telkens minimaal 3 procent lager is dan in wave 1.

Religie schaal variabele 9: geloof in: zonden (item F055).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F055

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Believe in: sin

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	356	40,0	45,2	45,2
		Yes	431	48,5	54,8	100,0
		Total	787	88,5	100,0	
	Missing	Don't know	102	11,5		
	Total	889	100,0			
1990-1993	Valid	No	413	52,3	55,2	55,2
		Yes	335	42,4	44,8	100,0
		Total	748	94,7	100,0	
	Missing	Don't know	41	5,2		
		No answer	1	,1		
		Total	42	5,3		
Total	790	100,0				
1999-2001	Valid	No	559	60,0	62,2	62,2
		Yes	340	36,5	37,8	100,0
		Total	899	96,5	100,0	
	Missing	Don't know	32	3,4		
		No answer	1	,1		
		Total	33	3,5		
Total	932	100,0				
2008-2010	Valid	No	742	56,7	59,2	59,2
		Yes	511	39,1	40,8	100,0
		Total	1253	95,8	100,0	
	Missing	Don't know	50	3,8		
		No answer	5	,4		
		Total	55	4,2		
Total	1308	100,0				
2017-2020	Missing	Not asked in survey	2003	100,0		

Korte toelichting: Het percentage respondenten dat in zonden gelooft, daalt over de tijd. Enkel tussen wave 3 en 4 is een lichte stijging van 3 procent zichtbaar, maar ook in wave 4 is het percentage nog 14 procent lager dan in wave 1.

Religie schaal variabele 10: geloof in: hebben van een ziel (item F052).

Categorisch: 0= nee, 1= ja

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F052

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Believe in: people have a soul

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	No	242	27,2	31,7	31,7
		Yes	521	58,6	68,3	100,0
		Total	763	85,8	100,0	
	Missing	Don't know	126	14,2		
	Total		889	100,0		
1990-1993	Valid	No	195	24,7	27,7	27,7
		Yes	509	64,4	72,3	100,0
		Total	704	89,1	100,0	
	Missing	Don't know	85	10,8		
		No answer	1	,1		
		Total	86	10,9		
Total		790	100,0			
1999-2001	Missing	Not asked in survey	932	100,0		
2008-2010	Missing	Not asked in survey	1308	100,0		
2017-2020	Missing	Not asked in survey	2003	100,0		

Korte toelichting: In beide waves geloven relatief veel mensen dat ze een ziel hebben. Dit percentage neemt tussen wave 1 en 2 licht toe.

Religie schaal variabele 11a (variant wave 3,4,5): hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F066).

Ordinaal: 1= elke dag, 2= meer dan eens per week, 3= eens per week, 4= minstens eens per maand, 5= meermaals per jaar, 6= minder vaak, 7= nooit

Syntax:

```
FREQUENCIES VARIABLES=F066
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Output:

Pray to God outside of religious services (i)

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Missing	Not asked in survey	889	100,0		
1990-1993	Missing	Not asked in survey	790	100,0		
1999-2001	Valid	Every day	188	20,2	20,2	20,2
		More than once a week	68	7,3	7,3	27,5
		Once a week	42	4,5	4,5	32,0
		At least once a month	34	3,6	3,7	35,7
		Several times a year	55	5,9	5,9	41,6
		Less often	68	7,3	7,3	48,9
		Never	475	51,0	51,1	100,0
		Total	930	99,8	100,0	
	Missing	No answer	1	,1		
		Don't know	1	,1		
		Total	2	,2		
	Total		932	100,0		
	2008-2010	Valid	Every day	342	26,1	26,2
More than once a week			78	6,0	6,0	32,2
Once a week			52	4,0	4,0	36,2
At least once a month			49	3,7	3,8	40,0
Several times a year			79	6,0	6,1	46,0
Less often			125	9,6	9,6	55,6
Never			578	44,2	44,4	100,0
Total			1303	99,6	100,0	
Missing		No answer	3	,2		
		Don't know	2	,2		
		Total	5	,4		
Total			1308	100,0		
2017-2020		Valid	Every day	366	18,3	18,4
	More than once a week		96	4,8	4,8	23,2
	Once a week		56	2,8	2,8	26,0
	At least once a month		59	2,9	3,0	29,0
	Several times a year		144	7,2	7,2	36,2
	Less often		189	9,4	9,5	45,7
	Never		1082	54,0	54,3	100,0
	Total		1992	99,5	100,0	
	Missing	No answer	5	,2		
		Don't know	6	,3		
		Total	11	,5		
	Total		2003	100,0		

Korte toelichting: Uit bovenstaande frequentietabel blijkt dat er geen grote verschillen zijn ontstaan over de tijd. Opvallend zijn de pieken bij mensen die elke dag bidden en degenen die nooit bidden. Daarnaast is het noemenswaardig dat in de drie waves telkens ongeveer de helft van de respondenten nooit bidt.

Religie schaal variabele 11b (variant wave 2): hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F067).

Ordinaal: 1= vaak, 2= soms, 3= bijna nooit, 4= alleen in tijden van crisis, 5= nooit

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=F067

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Pray to God outside of religious services (ii)

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Missing	Not asked in survey	889	100,0		
1990-1993	Valid	Often	179	22,7	22,9	22,9
		Sometimes	180	22,8	23,0	45,9
		Hardly ever	55	7,0	7,0	52,9
		Only in times of crisis	34	4,3	4,3	57,3
		Never	334	42,3	42,7	100,0
		Total	782	99,0	100,0	
	Missing	No answer	2	,3		
	Don't know	6	,8			
	Total	8	1,0			
	Total	790	100,0			
1999-2001	Missing	Not asked in survey	932	100,0		
2008-2010	Missing	Not asked in survey	1308	100,0		
2017-2020	Missing	Not asked in survey	2003	100,0		

Korte toelichting: Dit item is minder concreet gesteld dan dezelfde in wave 3,4 en 5 (zie tabel van F066), mogelijk verklaart dit dat ongeveer evenveel mensen 'vaak' als 'soms' hebben gekozen. Ook valt op dat minder mensen in wave 2 nooit bidden vergeleken met waves 3,4 en 5.

Religie schaal variabele 12: belangrijk in leven: religie (item A006).

Ordinaal: 1= heel erg belangrijk, 2= nogal belangrijk, 3= niet erg belangrijk, 4= totaal niet belangrijk

Syntax:

FREQUENCIES VARIABLES=A006

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN

/ORDER=ANALYSIS.

Output:

Important in life: Religion

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
1981-1984	Missing	Not asked in survey	889	100,0			
1990-1993	Valid	Very important	158	20,0	20,1	20,1	
		Rather important	176	22,3	22,4	42,4	
		Not very important	218	27,6	27,7	70,1	
		Not at all important	235	29,7	29,9	100,0	
		Total	787	99,6	100,0		
	Missing	No answer	1	,1			
		Don't know	2	,3			
		Total	3	,4			
	Total		790	100,0			
	1999-2001	Valid	Very important	151	16,2	16,2	16,2
Rather important			194	20,8	20,8	37,1	
Not very important			325	34,9	34,9	72,0	
Not at all important			261	28,0	28,0	100,0	
Total			931	99,9	100,0		
Missing		No answer	1	,1			
		Total	932	100,0			
2008-2010		Valid	Very important	244	18,7	18,7	18,7
			Rather important	315	24,1	24,1	42,8
			Not very important	445	34,0	34,1	76,9
	Not at all important		302	23,1	23,1	100,0	
	Total		1306	99,8	100,0		
	Missing	No answer	2	,2			
		Total	1308	100,0			
	2017-2020	Valid	Very important	263	13,1	13,2	13,2
			Rather important	340	17,0	17,0	30,2
			Not very important	734	36,6	36,7	66,9
Not at all important			663	33,1	33,2	100,0	
Total			2000	99,9	100,0		
Missing		Don't know	3	,1			
		Total	2003	100,0			

Korte toelichting: Opvallend is dat het aantal mensen dat religie minimaal 'nogal belangrijk' vindt tussen wave 2 en 3 afneemt, tussen wave 3 en 4 weer toeneemt om vervolgens tussen wave 4 en 5 weer af te nemen. Daarnaast vindt er tussen wave 2 en 5 een daling plaats van het percentage respondenten dat religie heel erg belangrijk vindt.

Bijlage 1.2 De bewerkingen van de data

De afhankelijke variabele tevredenheid met het leven (A170) en de controlevariabelen geslacht (X001), leeftijd (X003) en inkomensschaal (X047) zijn niet bewerkt. Dit is niet gedaan omdat er geen inhoudelijke vergelijking tussen deze variabelen gedaan wordt.

Bijlage 1.2.1 Het aanpassen en standaardiseren van de items voor schaalconstructie

De items voor de individualisme en religie schalen zijn wel bewerkt zodat zij gestandaardiseerd wordt naar 0 tot 1 met 0= laagste score op individualisme of religie en 1= hoogste score op individualisme op religie.

Een 'A' achter een variabelenaam betekent dat hier een aanpassing in volgorde is aangebracht, bijvoorbeeld het omdraaien van scores om zo een hogere score meer individualisme of religie aan te laten duiden. Bij meer dergelijke aanpassingen wordt gebruik gemaakt van 'A2' enzovoort.

Een 'G' achter een variabelenaam betekent dat dit het gestandaardiseerde einditem is die in de schaal wordt opgenomen.

Items voor de individualisme schalen

Individualisme schaal variabele 1: Doel in leven: ouders trots maken (item D054)

Syntax aanpassingen:

```
RECODE D054 (1=3) (2=2) (3=1) (4=0) INTO D054A.
```

```
VARIABLE LABELS D054A 'D054A'.
```

```
EXECUTE.
```

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE D054G=D054A / 3.
```

```
EXECUTE.
```

Individualisme schaal variabele 2: Privaat versus staatseigenaarschap bedrijven (item E036)

Syntax aanpassingen:

```
RECODE E036 (1=10) (2=9) (3=8) (4=7) (5=6) (6=5) (7=4) (8=3) (9=2) (10=1) INTO E036A.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE E036A (1=0) (2=1) (3=2) (4=3) (5=4) (6=5) (7=6) (8=7) (9=8) (10=9) INTO E036A2.
```

```
EXECUTE.
```

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE E036G=E036A2 / 9.
```

```
EXECUTE.
```

Individualisme schaal variabele 3: Gerechtigd: abortus (item F120)

Syntax aanpassingen:

```
Geen
```

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE F120G=(F120 - 1) / 9.
```

```
EXECUTE.
```

Individualisme schaal variabele 4: Gerechtigd: homoseksualiteit (item F118)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F118G=(F118 - 1) / 9.

EXECUTE.

Individualisme schaal variabele 5: bij schaarste banen: werkgevers moeten de voorkeur geven aan autochtonen over immigranten (item C002).

Syntax aanpassingen:

RECODE C002 (1=0) (2=2) (3=1) INTO C002A.

VARIABLE LABELS C002A 'C002A'.

EXECUTE.

Syntax standaardisatie

COMPUTE C002G=(C002A) / 2.

EXECUTE.

Items voor de religie schalen

Religie schaal variabele 1: hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028).

Syntax aanpassingen:

RECODE F028 (1=7) (2=6) (3=5) (4=4) (5=3) (6=2) (7=1) (8=0) INTO F028A.

EXECUTE.

Syntax standaardisatie

COMPUTE F028G=(F028A) / 7.

EXECUTE.

Religie schaal variabele 2: ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

RECODE F034 (1=1) (2=0) (3=0) INTO F034G.

EXECUTE.

(F034 is gecategoriseerd, zowel atheïsten als mensen die niet geloven, geloven namelijk niet.)

Religie schaal variabele 3: gelooft men in God? (item F050).

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F050G=(F050).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 4: hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063).

Syntax aanpassingen:

RECODE F063 (1=10) (2=9) (3=8) (4=7) (5=6) (6=5) (7=4) (8=3) (9=2) (10=1) INTO F063A.

EXECUTE.

RECODE F063A (1=0) (2=1) (3=2) (4=3) (5=4) (6=5) (7=6) (8=7) (9=8) (10=9) INTO F063A2.

EXECUTE.

Syntax standaardisatie

COMPUTE F063G=F063A2 / 9.

EXECUTE.

Religie schaal variabele 5: geloof in: leven na de dood? (item F051)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F051G=(F051).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 6: geloof in: hemel (item F054)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F054G=(F054).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 7: krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F064G=(F064).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 8: geloof in: hel (item F053)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F053G=(F053).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 9: geloof in: zonden (item F055)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F055G=(F055).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 10: geloof in: hebben van een ziel (item F052)

Syntax aanpassingen:

Geen

Syntax standaardisatie

COMPUTE F052G=(F052).

EXECUTE.

Religie schaal variabele 11a (variant wave 3,4,5): hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F066).

Syntax aanpassingen:

RECODE F066 (1=6) (2=5) (3=4) (4=3) (5=2) (6=1) (7=0) INTO F066A.

EXECUTE.

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE F066G=(F066A) / 6.
```

```
EXECUTE.
```

Religie schaal variabele 11b (variant wave 2): hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F067).**Syntax aanpassingen:**

```
RECODE F067 (1=4) (2=3) (3=2) (4=1) (5=0) INTO F067A.
```

```
EXECUTE.
```

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE F067G=(F067A) / 4.
```

```
EXECUTE.
```

Religie schaal variabele 12: belangrijk in level: religie (item A006)**Syntax aanpassingen:**

Geen

Syntax standaardisatie

```
COMPUTE A006G=(A006 - 1) / 3.
```

```
EXECUTE.
```

Bijlage 1.2.2 Constructie van de schalen

Voor de scriptie zijn schalen gecreëerd voor individualisme en religie. Dit is gedaan op basis van schalen die uit bestaande literatuur konden worden gehaald. Niet alle variabelen uit de schaal voor zowel individualisme als religie zijn in elke wave beschikbaar. Hiertoe zijn drie soorten schalen gecreëerd:

Basisschaal: Een schaal voor individualisme/religie met items die in elke wave beschikbaar zijn.

Optimale schalen: Schalen met het hoogst mogelijke aantal items dat in die schaal/schalen beschikbaar zijn vanuit de originele schaal.

Complete schaal: De schaal voor individualisme/religie met alle items uit de literatuurschaal. Deze schaal is dus compleet en bij zowel individualisme als religie slechts in één wave beschikbaar.

Individualisme***Basisschaal individualisme (BasInd)***

Syntax:

COMPUTE BasInd=(F118G+F120G) / 2.

EXECUTE.

Items:

Gerechvaardigd: abortus (F118)

Gerechvaardigd: homoseksualiteit (F120)

Complete individualisme schaal (CompleetInd)**Syntax:**

COMPUTE CompleetInd=(F118G+F120G+D054G+E036G+C002G) / 5.

EXECUTE.

Items:

Gerechvaardigd: abortus (F118)

Gerechvaardigd: homoseksualiteit (F120)

Doel in leven: ouders trots maken (D054)

Privaat versus staatseigenaarschap bedrijven (E036)

Bij schaarste banen: werkgevers moeten de voorkeur geven aan autochtonen over immigranten (C002)

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4 (IndW234)**Syntax:**

COMPUTE IndW234=(F118G+F120G+E036G+C002G) / 4.

EXECUTE.

Items:

Gerechvaardigd: abortus (F118)

Gerechvaardigd: homoseksualiteit (F120)

Privaat versus staatseigenaarschap bedrijven (E036)

Bij schaarste banen: werkgevers moeten de voorkeur geven aan autochtonen over immigranten (C002)

Religie

Basisschaal religie (BasRel)

Syntax:

COMPUTE BasRel=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G) / 7.

EXECUTE.

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)

Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Gelooft men in God? (item F050)

Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)

Geloof in: leven na de dood? (item F051)

Geloof in: hemel (item F054)

Geloof in: hel (item F053)

Complete religie schaal (CompleetRel)

Syntax:

COMPUTE

CompleetRel=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F064G+F055G+F052G+F067G+A006G) / 12.

EXECUTE.

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)

Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Gelooft men in God? (item F050)

Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)

Geloof in: leven na de dood? (item F051)

Geloof in: hemel (item F054)

Geloof in: hel (item F053)

Krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064)

Geloof in: zonden (item F055)

Geloof in: hebben van een ziel (item F052)

Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F067)

Belangrijk in leven: religie (item A006)

Optimale religie schaal voor wave 1 (RelW1)

Syntax:

```
COMPUTE RelW1=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F064G+F055G+F052G) /  
10.  
EXECUTE.
```

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)
Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)
Gelooft men in God? (item F050)
Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)
Geloof in: leven na de dood? (item F051)
Geloof in: hemel (item F054)
Geloof in: hel (item F053)
Krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064)
Geloof in: zonden (item F055)
Geloof in: hebben van een ziel (item F052)

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 3 en 4 variant met F066 (RelW34)

Syntax:

```
COMPUTE  
RelW34=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F064G+F055G+F066G+A006G) / 11.  
EXECUTE.
```

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)
Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)
Gelooft men in God? (item F050)
Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)
Geloof in: leven na de dood? (item F051)
Geloof in: hemel (item F054)
Geloof in: hel (item F053)
Krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064)
Geloof in: zonden (item F055)
Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F066)
Belangrijk in leven: religie (item A006)

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 2 variant met F067 (RelW34_2)

Syntax:

COMPUTE

RelW34_W2=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F064G+F055G+F067G+A006G)

/ 11.

EXECUTE.

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)

Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Gelooft men in God? (item F050)

Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)

Geloof in: leven na de dood? (item F051)

Geloof in: hemel (item F054)

Geloof in: hel (item F053)

Krijgt men comfort en kracht uit religie? (item F064)

Geloof in: zonden (item F055)

Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F067)

Belangrijk in leven: religie (item A006)

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 3,4 en 5 variant met F066 (RelW5)

Syntax:

COMPUTE RelW5=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F066G+A006G) / 9.

EXECUTE.

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)

Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Gelooft men in God? (item F050)

Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)

Geloof in: leven na de dood? (item F051)

Geloof in: hemel (item F054)

Geloof in: hel (item F053)

Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F066)

Belangrijk in leven: religie (item A006)

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 2 variant met F067 (RelW5_W2)

Syntax:

```
COMPUTE RelW5_W2=(F028G+F034G+F050G+F063G+F051G+F054G+F053G+F067G+A006G) / 9.  
EXECUTE.
```

Items:

Hoe vaak bezoekt men religieuze diensten (item F028)

Ziet men zichzelf als religieus? (item F034)

Gelooft men in God? (item F050)

Hoe belangrijk is God in respondent's leven? (item F063)

Geloof in: leven na de dood? (item F051)

Geloof in: hemel (item F054)

Geloof in: hel (item F053)

Hoe vaak bidt men buiten religieuze bijeenkomsten (item F067)

Belangrijk in leven: religie (item A006)

Bijlage 1.3 Missende waarden

Voor de missende waarden wordt nu de syntax getoond waarmee deze verwijderd zijn. Daarna worden frequentietabellen getoond en wordt een korte toelichting gegeven. Noemenswaardig is dat een 0 betekent dat de case niet missend is, en een 1 betekent wel missend. Daarnaast zijn in de individualisme en religie schalen in veel waves alle cases missend, dit betekent dat een of meerdere variabelen uit deze schaal in deze wave niet getoetst zijn en dat hierdoor die schaal in die wave niet toepasbaar is.

Syntax:

Uitfilteren van cases die op alle variabelen missing zijn:

```
COMPUTE X001M=0.
```

```
IF MISSING(X001) X001M=1.
```

```
COMPUTE X003M=0.
```

IF MISSING(X003) X003M=1.

COMPUTE X047_EVS_M=0.

IF MISSING(X047_EVS) X047_EVS_M=1.

COMPUTE A170M=0.

IF MISSING(A170) A170M=1.

COMPUTE BasIndM=0.

IF MISSING(BasInd) BasIndM=1.

COMPUTE CompleetIndM=0.

IF MISSING(CompleetInd) CompleetIndM=1.

COMPUTE IndW234M=0.

IF MISSING(IndW234) IndW234M=1.

COMPUTE BasRelM=0.

IF MISSING(BasRel) BasRelM=1.

COMPUTE CompleetRelM=0.

IF MISSING(CompleetRel) CompleetRelM=1.

COMPUTE RelW1M=0.

IF MISSING(RelW1) RelW1M=1.

COMPUTE RelW34M=0.

IF MISSING(RelW34) RelW34M=1.

COMPUTE RelW34_W2M=0.

IF MISSING(RelW34_W2) RelW34_W2M=1.

COMPUTE RelW5M=0.

IF MISSING(RelW5) RelW5M=1.

```
COMPUTE RelW5_W2M=0.  
IF MISSING(RelW5_W2) RelW5_W2M=1.
```

```
COMPUTE miss =  
X001M+X003M+X047_EVS_M+A170M+BasIndM+CompleetIndM+IndW234M+BasRelM+Compleet  
RelM+RelW1M+RelW34M+RelW34_W2M+RelW5M+RelW5_W2M.  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (miss<14).  
EXECUTE.
```

Uitfilteren van data die voor elk model missing zijn (controlevariabelen+afhankelijke variabele).
Dit heb ik niet voor de schalen gedaan omdat mensen bijvoorbeeld wel in de basisschaal valide kunnen zijn, maar niet in de complete schaal.
Doordat ik bij het verwijderen van deze cases een minder goede analyse kan maken heb ik deze waarden niet verwijderd.

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (X001M = 0).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (X003M = 0).  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (X047_EVS_M = 0).  
EXECUTE.
```

FILTER OFF.

USE ALL.

SELECT IF (A170M = 0).

EXECUTE.

Frequentietabel

FREQUENCIES VARIABLES=X001M X003M X047_EVS_M A170M BasIndM CompleetIndM

IndW234M BasRelM

CompleetRelM RelW1M RelW34M RelW34_W2M RelW5M RelW5_W2M

/ORDER=ANALYSIS.

Output frequentietabellen:

X001M

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	,00	1221	100,0	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	1017	100,0	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	1001	99,8	99,8	99,8
		1,00	2	,2	,2	100,0
		Total	1003	100,0	100,0	
2008-2010	Valid	,00	1554	100,0	100,0	100,0
2017-2020	Valid	,00	2404	100,0	100,0	100,0

X003M

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	,00	1198	98,1	98,1	98,1
		1,00	23	1,9	1,9	100,0
		Total	1221	100,0	100,0	
1990-1993	Valid	,00	1017	100,0	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	1002	99,9	99,9	99,9
		1,00	1	,1	,1	100,0
		Total	1003	100,0	100,0	
2008-2010	Valid	,00	1552	99,9	99,9	99,9
		1,00	2	,1	,1	100,0
		Total	1554	100,0	100,0	
2017-2020	Valid	,00	2404	100,0	100,0	100,0

X047_EVS_M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	.00	920	75,3	75,3
		1,00	301	24,7	100,0
		Total	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	.00	790	77,7	77,7
		1,00	227	22,3	100,0
		Total	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	.00	934	93,1	93,1
		1,00	69	6,9	100,0
		Total	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	.00	1310	84,3	84,3
		1,00	244	15,7	100,0
		Total	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	.00	2004	83,4	83,4
		1,00	400	16,6	100,0
		Total	2404	100,0	100,0

A170M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	.00	1194	97,8	97,8
		1,00	27	2,2	100,0
		Total	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	.00	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	.00	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	.00	1553	99,9	99,9
		1,00	1	,1	100,0
		Total	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	.00	2396	99,7	99,7
		1,00	8	,3	100,0
		Total	2404	100,0	100,0

BasIndM

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	.00	1094	89,6	89,6
		1,00	127	10,4	100,0
		Total	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	.00	993	97,6	97,6
		1,00	24	2,4	100,0
		Total	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	.00	993	99,0	99,0
		1,00	10	1,0	100,0
		Total	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	.00	1515	97,5	97,5
		1,00	39	2,5	100,0
		Total	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	.00	2297	95,5	95,5
		1,00	107	4,5	100,0
		Total	2404	100,0	100,0

CompleetIndM

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	1,00	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	1,00	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	1,00	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	,00	2013	83,7	83,7
		1,00	391	16,3	100,0
Total			2404	100,0	100,0

IndW234M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	903	88,8	88,8
		1,00	114	11,2	100,0
		Total	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	955	95,2	95,2
		1,00	48	4,8	100,0
		Total	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	,00	1428	91,9	91,9
		1,00	126	8,1	100,0
		Total	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	,00	2045	85,1	85,1
		1,00	359	14,9	100,0
		Total	2404	100,0	100,0

BasReIM

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	,00	758	62,1	62,1
		1,00	463	37,9	100,0
		Total	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	747	73,5	73,5
		1,00	270	26,5	100,0
		Total	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	870	86,7	86,7
		1,00	133	13,3	100,0
		Total	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	,00	1257	80,9	80,9
		1,00	297	19,1	100,0
		Total	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	,00	1993	82,9	82,9
		1,00	411	17,1	100,0
		Total	2404	100,0	100,0

CompleetReIM

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	657	64,6	64,6
		1,00	360	35,4	100,0
	Total	1017	100,0	100,0	
1999-2001	Valid	1,00	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	1,00	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	1,00	2404	100,0	100,0

ReIW1M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	,00	644	52,7	52,7
		1,00	577	47,3	100,0
	Total	1221	100,0	100,0	
1990-1993	Valid	,00	662	65,1	65,1
		1,00	355	34,9	100,0
	Total	1017	100,0	100,0	
1999-2001	Valid	1,00	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	1,00	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	1,00	2404	100,0	100,0

ReIW34M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	1,00	1017	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	837	83,4	83,4
		1,00	166	16,6	100,0
	Total	1003	100,0	100,0	
2008-2010	Valid	,00	1202	77,3	77,3
		1,00	352	22,7	100,0
	Total	1554	100,0	100,0	
2017-2020	Valid	1,00	2404	100,0	100,0

ReIW34_W2M

EVS-wave		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	698	68,6	68,6
		1,00	319	31,4	100,0
	Total	1017	100,0	100,0	
1999-2001	Valid	1,00	1003	100,0	100,0
2008-2010	Valid	1,00	1554	100,0	100,0
2017-2020	Valid	1,00	2404	100,0	100,0

ReIW5M

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0	100,0
1990-1993	Valid	1,00	1017	100,0	100,0	100,0
1999-2001	Valid	,00	868	86,5	86,5	86,5
		1,00	135	13,5	13,5	100,0
		Total	1003	100,0	100,0	
2008-2010	Valid	,00	1251	80,5	80,5	80,5
		1,00	303	19,5	19,5	100,0
		Total	1554	100,0	100,0	
2017-2020	Valid	,00	1985	82,6	82,6	82,6
		1,00	419	17,4	17,4	100,0
		Total	2404	100,0	100,0	

ReIW5_W2M

EVS-wave			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1981-1984	Valid	1,00	1221	100,0	100,0	100,0
1990-1993	Valid	,00	742	73,0	73,0	73,0
		1,00	275	27,0	27,0	100,0
		Total	1017	100,0	100,0	
1999-2001	Valid	1,00	1003	100,0	100,0	100,0
2008-2010	Valid	1,00	1554	100,0	100,0	100,0
2017-2020	Valid	1,00	2404	100,0	100,0	100,0

Korte toelichting: Te zien is dat er bij de controlevariabele inkomensschaal (X047_EVS) relatief veel missende cases zijn. Deze worden uit het onderzoek gehaald. Dit betekent een mogelijke vertekening omdat mensen met een laag inkomen zich mogelijk schamen en hierdoor de vraag niet beantwoorden, anderzijds kan het zijn dat mensen met een hoog inkomen de vraag juist niet beantwoorden omdat ze er niet mee te koop willen lopen. Ook valt op dat er in de religie schalen relatief veel missende waarden zijn, in de betreffende religie modellen en individualisme modellen gecontroleerd voor religie zijn dus relatief veel missende waarden.

Bijlage 1.4 Frequentieverdelingen van de uiteindelijke schalen

Voor de frequentieverdeling van de schalen maak ik gebruik van histogrammen. De reden hiervoor is dat er sprake is van een schaal met heel veel opties tussen 0 en 1, dit zou onduidelijk worden in een frequentietabel. Daarnaast wordt via descriptieve statistieken steeds het gemiddelde en de standaarddeviatie getoond.

Basischaal individualisme (BasInd)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op individualistische waarden en 1= hoogste score op individualistische waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=BasInd
/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

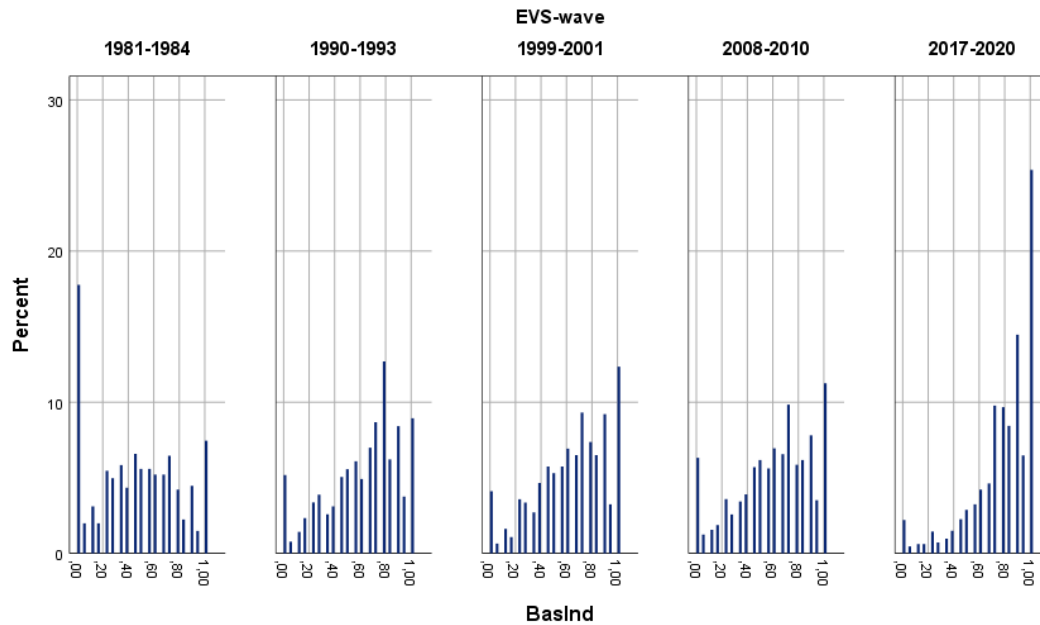
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=BasInd

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	BasInd	805	,00	1,00	,4516	,31875
	Valid N (listwise)	805				
1990-1993	BasInd	772	,00	1,00	,6187	,27795
	Valid N (listwise)	772				
1999-2001	BasInd	923	,00	1,00	,6329	,27414
	Valid N (listwise)	923				
2008-2010	BasInd	1280	,00	1,00	,6043	,28907
	Valid N (listwise)	1280				
2017-2020	BasInd	1943	,00	1,00	,7751	,23681
	Valid N (listwise)	1943				

Korte toelichting: Te zien is dat mensen steeds individualistischer zijn geworden, dit valt vooral erg op tussen wave 1 en 2 en tussen wave 4 en 5.

Complete individualisme schaal (CompleetInd)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op individualistische waarden en 1= hoogste score op individualistische waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

```
/HISTOGRAM=CompleetInd  
/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.
```

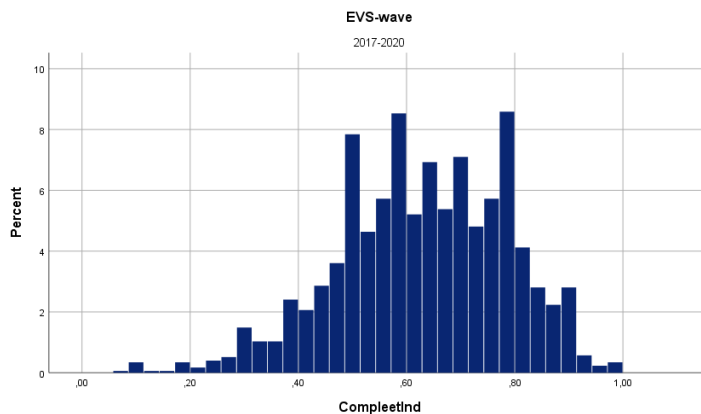
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=CompleetInd

```
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
2017-2020	CompleetInd	1747	,07	1,00	,6305	,15698
	Valid N (listwise)	1747				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Te zien is dat hier redelijk hetzelfde patroon te zien is als bij de basisschaal in wave 5, het verschil is echter dat de pieken hier tussen 0,5 en 0,8 zitten terwijl de piek bij de basisschaal rond de 1,0 was. Het gemiddelde ligt ook redelijk veel lager dan die in de basisschaal.

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4 (IndW234)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op individualistische waarden en 1= hoogste score op individualistische waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=IndW234
/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

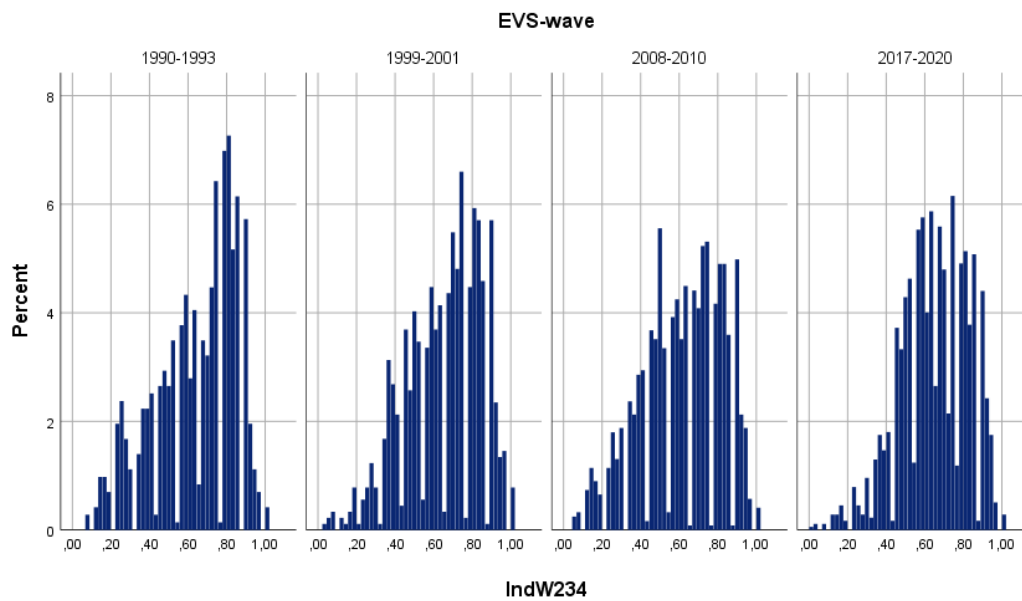
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=IndW234

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1990-1993	IndW234	716	,08	1,00	,6356	,21104
	Valid N (listwise)	716				
1999-2001	IndW234	894	,03	1,00	,6476	,19643
	Valid N (listwise)	894				
2008-2010	IndW234	1224	,06	1,00	,6108	,20960
	Valid N (listwise)	1224				
2017-2020	IndW234	1772	,00	1,00	,6465	,17655
	Valid N (listwise)	1772				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Er is geen duidelijke stijging zichtbaar tussen wave 2 en 5. Tussen wave 2 en 4 is het patroon hetzelfde als bij de basisschaal, maar tussen wave 4 en 5 is de stijging in deze schaal lager dan die bij de basisschaal.

Religie

Basisschaal religie (BasRel)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op religieuze waarden en 1= hoogste score op religieuze waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=BasRel

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

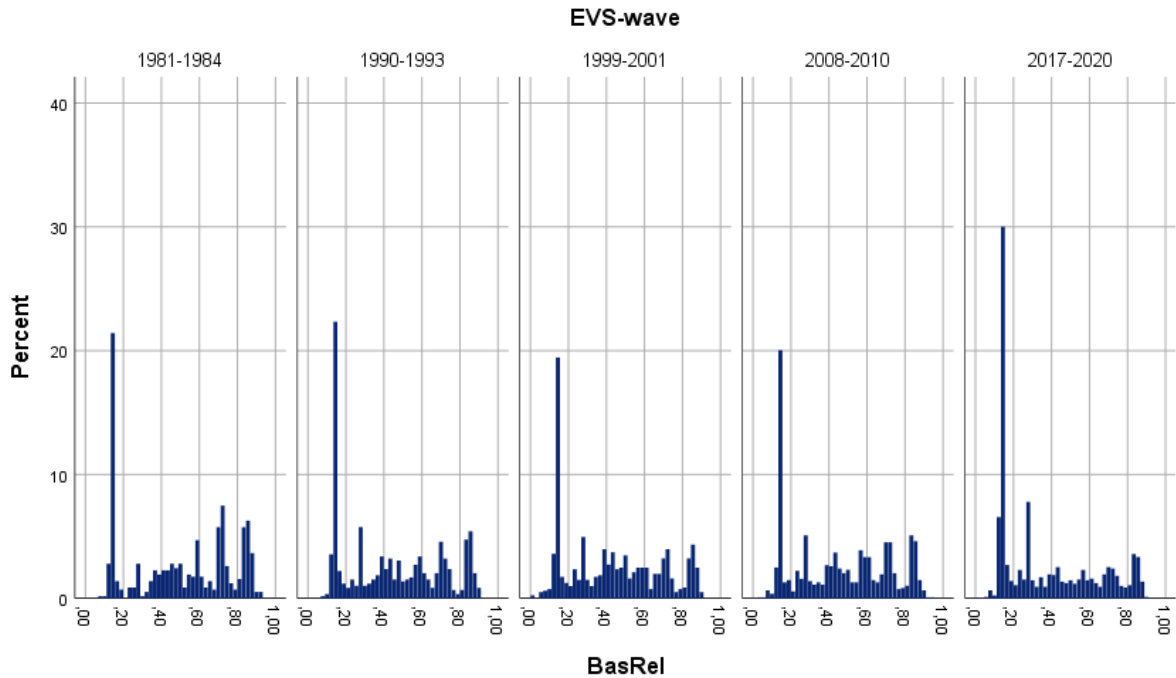
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=BasRel

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	BasRel	574	,08	,93	,4972	,26733
	Valid N (listwise)	574				
1990-1993	BasRel	591	,08	,91	,4419	,25799
	Valid N (listwise)	591				
1999-2001	BasRel	807	,00	,90	,4317	,24957
	Valid N (listwise)	807				
2008-2010	BasRel	1083	,03	,95	,4564	,25382
	Valid N (listwise)	1083				
2017-2020	BasRel	1706	,02	,89	,3699	,25248
	Valid N (listwise)	1706				

Korte toelichting: Over de tijd zijn mensen in Nederland gemiddeld steeds lager gaan scoren op de basisschaal voor religie. De piek bij mensen met een lage score is in wave 5 ook beduidend hoger, terwijl de hoge scores in het histogram duidelijk afnemen.

Complete schaal religie (CompleetRel)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op religieuze waarden en 1= hoogste score op religieuze waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=CompleetRel

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

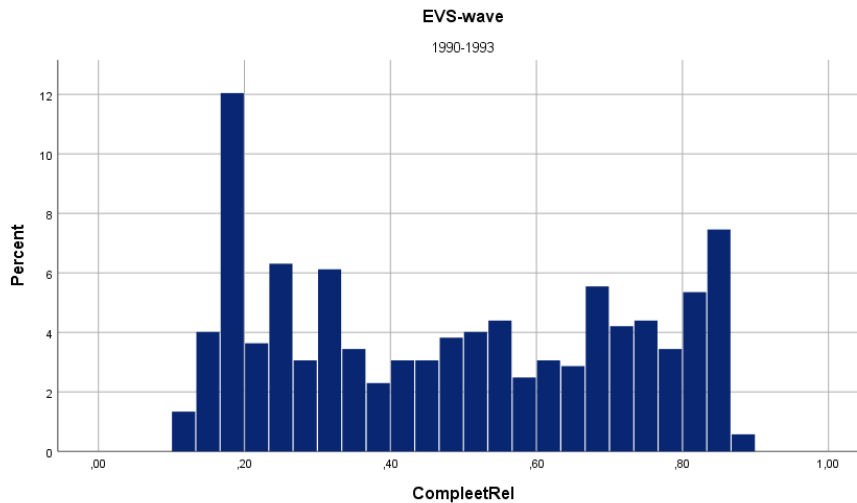
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=CompleetRel

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1990-1993	CompleetRel	523	,10	,90	,4823	,23956
	Valid N (listwise)	523				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: De complete schaal vertoont een vergelijkbare verdeling met de basisschaal voor religie. Dit geldt ook voor het gemiddelde en de standaarddeviatie.

Optimale individualisme schaal voor wave 1 (RelW1)

Schaal van 0 tot 1 met 0= laagste score op religieuze waarden en 1= hoogste score op religieuze waarden

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=RelW1

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

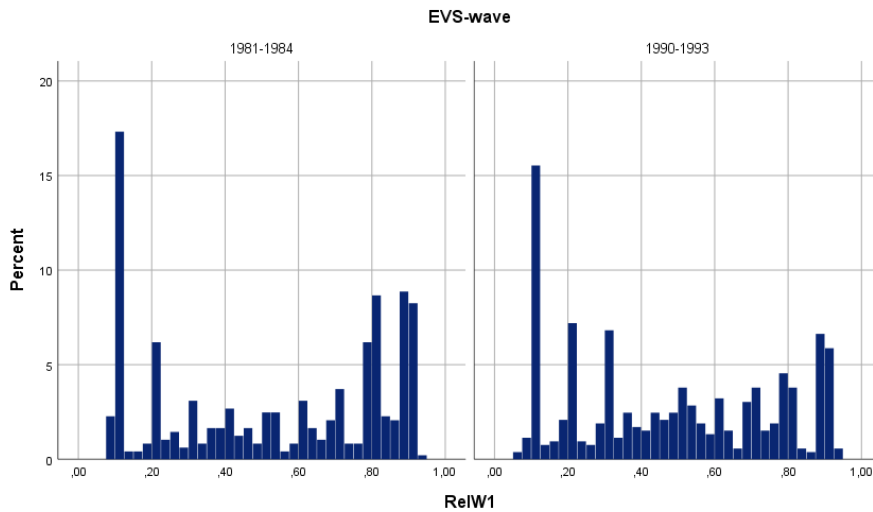
`SORT CASES BY S002EVS.`

`SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.`

`DESCRIPTIVES VARIABLES=RelW1`

`/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.`

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1981-1984	RelW1	485	,08	,93	,5285	,30483
	Valid N (listwise)	485				
1990-1993	RelW1	528	,06	,93	,4774	,28053
	Valid N (listwise)	528				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Ook de optimale religie schaal voor wave 1 vertoont een vergelijkbare verdeling als de basisschaal. De standaarddeviatie liggen wel wat hoger, dit kan komen door de lagere N in deze schaal.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 3 en 4 variant met F066 (RelW34)

Syntax:

`SPLIT FILE OFF.`

`GRAPH`

`/HISTOGRAM=RelW34`

`/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.`

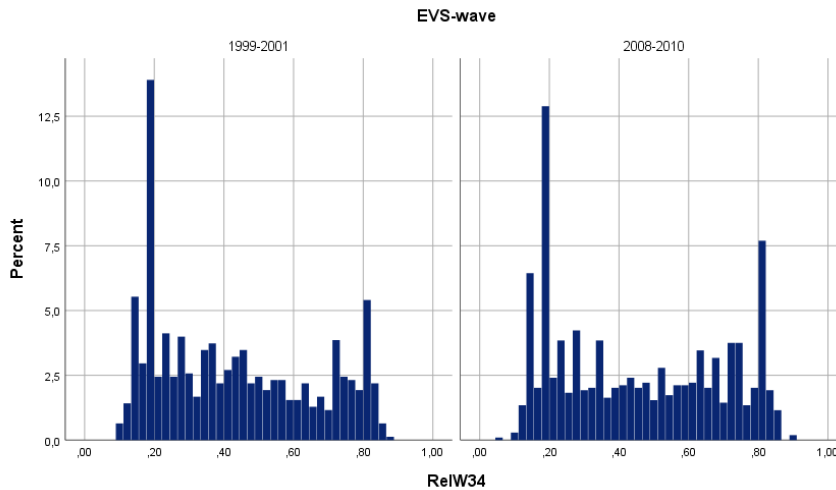
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=RelW34

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1999-2001	RelW34	777	,09	,87	,4273	,22729
	Valid N (listwise)	777				
2008-2010	RelW34	1040	,05	,91	,4543	,23695
	Valid N (listwise)	1040				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Ook de optimale religie schaal voor wave 3 en 4 vertoont een vergelijkbare verdeling als de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 2 variant met F067 (RelW34_W2)

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=RelW34_W2

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

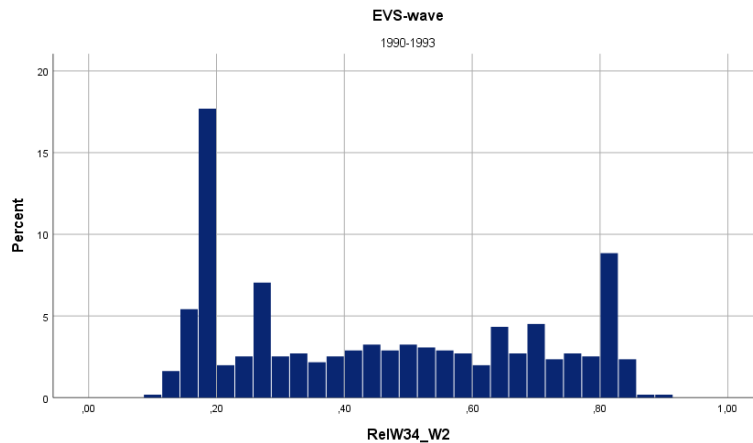
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=RelW34_W2

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1990-1993	RelW34_W2	554	,11	,89	,4529	,23636
	Valid N (listwise)	554				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Ook deze wave 2 variant van de optimale religie schaal voor wave 3 en 4 vertoont een vergelijkbare verdeling als de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 3, 4 en 5 variant met F066 (RelW5)

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=RelW5

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

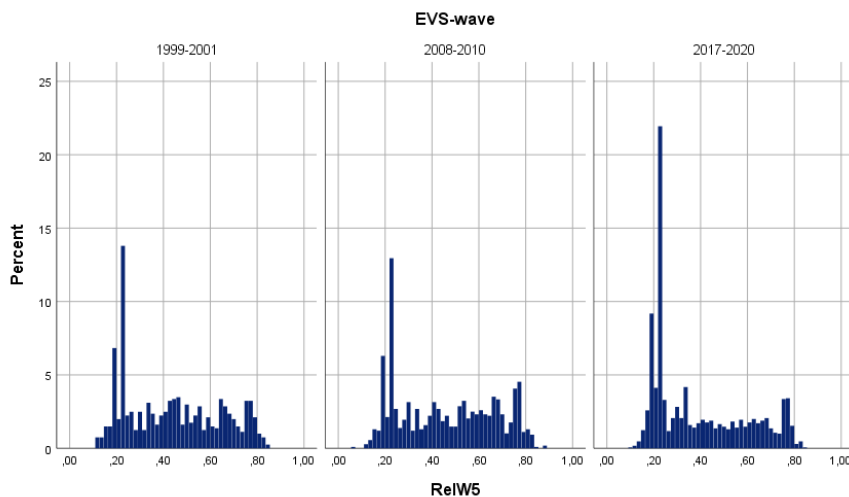
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=RelW5

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1999-2001	RelW5	805	,11	,84	,4389	,20381
	Valid N (listwise)	805				
2008-2010	RelW5	1081	,06	,89	,4586	,20795
	Valid N (listwise)	1081				
2017-2020	RelW5	1700	,10	,84	,3911	,20394
	Valid N (listwise)	1700				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Ook in dit geval is de verdeling weer relatief gelijk aan die van de basisschaal, een opvallend verschil is wel dat de standaarddeviaties lager zijn en er dus minder spreiding is.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 2 variant met F067 (RelW5_W2)

Syntax:

SPLIT FILE OFF.

GRAPH

/HISTOGRAM=RelW5_W2

/PANEL COLVAR=S002EVS COLOP=CROSS.

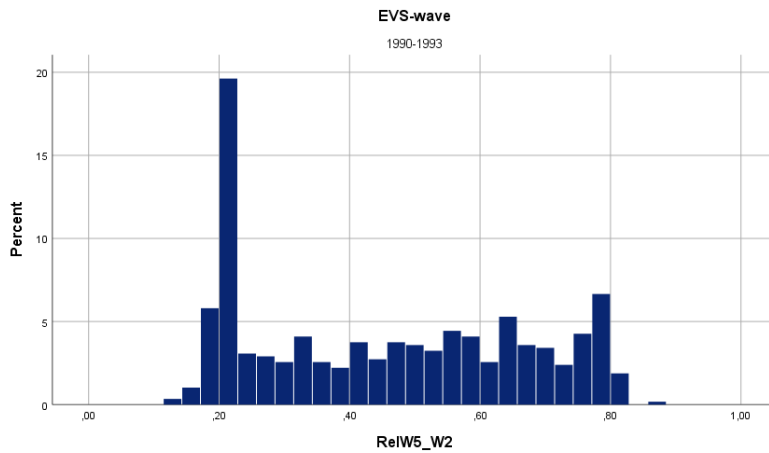
SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

DESCRIPTIVES VARIABLES=RelW5_W2

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Output:

Descriptive Statistics^a

EVS-wave		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1990-1993	RelW5_W2	586	,14	,86	,4559	,20886
	Valid N (listwise)	586				

a. No statistics are computed for one or more split files because there are no valid cases.

Korte toelichting: Ook in dit geval is de verdeling weer relatief gelijk aan die van de basisschaal, ook bij deze variant voor wave 2 is de standaarddeviatie echter lager dan bij de basisschaal.

Bijlage 2 De statistische analyses

Bijlage 2.1 Interne validiteit (Cronbach's Alpha)

Om de interne validiteit van de schalen te onderzoeken is gebruik gemaakt van de Cronbach's Alpha. In deze bijlage zal in detail hetgeen dat in het onderzoeksrapport bondig is besproken worden gerapporteerd.

Individualisme

Basisschaal individualisme (BasInd)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F120G F118G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1981-1984	Cases	Valid	805	90,6
		Excluded ^a	84	9,4
		Total	889	100,0
1990-1993	Cases	Valid	772	97,7
		Excluded ^a	18	2,3
		Total	790	100,0
1999-2001	Cases	Valid	923	99,0
		Excluded ^a	9	1,0
		Total	932	100,0
2008-2010	Cases	Valid	1280	97,9
		Excluded ^a	28	2,1
		Total	1308	100,0
2017-2020	Cases	Valid	1943	97,0
		Excluded ^a	60	3,0
		Total	2003	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1981-1984	,716	2
1990-1993	,678	2
1999-2001	,660	2
2008-2010	,723	2
2017-2020	,692	2

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in alle waves relatief hoog te noemen, helemaal omdat er slechts 2 items in deze basisschaal zitten.

Complete individualisme schaal (CompleetInd)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=D054G E036G F120G F118G C002G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
2017-2020	Cases	Valid	1747	87,2
		Excluded ^a	256	12,8
		Total	2003	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
2017-2020	,339	5

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in deze complete schaal erg laag. Het feit dat er weinig items in de schaal zitten is hier deels verantwoordelijk voor, maar deze items hangen desondanks dus minder sterk samen dan degenen in de basisschaal.

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4 (IndW234)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=E036G F120G F118G C002G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1990-1993	Cases	Valid	716	90,6
		Excluded ^a	74	9,4
		Total	790	100,0
1999-2001	Cases	Valid	894	95,9
		Excluded ^a	38	4,1
		Total	932	100,0
2008-2010	Cases	Valid	1224	93,6
		Excluded ^a	84	6,4
		Total	1308	100,0
2017-2020	Cases	Valid	1772	88,5
		Excluded ^a	231	11,5
		Total	2003	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1990-1993	,483	4
1999-2001	,404	4
2008-2010	,419	4
2017-2020	,311	4

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in deze schalen iets hoger dan in de complete schaal, behalve in wave 5. Ook hier is echter noemenswaardig dat het aantal items met 4 relatief laag ligt.

Religie

Basisschaal religie (BasRel)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F051G F053G F054G F063G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary				
EVS-wave			N	%
1981-1984	Cases	Valid	574	64,6
		Excluded ^a	315	35,4
		Total	889	100,0
1990-1993	Cases	Valid	591	74,8
		Excluded ^a	199	25,2
		Total	790	100,0
1999-2001	Cases	Valid	807	86,6
		Excluded ^a	125	13,4
		Total	932	100,0
2008-2010	Cases	Valid	1083	82,8
		Excluded ^a	225	17,2
		Total	1308	100,0
2017-2020	Cases	Valid	1706	85,2
		Excluded ^a	297	14,8
		Total	2003	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1981-1984	,700	7
1990-1993	,675	7
1999-2001	,655	7
2008-2010	,659	7
2017-2020	,679	7

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in de basisschaal voor religie al redelijk hoog te noemen.

Complete religie schaal (CompleetRel)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F051G F053G F054G F063G F064G F055G F052G F067G A006G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1990-1993	Cases	Valid	523	66,2
		Excluded ^a	267	33,8
		Total	790	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1990-1993	,770	12

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in de complete schaal in wave 2 met 0,77 hoger dan die van de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 1 (RelW1)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F063G F051G F054G F053G F064G F055G F052G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1981-1984	Cases	Valid	485	54,6
		Excluded ^a	404	45,4
		Total	889	100,0
1990-1993	Cases	Valid	528	66,8
		Excluded ^a	262	33,2
		Total	790	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1981-1984	,855	10
1990-1993	,816	10

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in de optimale religie schaal voor wave 1 in beide beschikbare waves erg hoog, zelfs hoger dan bij de complete schaal.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4 (wave 3 en 4 variant met F066) (RelW34)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F063G F051G F054G F053G F064G F055G F066G A006G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1999-2001	Cases	Valid	777	83,4
		Excluded ^a	155	16,6
		Total	932	100,0
2008-2010	Cases	Valid	1040	79,5
		Excluded ^a	268	20,5
		Total	1308	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1999-2001	,728	11
2008-2010	,746	11

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in de optimale religie schaal voor wave 3 en 4 (wave 3&4 variant) in beide beschikbare waves ongeveer even hoog als die van de complete schaal.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4 (wave 2 variant met F067) (RelW34_W2)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F063G F051G F054G F053G F064G F055G F067G A006G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1990-1993	Cases	Valid	554	70,1
		Excluded ^a	236	29,9
		Total	790	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1990-1993	,740	11

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is ook in de optimale religie schaal voor wave 3 en 4 (wave 2 variant) ongeveer even hoog als die van de complete schaal.

Optimale religie schaal voor wave 5 (wave 3,4 en 5 variant met F066) (RelW5)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F063G F051G F054G F053G F064G F055G F067G A006G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1999-2001	Cases	Valid	805	86,4
		Excluded ^a	127	13,6
		Total	932	100,0
2008-2010	Cases	Valid	1081	82,6
		Excluded ^a	227	17,4
		Total	1308	100,0
2017-2020	Cases	Valid	1700	84,9
		Excluded ^a	303	15,1
		Total	2003	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1999-2001	,578	9
2008-2010	,583	9
2017-2020	,597	9

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is in de optimale religie schaal voor wave 5 (wave 3,4 en 5 variant) beduidend lager dan in bijvoorbeeld de complete schaal en de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 5 (wave 2 variant met F067) (RelW5_W2)

Syntax:

RELIABILITY

/VARIABLES=F028G F034G F050G F063G F051G F054G F053G F064G F055G F067G A006G

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA.

Output:

Case Processing Summary

EVS-wave			N	%
1990-1993	Cases	Valid	586	74,2
		Excluded ^a	204	25,8
		Total	790	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

EVS-wave	Cronbach's Alpha	N of Items
1990-1993	,581	9

Korte toelichting: De Cronbach's Alpha is ook in de optimale religie schaal voor wave 5 (wave 2 variant) beduidend lager dan in bijvoorbeeld de complete schaal en de basisschaal.

Bijlage 2.2 Correlatietabellen

In dit onderzoek zijn drie belangrijke correlatietabellen gemaakt. Ten eerste zijn er voor de sensitiviteitsanalyse twee tabellen gemaakt: een voor de correlaties van de individualisme schalen met elkaar, de controlevariabelen en de afhankelijke variabelen. Hetzelfde is gedaan voor de religie schalen. Ten derde is een correlatietabel gemaakt om de samenhang tussen religie en individualisme te onderzoeken.

Correlaties voor het religiositeitsonderzoek

Syntax:

CORRELATIONS

/VARIABLES=A170 X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetInd IndW234

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/MISSING=PAIRWISE.

Output:

EVS-wave	1. Tevredenheid met het leven	2. Geslacht	3. Leeftijd	4. Inkomens schaal	5. BasRel	6. Compleet Rel	7. RelW1	8. RelW34	9. RelW34_ W2	10. RelW5	11. RelW5_ 2
<hr/>											
1981-1984	1	1									
	2	,115**	1								
	3	0,031	0,005	1							
	4	,127**	-0,007	-,153**	1						
	5	0,078	0,070	,213**	-0,004	1					
	6	b	b	b	b	b	b				
	7	,092*	0,066	,239**	0,018	,975**	b	1			
	8	b	b	b	b	b	b	b	b		
	9	b	b	b	b	b	b	b	b	b	
	10	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
	11	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
<hr/>											
1990-1993	1	1									
	2	-0,010	1								
	3	-0,012	-0,044	1							
	4	,146**	-,162**	-0,058	1						
	5	0,002	0,054	,163**	0,012	1					
	6	-0,009	0,058	,183**	-0,003	,959**	1				
	7	-0,008	0,062	,172**	-0,002	,964**	,995**	1			
	8	b	b	b	b	b	b	b	b		
	9	0,006	0,055	,203**	-0,013	,967**	,991**	,986**	b	1	
	10	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
	11	0,004	0,049	,171**	0,013	,989**	,966**	,957**	b	,973**	b
<hr/>											
1999-2001	1	1									
	2	0,022	1								
	3	-,068*	-,088**	1							
	4	,181**	-,082*	-,089**	1						
	5	0,000	,106**	,074*	-,072*	1					
	6	b	b	b	b	b	b				
	7	b	b	b	b	b	b	b			
	8	0,000	,094**	,101**	-,106**	,965**	b	b	1		
	9	b	b	b	b	b	b	b	b	b	
	10	0,009	,111**	0,068	-,082*	,987**	b	b	,972**	b	1
	11	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
<hr/>											
2008-2010	1	1									
	2	-0,003	1								
	3	-0,051	0,017	1							
	4	,187**	-,157**	-,284**	1						
	5	0,010	,104**	,144**	-,164**	1					
	6	b	b	b	b	b	b				
	7	b	b	b	b	b	b	b			
	8	0,006	,109**	,173**	-,174**	,969**	b	b	1		
	9	b	b	b	b	b	b	b	b	b	
	10	0,005	,109**	,149**	-,166**	,988**	b	b	,979**	b	1
	11	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
<hr/>											
2017-2020	1	1									
	2	0,005	1								
	3	,067**	-,050*	1							
	4	,223**	-,142**	-0,025	1						
	5	0,015	,105**	0,037	-,132**	1					
	6	b	b	b	b	b	b				
	7	b	b	b	b	b	b	b			
	8	b	b	b	b	b	b	b	b		
	9	b	b	b	b	b	b	b	b	b	
	10	0,013	,110**	0,038	-,129**	,991**	b	b	b	b	1
	11	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b

** Correlatie is significant op het 0.01 level (2-tailed).

* Correlatie is significant op het 0.05 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Korte toelichting:

Uit de tabel komt naar voren dat de basisschaal van individualisme in wave 5 een correlatie van 0,691 heeft met de complete schaal van individualisme. Dit toont aan dat de basisschaal niet overtuigend genoeg samenhangt met de complete schaal om deze als proxy te laten dienen. In wave 2,3,4 en 5 is echter ook de optimale schaal voor waves 2,3 en 4 beschikbaar, deze heeft in wave 5 een correlatie van 0,945 met de complete schaal van individualisme. Geconcludeerd kan worden dat de uitkomsten van individualisme op basis van de optimale schaal voor wave 2,3 en 4 (die dus ook beschikbaar is in wave 5) betrouwbaarder zullen zijn als proxy voor individualisme. De basisschaal zal wel geanalyseerd worden, maar door de beperkte correlatie kunnen conclusies hierover minder makkelijk getrokken worden. Over geslacht valt verder op dat er in alle individualisme schalen en waves een licht positieve correlatie is, die echter niet altijd significant is. Vrouwen lijken dus iets individualistischer. Ook valt op dat leeftijd significant negatief correleert met de individualisme schalen, oudere mensen zijn dus minder individualistisch. Inkomen correleert daarnaast significant positief met alle individualisme schalen, rijkere mensen zijn dus individualistischer.

Correlaties voor het individualisme onderzoek**Syntax:**

CORRELATIONS

```
/VARIABLES=A170 X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetRel RelW1 RelW34 RelW34_W2 RelW5  
RelW5_W2
```

```
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
```

```
/MISSING=PAIRWISE.
```


Output:

EVS-wave	1. Tevredenheid met het leven	2. Geslacht	3. Leeftijd	4. Inkomens schaal	5. BasRel	6. Compleet Rel	7. RelW1	8. RelW34	9. RelW34_ W2	10. RelW5	11. RelW5_W 2
<hr/>											
1981-1984	1	1									
	2	,115**	1								
	3	0,031	0,005	1							
	4	,127**	-0,007	-,153**	1						
	5	0,078	0,070	,213**	-0,004	1					
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	7	,092*	0,066	,239**	0,018	,975**	.b	1			
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
<hr/>											
1990-1993	1	1									
	2	-0,010	1								
	3	-0,012	-0,044	1							
	4	,146**	-,162**	-0,058	1						
	5	0,002	0,054	,163**	0,012	1					
	6	-0,009	0,058	,183**	-0,003	,959**	1				
	7	-0,008	0,062	,172**	-0,002	,964**	,995**	1			
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	0,006	0,055	,203**	-0,013	,967**	,991**	,986**	.b	1	
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	11	0,004	0,049	,171**	0,013	,989**	,966**	,957**	.b	,973**	.b
<hr/>											
1999-2001	1	1									
	2	0,022	1								
	3	-,068*	-,088**	1							
	4	,181**	-,082*	-,089**	1						
	5	0,000	,106**	,074*	-,072*	1					
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	8	0,000	,094**	,101**	-,106**	,965**	.b	.b	1		
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	10	0,009	,111**	0,068	-,082*	,987**	.b	.b	,972**	.b	1
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
<hr/>											
2008-2010	1	1									
	2	-0,003	1								
	3	-0,051	0,017	1							
	4	,187**	-,157**	-,284**	1						
	5	0,010	,104**	,144**	-,164**	1					
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	8	0,006	,109**	,173**	-,174**	,969**	.b	.b	1		
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	10	0,005	,109**	,149**	-,166**	,988**	.b	.b	,979**	.b	1
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b
<hr/>											
2017-2020	1	1									
	2	0,005	1								
	3	,067**	-,050*	1							
	4	,223**	-,142**	-0,025	1						
	5	0,015	,105**	0,037	-,132**	1					
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
	10	0,013	,110**	0,038	-,129**	,991**	.b	.b	.b	.b	1
	11	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b

** Correlatie is significant op het 0.01 level (2-tailed).

* Correlatie is significant op het 0.05 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Korte toelichting: Over religie is ten eerste noemenswaardig op basis van tabel 6 dat de optimale schaal voor wave 3 & 4 en die van wave 5 beide twee varianten kennen. Dit komt doordat deze schalen de vraag hoe vaak men bidt buiten religieuze bijeenkomsten hier in verwerkt zit, en deze vraag is in wave 2 met andere antwoordopties gesteld als in de andere waves. Hierom is er een

aparte schaal gemaakt doordat hier sprake is van 2 items (F066 en F067) voor eenzelfde vraag. Uit tabel 6 komt naar voren dat alle beperkte religie schalen extreem hoog correleren met de complete schaal. De laagste correlatie, die tussen de complete- en basis religiositeit schaal is in wave 2 0,959. Dit betekent dat de basisschaal op zichzelf al een goede proxy is voor religiositeit. Daarnaast zullen ook de overige schalen getoetst worden voor het geval hier in de modellen toch opvallende verschillen zijn. Verder valt op dat geslacht altijd positief correleert met de religiositeitsschalen, waarvan deels significant. Vrouwen zijn dus waarschijnlijk religieuzer dan mannen. Bij leeftijd geldt hetzelfde patroon wat betekent dat oudere mensen religieuzer lijken te zijn. Voor inkomen is het opvallend dat er in wave 1 en 2 geen significante correlatie is met de religiositeitsschalen, terwijl die er in wave 3 tot en met 5 wel is. In deze latere waves is er namelijk een negatieve correlatie met de religie schalen wat inhoudt dat rijkere mensen in deze waves mensen minder religieus zijn.

Correlaties tussen de schalen voor individualisme en religie

Syntax:

CORRELATIONS

/VARIABLES= BasInd CompleetInd IndW234 BasRel CompleetRel RelW1 RelW34 RelW34_W2
RelW5 RelW5_W2

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/MISSING=PAIRWISE.

Output:

EVS-wave	2. CompleetI		3. IndW234		5. Compleet Rel		7. RelW34		8. RelW34_		10. RelW5_2	
	1. BasInd	nd	IndW234	4. BasRel	Rel	6. RelW1	RelW34	W2	9. RelW5			
1981-1984	1	1										
	2	.b	.b									
	3	.b	.b	.b								
	4	-.424**	.b	.b	1							
	5	.b	.b	.b	.b	.b						
	6	-.491**	.b	.b	.975**	.b	1					
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
1990-1993	1	1										
	2	.b	.b									
	3	.836**	.b	1								
	4	-.452**	.b	-.340**	1							
	5	-.492**	.b	-.371**	.959**	1						
	6	-.496**	.b	-.375**	.964**	.995**	1					
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	8	-.504**	.b	-.383**	.967**	.991**	.986**	.b	1			
	9	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b		
	10	-.445**	.b	-.337**	.989**	.966**	.957**	.b	.973**	.b	1	
1999-2001	1	1										
	2	.b	.b									
	3	.805**	.b	1								
	4	-.413**	.b	-.333**	1							
	5	.b	.b	.b	.b	.b						
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b					
	7	-.449**	.b	-.360**	.965**	.b	.b	1				
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	-.408**	.b	-.331**	.987**	.b	.b	.972**	.b	1		
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
2008-2010	1	1										
	2	.b	.b									
	3	.792**	.b	1								
	4	-.458**	.b	-.369**	1							
	5	.b	.b	.b	.b	.b						
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b					
	7	-.482**	.b	-.378**	.969**	.b	.b	1				
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	-.457**	.b	-.365**	.988**	.b	.b	.979**	.b	1		
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	
2017-2020	1	1										
	2	.691**	1									
	3	.726**	.945**	1								
	4	-.463**	-.328**	-.319**	1							
	5	.b	.b	.b	.b	.b						
	6	.b	.b	.b	.b	.b	.b					
	7	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b				
	8	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b			
	9	-.451**	-.324**	-.316**	.991**	.b	.b	.b	.b	1		
	10	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	.b	

** . Correlatie is significant op het 0.01 level (2-tailed).

b. Geen correlatie mogelijk doordat één of beide variabelen niet in deze wave zitten

Korte toelichting: Uit de tabel blijkt dat er sprake is van significante negatieve correlaties tussen de individualisme en religie schalen. De minst sterke negatieve correlatie is $-.316$ ($p < .001$). Dit

geval is gevonden in wave 5, en is de correlatie tussen de optimale individualisme schaal wave 2,3,4 en de optimale religie schaal wave 5. In dit geval verklaart de proxy van individualisme dus $(0,316^2 * 100 =)$ 9,98 procent van de variantie in de religie schaal, en andersom. De sterkste negatieve correlatie is -0,504 ($p < ,001$). Dit geval is gevonden in wave 2 en is de correlatie tussen de basisschaal van individualisme en de optimale religie schaal voor wave 3,4 (wave 2 variant). In dit geval verklaart de proxy van individualisme dus $(0,504^2 * 100 =)$ 25,40 procent van de variantie in de religie schaal, en andersom. In alle gevallen hangen individualisme en religie dus negatief samen.

Bijlage 2.3 Lineaire regressiemodellen en modelfit

In dit onderdeel van de bijlage worden twee aspecten getoond. Ten eerste worden de uitkomsten van lineaire regressiemodellen weergegeven, deze uitkomsten zijn de basis waarop de grafieken in de inhoudelijke tekst zijn gemaakt. Daarnaast wordt hier uitgebreid gerapporteerd over de modelfit en dus de mate waarin een bepaald model variantie kan verklaren. In een aantal gevallen is model 3 van een bepaalde schaal in meer waves mogelijk, maar niet optimaal. Dit is bijvoorbeeld zo bij de basisschaal individualisme in wave 1: hier controleer je in wave 1 voor RelW1, maar is deze combinatie ook mogelijk in wave 2. In wave 2 is echter CompleetRel de meest complete schaal om voor te controleren. Hierom zullen alleen de resultaten getoond worden die gebruikt worden in de resultaten. Bij basisschaal individualisme wordt dus bijvoorbeeld alleen wave 1 getoond bij invloed van BasInd op afhankelijke variabele gecontroleerd voor RelW1 en controlevariabelen, en wordt in wave 2 alleen BasInd op afhankelijke variabele gecontroleerd voor CompleetRel en controlevariabelen getoond.

De statistieken zijn overzichtelijk gemaakt met grafieken. In deze grafieken zijn alle coëfficiënten van de individualisme/religie schalen op tevredenheid met het leven zichtbaar. Deze grafieken worden aan het eind van deze sectie getoond.

Individualisme

Basisschaal individualisme

Syntax:

Model 1+2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.
```

Model 3

Wave 1

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW1.
```

Wave 2

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetRel.
```

Wave 3+4

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34.
```

Wave 5

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW5.

Output:

		Coefficients ^a							
EVS-wave	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	
1981-1984	1	(Constant)	6,477	,277		23,390	,000	5,934	7,021
		Sex	,387	,111	,122	3,488	,001	,169	,605
		Age	,004	,003	,044	1,245	,213	-,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,065	,020	,112	3,181	,002	,025	,104
	2	(Constant)	6,911	,297		23,253	,000	6,327	7,494
		Sex	,392	,110	,123	3,560	,000	,176	,608
1990-1993	1	(Constant)	7,296	,268		27,252	,000	6,771	7,822
		Sex	,043	,108	,015	,401	,688	-,168	,255
		Age	-,001	,003	-,006	-,173	,863	-,007	,006
		Scale of incomes (EVS)	,078	,019	,152	4,189	,000	,041	,115
	2	(Constant)	7,745	,302		25,658	,000	7,153	8,338
		Sex	,064	,107	,022	,601	,548	-,146	,275
		Age	-,004	,004	-,040	-,1067	,286	-,011	,003
		Scale of incomes (EVS)	,086	,019	,167	4,602	,000	,049	,123
		BasInd	-,632	,201	-,118	-3,153	,002	-1,026	-,239
		1999-2001	1	(Constant)	7,156	,250		28,607	,000
Sex	,088	,088		,033	1,000	,317	-,085	,261	
Age	-,004	,003		-,048	-,1474	,141	-,009	,001	
Scale of incomes (EVS)	,114	,021		,181	5,550	,000	,074	,155	
2	(Constant)	7,193	,265		27,096	,000	6,672	7,714	
	Sex	,094	,089	,035	1,050	,294	-,081	,268	
	Age	-,004	,003	-,051	-,1528	,127	-,010	,001	
	Scale of incomes (EVS)	,116	,021	,184	5,532	,000	,075	,157	
	BasInd	-,070	,168	-,014	-,419	,675	-,399	,259	
	2008-2010	1	(Constant)	7,249	,206		35,180	,000	6,845
Sex			,069	,068	,028	1,022	,307	-,064	,202
Age			,001	,002	,012	,429	,668	-,003	,005
Scale of incomes (EVS)			,112	,017	,188	6,475	,000	,078	,146
2		(Constant)	7,234	,218		33,183	,000	6,807	7,662
		Sex	,068	,068	,028	,992	,321	-,066	,202
		Age	,001	,002	,014	,466	,641	-,003	,005
		Scale of incomes (EVS)	,112	,018	,186	6,288	,000	,077	,146
		BasInd	,026	,124	,006	,211	,833	-,217	,269
		2017-2020	1	(Constant)	6,673	,176		37,873	,000
Sex	,143			,068	,047	2,104	,036	,010	,275
Age	,006			,002	,070	3,145	,002	,002	,010
Scale of incomes (EVS)	,125			,012	,231	10,342	,000	,101	,148
2	(Constant)		6,641	,201		32,975	,000	6,246	7,036
	Sex		,141	,068	,046	2,067	,039	,007	,274
	Age		,006	,002	,070	3,159	,002	,002	,010
	Scale of incomes (EVS)		,124	,012	,229	10,126	,000	,100	,148
	BasInd		,047	,144	,007	,327	,744	-,236	,330

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,166 ^a	,027	,024	1,545	,027	7,545	3	801	,000
	2	,212 ^b	,045	,040	1,532	,017	14,545	1	800	,000
1990-1993	1	,151 ^c	,023	,019	1,474	,023	5,935	3	768	,001
	2	,188 ^d	,035	,030	1,465	,013	9,939	1	767	,002
1999-2001	1	,192 ^c	,037	,034	1,327	,037	11,751	3	919	,000
	2	,193 ^d	,037	,033	1,327	,000	,176	1	918	,675
2008-2010	1	,182 ^a	,033	,031	1,195	,033	14,636	3	1276	,000
	2	,182 ^b	,033	,030	1,196	,000	,044	1	1275	,833
2017-2020	1	,237 ^c	,056	,054	1,476	,056	38,312	3	1939	,000
	2	,237 ^d	,056	,054	1,477	,000	,107	1	1938	,744

- a. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age
- b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, BasInd
- c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex
- d. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, BasInd

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1981-1984	(Constant)	7,114	,403		17,644	,000	6,322	7,907
	Sex	,366	,136	,125	2,690	,007	,099	,633
	Age	-,004	,004	-,044	-,869	,385	-,012	,005
	Scale of incomes (EVS)	,058	,026	,106	2,264	,024	,008	,108
	BasInd	-,566	,250	-,127	-2,268	,024	-1,057	-,076
	RelIW1	,116	,258	,024	,448	,654	-,392	,623

- a. Dependent Variable: Satisfaction with your life
- b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Model Summary^b

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,210 ^a	,044	,033	1,424	,044	4,097	5	446	,001

- a. Predictors: (Constant), RelIW1, Scale of incomes (EVS), Sex, Age, BasInd
- b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	
1990-1993	1	(Constant)	8,023	,414		19,363	,000	7,209	8,837
	Sex	,070	,135	,023	,518	,605	-,196	,336	
	Age	-,005	,004	-,051	-1,104	,270	-,013	,004	
	Scale of incomes (EVS)	,079	,023	,151	3,365	,001	,033	,124	
	BasInd	-,603	,279	-,115	-2,162	,031	-1,151	-,055	
	CompleetRel	-,407	,320	-,065	-1,271	,204	-1,037	,222	

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
- b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,169 ^b	,029	,019	1,496	,029	3,003	5	509	,011

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
- b. Predictors: (Constant), CompleetRel, Scale of incomes (EVS), Sex, Age, BasInd

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	7,047	,313		22,535	,000	6,433	7,661
		Sex	,128	,097	,048	1,324	,186	-,062	,318
		Age	-,003	,003	-,041	-1,113	,266	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,114	,022	,184	5,057	,000	,070	,158
		BasInd	-,015	,197	-,003	-,078	,938	-,403	,372
		RelW34	,105	,234	,018	,446	,655	-,355	,565
2008-2010	1	(Constant)	7,326	,260		28,150	,000	6,815	7,836
		Sex	,051	,076	,021	,671	,502	-,098	,200
		Age	,000	,002	,002	,064	,949	-,004	,005
		Scale of incomes (EVS)	,111	,020	,188	5,675	,000	,073	,149
		BasInd	-,055	,150	-,014	-,369	,712	-,350	,239
		RelW34	,095	,181	,019	,527	,599	-,260	,450

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,194 ^b	,037	,031	1,302	,037	5,965	5	766	,000
2008-2010	1	,181 ^c	,033	,028	1,180	,033	6,888	5	1016	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), RelW34, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, BasInd

c. Predictors: (Constant), RelW34, Sex, Age, Scale of incomes (EVS), BasInd

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,331	,252		25,121	,000	5,837	6,826
		Sex	,113	,074	,037	1,515	,130	-,033	,258
		Age	,006	,002	,067	2,792	,005	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,133	,013	,243	9,963	,000	,107	,159
		BasInd	,237	,172	,037	1,374	,170	-,101	,575
		RelW5	,437	,203	,058	2,152	,032	,039	,835

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,253 ^d	,064	,061	1,479	,064	22,664	5	1653	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

d. Predictors: (Constant), RelW5, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), BasInd

Korte toelichting: In model 2 heeft individualisme een significant negatief effect op tevredenheid met het leven in wave 1 en 2. Hierna is er geen effect zichtbaar. In het complete model is hetzelfde patroon zichtbaar, al stijgt de coëfficiënt in wave 5 wel licht wanneer je controleert voor religie. De $R^2_{adjusted}$ wordt bij model 2 ook alleen hoger bij wave 1 en 2. Die van het complete model is steeds ongeveer gelijk aan die van model 2, dit is een indicatie dat controleren voor religie niks toevoegt aan het schatten van tevredenheid met het leven.

Complete schaal individualisme

Syntax:

Model 1+2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd.

Model 3

Wave 5

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd RelW5.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,669	,182		36,705	,000	6,313	7,026
		Sex	,158	,070	,053	2,272	,023	,022	,295
		Age	,006	,002	,064	2,763	,006	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,129	,012	,242	10,330	,000	,104	,153
	2	(Constant)	6,448	,218		29,616	,000	6,021	6,875
		Sex	,150	,070	,051	2,158	,031	,014	,287
		Age	,006	,002	,064	2,776	,006	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,124	,013	,233	9,707	,000	,099	,149
		CompleetInd	,414	,225	,044	1,841	,066	-,027	,855

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,246 ^b	,061	,059	1,442	,061	37,572	3	1743	,000
	2	,250 ^c	,063	,060	1,441	,002	3,390	1	1742	,066

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, CompleetInd

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,111	,259		23,629	,000	5,603	6,618
		Sex	,140	,076	,046	1,836	,067	-,010	,289
		Age	,004	,002	,049	1,993	,046	,000	,009
		Scale of incomes (EVS)	,137	,014	,253	9,873	,000	,110	,165
		CompleetInd	,594	,253	,063	2,353	,019	,099	1,090
		RelW5	,575	,197	,077	2,920	,004	,189	,962

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,274 ^b	,075	,072	1,454	,075	24,546	5	1516	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), RelW5, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), CompleetInd

Korte toelichting: In model 2 is de invloed van individualisme in wave 5 net niet significant positief. In model 3 wordt deze invloed iets groter, en wel significant. In model 2 is de $R^2_{adjusted}$ niet veel hoger dan in model 1, maar in model 3 stijgt de $R^2_{adjusted}$ duidelijk ten opzichte van model 2. Het controleren voor religie heeft hier dus wel een invloed, dit is een indicatie dat er sprake is van suppressie. De mensen die religieus én individualistisch zijn, hebben de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven in deze wave. Dit grotere effect was nog niet zichtbaar in model 2, individualistische individuen zijn immers minder religieus en religieuze individuen schijnen tevredener met het leven te zijn in wave 5. Hierdoor wordt zichtbaar dat individualisme toch een sterker positieve invloed heeft op tevredenheid met het leven dan het in model 2 leek te hebben.

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4.**Syntax:****Model 1+2**

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234.

Model 3

Wave 2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 CompleetRel.

Wave 3 en 4

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34.

Wave 5

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW5.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients			Beta	Lower Bound
1990-1993	1	(Constant)	7,438	,274		27,174	,000	6,900	7,975
		Sex	,055	,110	,019	,504	,614	-,160	,271
		Age	-,001	,003	-,015	-,390	,697	-,008	,005
		Scale of incomes (EVS)	,062	,019	,123	3,260	,001	,025	,100
	2	(Constant)	7,820	,338		23,153	,000	7,157	8,483
		Sex	,067	,110	,023	,605	,545	-,149	,282
		Age	-,004	,004	-,039	-,988	,323	-,011	,004
		Scale of incomes (EVS)	,068	,019	,135	3,536	,000	,030	,106
		IndW234	-,530	,276	-,077	-1,924	,055	-1,071	,011
1999-2001	1	(Constant)	7,166	,252		28,386	,000	6,670	7,661
		Sex	,081	,089	,030	,903	,367	-,095	,256
		Age	-,004	,003	-,045	-1,359	,174	-,009	,002
		Scale of incomes (EVS)	,111	,021	,176	5,317	,000	,070	,152
	2	(Constant)	7,096	,291		24,362	,000	6,524	7,667
		Sex	,079	,089	,029	,885	,376	-,096	,255
		Age	-,004	,003	-,042	-1,243	,214	-,009	,002
		Scale of incomes (EVS)	,109	,021	,173	5,115	,000	,067	,151
		IndW234	,114	,235	,017	,483	,629	-,348	,575
2008-2010	1	(Constant)	7,243	,209		34,606	,000	6,832	7,654
		Sex	,057	,069	,023	,825	,410	-,078	,192
		Age	,001	,002	,016	,555	,579	-,003	,005
		Scale of incomes (EVS)	,113	,018	,189	6,407	,000	,079	,148
	2	(Constant)	7,026	,229		30,730	,000	6,578	7,475
		Sex	,047	,069	,019	,674	,500	-,089	,182
		Age	,002	,002	,028	,954	,340	-,002	,006
		Scale of incomes (EVS)	,102	,018	,169	5,531	,000	,066	,138
		IndW234	,407	,174	,070	2,337	,020	,065	,749
2017-2020	1	(Constant)	6,673	,182		36,603	,000	6,315	7,030
		Sex	,145	,070	,048	2,080	,038	,008	,282
		Age	,006	,002	,063	2,742	,006	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,130	,013	,242	10,398	,000	,105	,155
	2	(Constant)	6,485	,214		30,256	,000	6,065	6,906
		Sex	,138	,070	,046	1,968	,049	,000	,275
		Age	,006	,002	,065	2,829	,005	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,125	,013	,234	9,790	,000	,100	,150
		IndW234	,334	,201	,039	1,659	,097	-,061	,729

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,123 ^b	,015	,011	1,451	,015	3,660	3	712	,012
	2	,142 ^c	,020	,015	1,448	,005	3,700	1	711	,055
1999-2001	1	,186 ^b	,035	,031	1,323	,035	10,632	3	890	,000
	2	,187 ^c	,035	,031	1,323	,000	,234	1	889	,629
2008-2010	1	,183 ^d	,034	,031	1,193	,034	14,159	3	1220	,000
	2	,195 ^e	,038	,035	1,191	,004	5,460	1	1219	,020
2017-2020	1	,246 ^b	,060	,059	1,456	,060	37,843	3	1768	,000
	2	,249 ^c	,062	,060	1,455	,001	2,753	1	1767	,097

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex
 c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, IndW234
 d. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age
 e. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, IndW234

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients			Beta	Lower Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,233	,441		18,661	,000	7,366	9,100
		Sex	,036	,136	,012	,267	,789	-,231	,303
		Age	-,005	,004	-,058	-1,207	,228	-,014	,003
		Scale of incomes (EVS)	,056	,024	,110	2,365	,018	,009	,102
		IndW234	-,578	,355	-,085	-1,629	,104	-1,275	,119
		CompleatRel	-,346	,300	-,056	-1,152	,250	-,935	,244

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,133 ^b	,018	,008	1,464	,018	1,739	5	482	,124

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Predictors: (Constant), CompleetRel, Scale of incomes (EVS), Sex, Age, IndW234

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	6,818	,340		20,026	,000	6,149	7,486
		Sex	,123	,097	,047	1,279	,201	-,066	,313
		Age	-,003	,003	-,034	-,908	,364	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,107	,023	,173	4,691	,000	,062	,152
		IndW234	,269	,264	,041	1,019	,309	-,249	,787
		RelW34	,249	,226	,043	1,104	,270	-,194	,693
2008-2010	1	(Constant)	7,042	,269		26,218	,000	6,515	7,570
		Sex	,020	,077	,008	,264	,792	-,130	,171
		Age	,001	,002	,013	,392	,695	-,004	,006
		Scale of incomes (EVS)	,102	,020	,172	5,012	,000	,062	,142
		IndW234	,382	,201	,068	1,895	,058	-,014	,777
		RelW34	,246	,173	,049	1,418	,157	-,094	,586

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,195 ^b	,038	,031	1,301	,038	5,860	5	745	,000
2008-2010	1	,193 ^c	,037	,032	1,179	,037	7,563	5	982	,000

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Predictors: (Constant), RelW34, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), IndW234
 c. Predictors: (Constant), RelW34, Sex, Age, Scale of incomes (EVS), IndW234

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,227	,253		24,655	,000	5,731	6,722
		Sex	,122	,076	,040	1,606	,108	-,027	,271
		Age	,005	,002	,052	2,118	,034	,000	,009
		Scale of incomes (EVS)	,136	,014	,250	9,760	,000	,108	,163
		IndW234	,465	,224	,055	2,078	,038	,026	,904
		RelW5	,521	,196	,070	2,663	,008	,137	,905

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,267 ^d	,071	,068	1,459	,071	23,467	5	1533	,000

- a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 d. Predictors: (Constant), RelW5, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), IndW234

Korte toelichting: In model 2 is de invloed van individualisme in wave 2 net niet significant negatief. In wave 4 is de invloed hier significant positief. De toegevoegde verklaarde variantie op basis van $R^2_{adjusted}$ is relatief klein in alle waves, namelijk maximaal 0,04 in wave 2 en 4. In model 3 is de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven in wave 2 sterker negatief, maar de p-waarde hoger. Dit komt door de lagere N en daarmee toenemende standaardfout. De $R^2_{adjusted}$ is hier ook lager dan in model 2, de modelfit is dus slechter. In wave 4 is de negatieve invloed niet meer significant, ook dit komt door de hogere standaarddeviatie aangezien de

coëfficiënt zelf nauwelijks is veranderd. De $R^2_{adjusted}$ is in model 3 wave 4 heel licht lager dan in model 2. In wave 5 valt op dat de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven positiever en significant is geworden, ook is de $R^2_{adjusted}$ ten opzichte van model 2 toegenomen. Deze bevinding is consistent met hetgeen dat bij de complete schaal werd gevonden: in wave 5 lijkt inderdaad sprake van suppressie.

Religie

Basisschaal religie

Syntax:

Model 1+2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

Model 3

Wave 1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel BasInd.

Wave 2,3 en 4

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234.
```

Wave 5

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetInd.
```

Output:

Coefficients^a

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1981-1984	1	(Constant)	6,793	,312		21,781	,000	6,180	7,406
		Sex	,350	,126	,115	2,781	,006	,103	,597
		Age	,001	,004	,016	,370	,711	-,006	,009
		Scale of incomes (EVS)	,054	,023	,099	2,363	,018	,009	,099
	2	(Constant)	6,680	,319		20,963	,000	6,054	7,305
		Sex	,335	,126	,110	2,656	,008	,087	,582
1990-1993	1	(Constant)	7,527	,304		24,741	,000	6,930	8,125
		Sex	,043	,123	,015	,351	,726	-,198	,285
		Age	-,004	,004	-,038	-,929	,354	-,011	,004
		Scale of incomes (EVS)	,064	,021	,124	2,991	,003	,022	,106
	2	(Constant)	7,519	,311		24,201	,000	6,908	8,129
		Sex	,042	,123	,014	,340	,734	-,200	,284
1999-2001	1	(Constant)	7,124	,261		27,287	,000	6,612	7,637
		Sex	,098	,093	,037	1,060	,290	-,084	,280
		Age	-,004	,003	-,045	-1,289	,198	-,009	,002
		Scale of incomes (EVS)	,115	,022	,185	5,315	,000	,073	,158
	2	(Constant)	7,101	,269		26,420	,000	6,574	7,629
		Sex	,095	,093	,036	1,014	,311	-,088	,278
2008-2010	1	(Constant)	7,335	,225		32,545	,000	6,892	7,777
		Sex	,028	,075	,011	,374	,708	-,118	,174
		Age	,001	,002	,013	,424	,672	-,003	,005
		Scale of incomes (EVS)	,109	,019	,182	5,774	,000	,072	,146
	2	(Constant)	7,264	,232		31,274	,000	6,808	7,719
		Sex	,020	,075	,008	,268	,789	-,127	,167
2017-2020	1	(Constant)	6,642	,190		34,918	,000	6,269	7,015
		Sex	,122	,073	,040	1,676	,094	-,021	,265
		Age	,006	,002	,071	3,004	,003	,002	,011
		Scale of incomes (EVS)	,134	,013	,245	10,328	,000	,108	,159
	2	(Constant)	6,557	,196		33,441	,000	6,172	6,941
		Sex	,111	,073	,036	1,512	,131	-,033	,254
2017-2020	2	Age	,006	,002	,069	2,933	,003	,002	,010
		Scale of incomes (EVS)	,136	,013	,250	10,470	,000	,111	,162
2017-2020	2	BasRel	,255	,144	,042	1,771	,077	-,028	,538

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,150 ^a	,023	,018	1,492	,023	4,403	3	570	,004
	2	,166 ^b	,027	,021	1,490	,005	2,809	1	569	,094
1990-1993	1	,131 ^c	,017	,012	1,474	,017	3,412	3	587	,017
	2	,131 ^d	,017	,010	1,475	,000	,021	1	586	,884
1999-2001	1	,196 ^a	,038	,035	1,306	,038	10,653	3	803	,000
	2	,196 ^b	,038	,034	1,306	,000	,132	1	802	,716
2008-2010	1	,178 ^a	,032	,029	1,207	,032	11,713	3	1079	,000
	2	,182 ^b	,033	,029	1,207	,001	1,588	1	1078	,208
2017-2020	1	,250 ^c	,063	,061	1,485	,063	37,907	3	1702	,000
	2	,254 ^d	,064	,062	1,484	,002	3,135	1	1701	,077

a. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, BasRel

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

d. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, BasRel

Coefficients^a

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1981-1984	1	(Constant)	7,003	,362		19,346	,000	6,292	7,714
		Sex	,384	,126	,131	3,047	,002	,136	,632
		Age	-,001	,004	-,013	-,276	,783	-,009	,007
		Scale of incomes (EVS)	,058	,023	,108	2,477	,014	,012	,104
		BasRel	,066	,261	,012	,251	,802	-,448	,579
		BasInd	-,531	,225	-,118	-2,361	,019	-,973	-,089

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,200 ^a	,040	,031	1,430	,040	4,374	5	526	,001

a. Predictors: (Constant), BasInd, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, BasRel

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,235	,400		20,582	,000	7,449	9,021
		Sex	,094	,125	,033	,749	,454	-,152	,340
		Age	-,007	,004	-,078	-1,727	,085	-,015	,001
		Scale of incomes (EVS)	,050	,022	,100	2,279	,023	,007	,093
		BasRel	-,208	,253	-,037	-,820	,412	-,706	,290
		IndW234	-,671	,326	-,100	-2,060	,040	-1,310	-,031
1999-2001	1	(Constant)	6,801	,330		20,587	,000	6,153	7,450
		Sex	,092	,095	,034	,963	,336	-,095	,278
		Age	-,003	,003	-,037	-1,029	,304	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,110	,023	,178	4,908	,000	,066	,155
		BasRel	,220	,201	,041	1,096	,273	-,174	,614
		IndW234	,361	,258	,054	1,399	,162	-,146	,869
2008-2010	1	(Constant)	6,975	,264		26,459	,000	6,458	7,493
		Sex	,001	,076	,001	,018	,986	-,147	,150
		Age	,002	,002	,027	,843	,399	-,003	,007
		Scale of incomes (EVS)	,099	,020	,167	4,990	,000	,060	,138
		BasRel	,286	,158	,060	1,805	,071	-,025	,596
		IndW234	,448	,199	,079	2,259	,024	,059	,838

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,135 ^b	,018	,009	1,434	,018	2,011	5	541	,076
1999-2001	1	,204 ^b	,042	,035	1,306	,042	6,736	5	775	,000
2008-2010	1	,193 ^c	,037	,033	1,185	,037	7,896	5	1021	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, BasRel

c. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Age, BasRel, Scale of incomes (EVS)

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,148	,252		24,441	,000	5,655	6,641
		Sex	,139	,076	,046	1,829	,068	-,010	,288
		Age	,004	,002	,050	2,012	,044	,000	,009
		Scale of incomes (EVS)	,138	,014	,254	9,936	,000	,111	,165
		BasRel	,478	,159	,079	3,004	,003	,166	,790
		CompleetInd	,603	,253	,064	2,388	,017	,108	1,099

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,275 ^b	,076	,073	1,454	,076	24,873	5	1518	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), CompleetInd, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), BasRel

Korte toelichting: In model 2 valt op dat er geen enkele significante coëfficiënt is, in wave 1, 3 en 4 zijn de coëfficiënten wel duidelijk positief maar niet significant. De modelfit wordt enkel in wave 1 en 5 een beetje beter. In model 3 valt voor wave 1 en 2 op dat de coëfficiënt van religie op tevredenheid met het leven lager wordt als je controleert voor individualisme. In wave 1 lijkt er sprake te zijn van een spurious relationship: religie lijkt in model 2 een positieve invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar dit verband wordt eigenlijk veroorzaakt doordat religieuze individuen minder individualistisch zijn en individualistische individuen minder tevreden zijn met het leven. In wave 2 lijkt er sprake te zijn van suppressie: religie lijkt hier geen invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar er ontstaat een negatief verband in model 3 doordat religieuzen minder individualistisch zijn en individualisme op zichzelf ook een negatieve invloed heeft op tevredenheid met het leven. Voor wave 1 geldt daarnaast dat de modelfit ook beter wordt volgens de $R^2_{adjusted}$, dit is in wave 2 niet het geval. Voor wave 3, 4 maar vooral 5 lijkt er ook sprake van suppressie, maar in die gevallen wordt een onbestaand of licht positief verband juist extra positief. In deze gevallen is het namelijk zo dat er geen of een klein positief effect van religie op tevredenheid met het leven naar voren komt uit model 2. Wanneer je echter controleert voor individualisme blijkt de invloed op tevredenheid met het leven groter te zijn, en in wave 5 zelfs significant positief. Dit houdt in dit geval in dat religieuzen niet tevredener lijken met het leven, maar dat zij minder individualistisch zijn terwijl individualistische individuen tevredener zijn dan niet-individualistische mensen. Eigenlijk heeft religie dus wel invloed, maar dit was niet zichtbaar omdat er in model 2 geen rekening mee wordt gehouden dat religieuze individuen minder individualistisch zijn. De modelfit wordt in wave 3,4 en 5 ook beter in model 3 ten opzichte van model 2.

Complete religie schaal

Syntax:

Model 1+2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

```

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel.

```

Model 3

Wave 2

REGRESSION

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel IndW234.

```

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	7,496	,327		22,927	,000	6,854	8,139
		Sex	,016	,132	,005	,120	,904	-,244	,276
		Age	-,002	,004	-,024	-,547	,584	-,010	,006
		Scale of incomes (EVS)	,070	,023	,135	3,058	,002	,025	,115
	2	(Constant)	7,505	,338		22,209	,000	6,841	8,169
		Sex	,017	,133	,006	,127	,899	-,244	,278
		Age	-,002	,004	-,023	-,518	,604	-,010	,006
		Scale of incomes (EVS)	,070	,023	,135	3,056	,002	,025	,115
		CompleetRel	-,028	,279	-,005	-,102	,919	-,576	,519

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,138 ^b	,019	,013	1,494	,019	3,355	3	519	,019
	2	,138 ^c	,019	,011	1,496	,000	,010	1	518	,919

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex
c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, CompleetRel

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,233	,441		18,661	,000	7,366	9,100
		Sex	,036	,136	,012	,267	,789	-,231	,303
		Age	-,005	,004	-,058	-1,207	,228	-,014	,003
		Scale of Incomes (EVS)	,056	,024	,110	2,365	,018	,009	,102
		CompleetRel	-,346	,300	-,056	-1,152	,250	-,935	,244
		IndW234	-,578	,355	-,085	-1,629	,104	-1,275	,119

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,133 ^b	,018	,008	1,464	,018	1,739	5	482	,124

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of Incomes (EVS), Age, CompleetRel

Korte toelichting: De complete religie schaal vertoont vergelijkbare coëfficiënten en modelfit als de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 1

Syntax:

Model 1+2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1.

Model 3

Wave 1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 BasInd.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS RelW1 IndW234.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1981-1984	1	(Constant)	6,794	,341		19,898	,000	6,123	7,465
		Sex	,382	,137	,125	2,786	,006	,112	,651
		Age	,000	,004	-,005	-,103	,918	-,008	,008
		Scale of incomes (EVS)	,054	,025	,097	2,154	,032	,005	,104
	2	(Constant)	6,686	,345		19,364	,000	6,007	7,364
		Sex	,363	,137	,119	2,650	,008	,094	,632
		Age	-,002	,004	-,026	-,563	,574	-,011	,006
		Scale of incomes (EVS)	,052	,025	,094	2,072	,039	,003	,102
		RelW1	,437	,229	,088	1,902	,058	-,014	,887
1990-1993	1	(Constant)	7,466	,327		22,810	,000	6,823	8,109
		Sex	,007	,132	,002	,056	,955	-,252	,267
		Age	-,002	,004	-,020	-,460	,645	-,010	,006
		Scale of incomes (EVS)	,073	,023	,140	3,184	,002	,028	,117
	2	(Constant)	7,473	,334		22,388	,000	6,817	8,129
		Sex	,008	,133	,003	,064	,949	-,252	,269
		Age	-,002	,004	-,019	-,433	,665	-,010	,006
		Scale of incomes (EVS)	,073	,023	,140	3,183	,002	,028	,118
		RelW1	-,027	,237	-,005	-,113	,910	-,492	,439

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Model Summary^e

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,159 ^a	,025	,019	1,493	,025	4,159	3	481	,006
	2	,180 ^b	,033	,025	1,489	,007	3,619	1	480	,058
1990-1993	1	,142 ^c	,020	,015	1,498	,020	3,613	3	524	,013
	2	,142 ^d	,020	,013	1,499	,000	,013	1	523	,910

a. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, RelW1

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

d. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, RelW1

e. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1981-1984	1	(Constant)	7,114	,403		17,644	,000	6,322	7,907
		Sex	,366	,136	,125	2,690	,007	,099	,633
		Age	-,004	,004	-,044	-,869	,385	-,012	,005
		Scale of incomes (EVS)	,058	,026	,106	2,264	,024	,008	,108
		RelW1	,116	,258	,024	,448	,654	-,392	,623
		BasInd	-,566	,250	-,127	-2,268	,024	-1,057	-,076

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Model Summary^b

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1981-1984	1	,210 ^a	,044	,033	1,424	,044	4,097	5	446	,001

a. Predictors: (Constant), BasInd, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW1

b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,209	,432		19,007	,000	7,361	9,058
		Sex	,043	,135	,015	,320	,749	-,222	,309
		Age	-,006	,004	-,062	-1,292	,197	-,014	,003
		Scale of incomes (EVS)	,057	,023	,112	2,426	,016	,011	,103
		RelW1	-,278	,256	-,053	-1,087	,278	-,780	,224
		IndW234	-,604	,353	-,089	-1,714	,087	-1,297	,088

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,137 ^b	,019	,009	1,462	,019	1,840	5	484	,104

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW1

Korte toelichting: De optimale religie schaal voor wave 1 vertoont vergelijkbare coëfficiënten en modelfit als de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4 (zowel wave 3 en 4 variant met f066 als wave 2 variant met f067)

Syntax:

Model 1+2

Wave 2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2.

Wave 3 en 4

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
 /STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
 /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
 /NOORIGIN
 /DEPENDENT A170
 /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
 /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34.

Model 3

Wave 2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
 /STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
 /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
 /NOORIGIN
 /DEPENDENT A170
 /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2 IndW234.

Wave 3 en 4

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
 /STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
 /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
 /NOORIGIN
 /DEPENDENT A170
 /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	7,470	,314		23,780	,000	6,853	8,087
		Sex	,071	,128	,024	,553	,580	-,181	,322
		Age	-,003	,004	-,027	-,635	,525	-,010	,005
		Scale of incomes (EVS)	,062	,022	,120	2,797	,005	,019	,106
	2	(Constant)	7,449	,323		23,049	,000	6,814	8,084
		Sex	,069	,128	,023	,534	,594	-,184	,321
		Age	-,003	,004	-,029	-,679	,497	-,011	,005
		Scale of incomes (EVS)	,062	,022	,120	2,791	,005	,018	,106
		RelW34_W2	,077	,274	,012	,282	,778	-,461	,616

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,124 ^b	,015	,010	1,488	,015	2,854	3	550	,037
	2	,124 ^c	,015	,008	1,490	,000	,079	1	549	,778

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, RelW34_W2

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	7,100	,263		26,958	,000	6,583	7,617
		Sex	,126	,094	,048	1,338	,181	-,059	,310
		Age	-,003	,003	-,038	-1,053	,292	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,109	,022	,177	4,977	,000	,066	,152
	2	(Constant)	7,062	,274		25,775	,000	6,524	7,599
		Sex	,121	,094	,046	1,282	,200	-,064	,307
2008-2010	1	(Constant)	7,357	,230		31,990	,000	6,906	7,808
		Sex	,041	,076	,017	,535	,593	-,108	,189
		Age	-,7531E-5	,002	-,001	-,033	,974	-,005	,004
		Scale of incomes (EVS)	,110	,019	,185	5,731	,000	,073	,148
	2	(Constant)	7,284	,237		30,699	,000	6,819	7,750
		Sex	,032	,076	,013	,425	,671	-,117	,181
		Age	,000	,002	-,006	-,199	,842	-,005	,004
		Scale of incomes (EVS)	,113	,019	,189	5,838	,000	,075	,151
		RelW34	,200	,162	,039	1,234	,218	-,118	,517

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,188 ^b	,035	,032	1,300	,035	9,424	3	773	,000
	2	,189 ^c	,036	,031	1,300	,000	,264	1	772	,607
2008-2010	1	,183 ^b	,033	,031	1,201	,033	11,963	3	1036	,000
	2	,187 ^c	,035	,031	1,201	,001	1,522	1	1035	,218

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, RelW34

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,148	,427		19,103	,000	7,310	8,986
		Sex	,088	,131	,030	,670	,503	-,170	,346
		Age	-,006	,004	-,064	-1,353	,177	-,014	,003
		Scale of incomes (EVS)	,049	,023	,095	2,107	,036	,003	,094
		RelW34_W2	-,218	,296	-,035	-,736	,462	-,800	,364
		IndW234	-,574	,345	-,085	-1,661	,097	-1,252	,105

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,120 ^b	,014	,005	1,460	,014	1,496	5	512	,189

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW34_W2

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	6,818	,340		20,026	,000	6,149	7,486
		Sex	,123	,097	,047	1,279	,201	-,066	,313
		Age	-,003	,003	-,034	-,908	,364	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,107	,023	,173	4,691	,000	,062	,152
		RelW34	,249	,226	,043	1,104	,270	-,194	,693
		IndW234	,269	,264	,041	1,019	,309	-,249	,787
2008-2010	1	(Constant)	7,042	,269		26,218	,000	6,515	7,570
		Sex	,020	,077	,008	,264	,792	-,130	,171
		Age	,001	,002	,013	,392	,695	-,004	,006
		Scale of incomes (EVS)	,102	,020	,172	5,012	,000	,062	,142
		RelW34	,246	,173	,049	1,418	,157	-,094	,586
		IndW234	,382	,201	,068	1,895	,058	-,014	,777

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,195 ^b	,038	,031	1,301	,038	5,860	5	745	,000
2008-2010	1	,193 ^c	,037	,032	1,179	,037	7,563	5	982	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.
 b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW34
 c. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Age, RelW34, Scale of incomes (EVS)

Korte toelichting: De optimale religie schaal voor wave 3 en 4 vertoont vergelijkbare coëfficiënten en modelfit als de basisschaal.

Optimale religie schaal voor wave 5 (zowel wave 3,4 en 5 variant met f066 als wave 2 variant met f067)

Syntax:

Model 1+2

Wave 2

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2.

Wave 3,4 en 5

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5.
```

Model 3

Wave 2

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2 IndW234.
```

Wave 3 en 4

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234.
```

Wave 5

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
```

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 CompletInd.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	7,555	,304		24,865	,000	6,958	8,152
		Sex	,051	,123	,017	,414	,679	-,191	,292
		Age	-,004	,004	-,042	-1,012	,312	-,011	,004
		Scale of incomes (EVS)	,061	,021	,120	2,869	,004	,019	,103
	2	(Constant)	7,536	,317		23,755	,000	6,913	8,159
		Sex	,049	,123	,017	,399	,690	-,193	,292
		Age	-,004	,004	-,043	-1,033	,302	-,012	,004
		Scale of incomes (EVS)	,061	,021	,119	2,858	,004	,019	,103
		RelW5_W2	,064	,296	,009	,216	,829	-,518	,646

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,128 ^b	,016	,011	1,470	,016	3,216	3	582	,023
	2	,128 ^c	,016	,010	1,471	,000	,047	1	581	,829

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, RelW5_W2

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Coefficients Beta			Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	7,123	,262		27,226	,000	6,609	7,636
		Sex	,098	,093	,037	1,057	,291	-,084	,280
		Age	-,004	,003	-,045	-1,282	,200	-,009	,002
		Scale of incomes (EVS)	,115	,022	,185	5,306	,000	,073	,158
	2	(Constant)	7,065	,275		25,682	,000	6,525	7,605
		Sex	,091	,093	,034	,974	,330	-,092	,275
		Age	-,004	,003	-,046	-1,327	,185	-,010	,002
		Scale of incomes (EVS)	,116	,022	,187	5,338	,000	,074	,159
		RelW5	,156	,229	,024	,682	,496	-,293	,605
2008-2010	1	(Constant)	7,338	,225		32,593	,000	6,897	7,780
		Sex	,030	,075	,012	,402	,688	-,116	,176
		Age	,001	,002	,010	,334	,738	-,004	,005
		Scale of incomes (EVS)	,110	,019	,184	5,823	,000	,073	,146
	2	(Constant)	7,260	,236		30,768	,000	6,797	7,723
		Sex	,023	,075	,009	,302	,763	-,124	,169
		Age	,000	,002	,006	,207	,836	-,004	,005
		Scale of incomes (EVS)	,112	,019	,188	5,913	,000	,075	,149
		RelW5	,200	,181	,034	1,107	,268	-,155	,555
2017-2020	1	(Constant)	6,637	,190		34,912	,000	6,264	7,010
		Sex	,122	,073	,040	1,673	,095	-,021	,265
		Age	,007	,002	,072	3,076	,002	,002	,011
		Scale of incomes (EVS)	,134	,013	,245	10,319	,000	,108	,159
	2	(Constant)	6,535	,200		32,626	,000	6,142	6,928
		Sex	,111	,073	,036	1,512	,131	-,033	,254
		Age	,006	,002	,071	3,009	,003	,002	,011
		Scale of incomes (EVS)	,136	,013	,250	10,439	,000	,110	,162
		RelW5	,287	,179	,038	1,606	,108	-,063	,638

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,196 ^b	,038	,035	1,307	,038	10,625	3	801	,000
	2	,197 ^c	,039	,034	1,308	,001	,464	1	800	,496
2008-2010	1	,180 ^b	,032	,030	1,206	,032	11,976	3	1077	,000
	2	,183 ^c	,033	,030	1,206	,001	1,226	1	1076	,268
2017-2020	1	,251 ^d	,063	,061	1,483	,063	37,940	3	1696	,000
	2	,254 ^e	,064	,062	1,482	,001	2,581	1	1695	,108

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age

c. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Sex, Age, RelW5

d. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex

e. Predictors: (Constant), Scale of incomes (EVS), Age, Sex, RelW5

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1990-1993	1	(Constant)	8,260	,412		20,035	,000	7,450	9,069
		Sex	,089	,126	,031	,705	,481	-,158	,335
		Age	-,007	,004	-,075	-1,651	,099	-,015	,001
		Scale of incomes (EVS)	,049	,022	,098	2,221	,027	,006	,092
		RelW5_W2	-,274	,314	-,040	-,871	,384	-,891	,343
		IndW234	-,648	,327	-,096	-1,979	,048	-1,291	-,005

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1990-1993	1	,131 ^b	,017	,008	1,435	,017	1,874	5	539	,097

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW5_W2

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1999-2001	1	(Constant)	6,729	,340		19,802	,000	6,062	7,396
		Sex	,088	,095	,033	,918	,359	-,100	,275
		Age	-,003	,003	-,037	-1,017	,310	-,009	,003
		Scale of incomes (EVS)	,111	,023	,178	4,918	,000	,067	,155
		RelW5	,347	,246	,053	1,411	,159	-,136	,830
		IndW234	,386	,258	,058	1,496	,135	-,121	,893
2008-2010	1	(Constant)	6,997	,269		25,983	,000	6,469	7,526
		Sex	,006	,076	,002	,074	,941	-,143	,154
		Age	,002	,002	,024	,743	,458	-,003	,006
		Scale of incomes (EVS)	,100	,020	,170	5,066	,000	,061	,139
		RelW5	,292	,193	,051	1,517	,130	-,086	,671
		IndW234	,403	,199	,071	2,028	,043	,013	,792

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
1999-2001	1	,206 ^b	,043	,036	1,307	,043	6,882	5	773	,000
2008-2010	1	,191 ^c	,037	,032	1,184	,037	7,752	5	1019	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Scale of incomes (EVS), Age, RelW5

c. Predictors: (Constant), IndW234, Sex, Age, RelW5, Scale of incomes (EVS)

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
			B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
2017-2020	1	(Constant)	6,111	,259		23,629	,000	5,603	6,618
		Sex	,140	,076	,046	1,836	,067	-,010	,289
		Age	,004	,002	,049	1,993	,046	,000	,009
		Scale of incomes (EVS)	,137	,014	,253	9,873	,000	,110	,165
		RelW5	,575	,197	,077	2,920	,004	,189	,962
		CompleetInd	,594	,253	,063	2,353	,019	,099	1,090

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Model Summary^a

EVS-wave	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
							F Change	df1	df2	
2017-2020	1	,274 ^b	,075	,072	1,454	,075	24,546	5	1516	,000

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Predictors: (Constant), CompleetInd, Age, Sex, Scale of incomes (EVS), RelW5

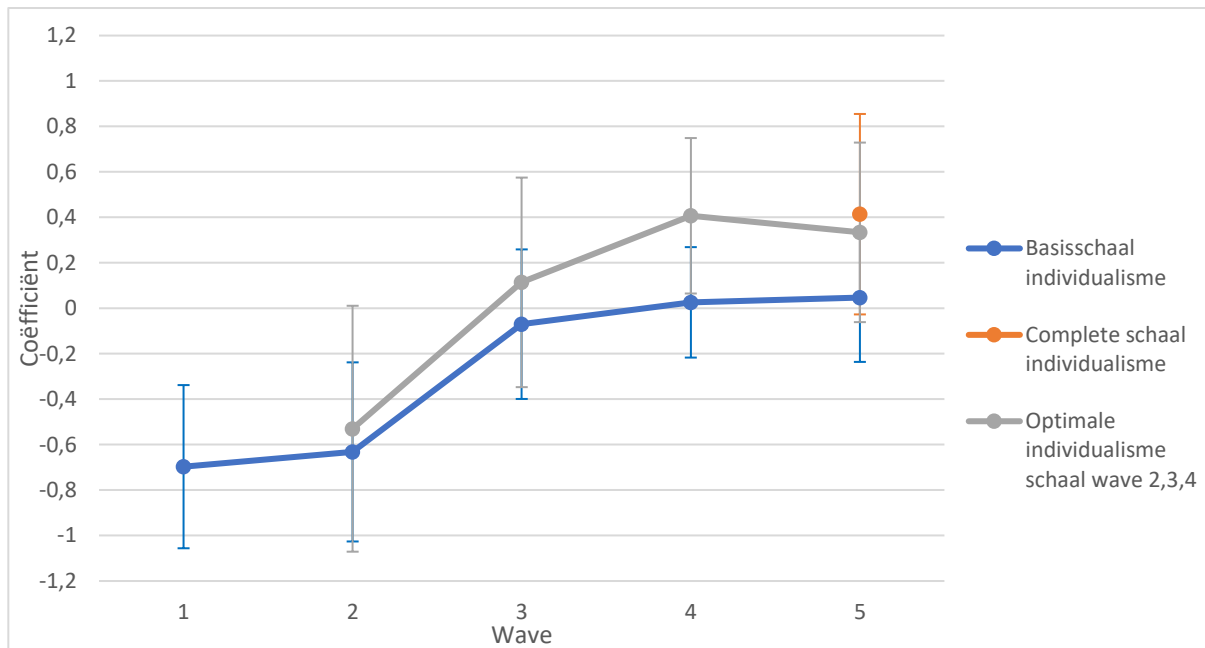
Korte toelichting: De optimale religie schaal voor wave 3 en 4 vertoont vergelijkbare coëfficiënten en modelfit als de basisschaal. Het enige noemenswaardige verschil is te zien in wave 3. Bij model 2 én 3 ligt de coëfficiënt van religie op individualisme hier namelijk zo'n 0,1 hoger dan bij de basisschaal. Het patroon van suppressie is echter ook hier nog steeds zichtbaar.

Bijlage 2.4 Grafieken met coëfficiënten multiële lineaire regressie

Zoals gezegd worden hier de grafieken getoond. Deze geven een volledig overzicht van alle coëfficiënten en geven zo een beter inzicht in ontwikkelingen over de jaren en de verschillen tussen schalen. Er zal bij elke grafiek een korte leeswijzer gegeven worden om de interpretatie te vergemakkelijken.

Individualisme

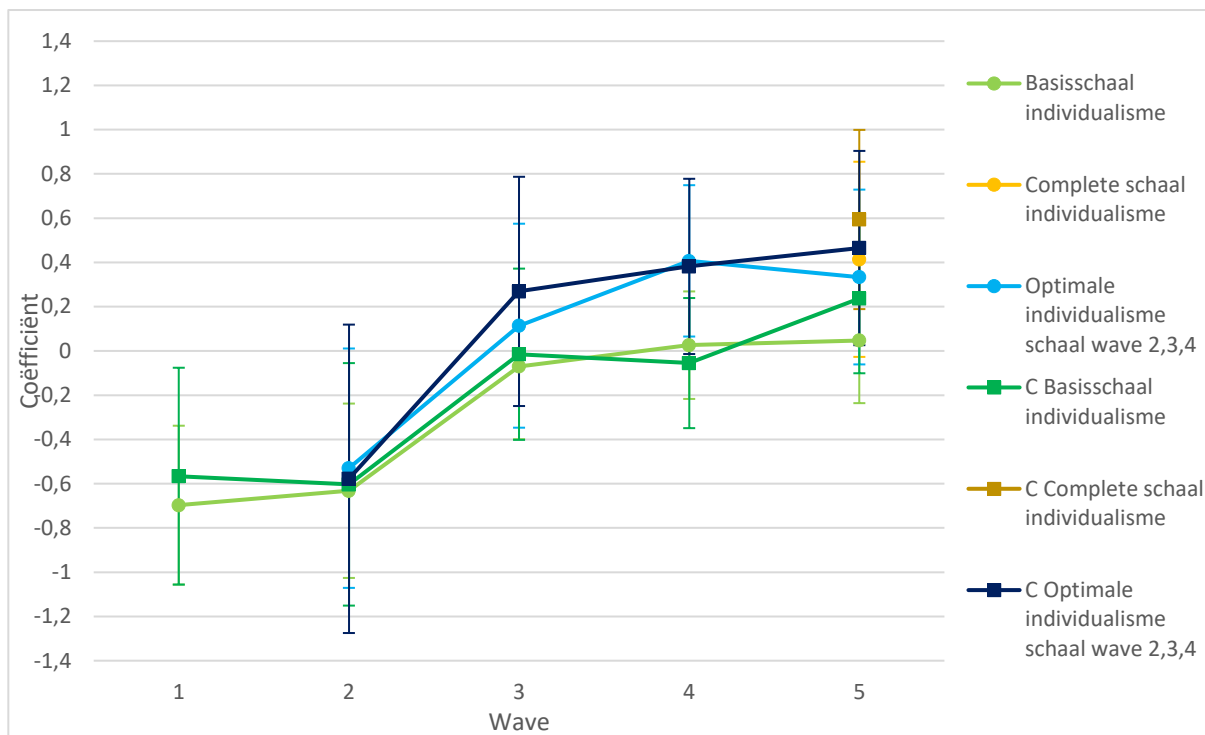
Grafiek met de coëfficiënten van de individualisme schalen op tevredenheid met het leven, exclusief model 3.

Leeswijzer: In deze grafiek zie je de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven. De rondjes geven de coëfficiënt van de betreffende schaal in de betreffende wave aan. De foutbalken zijn de 95% betrouwbaarheidsintervallen van de betreffende coëfficiënt, aan de hand hiervan is zichtbaar of er sprake is van significantie en of coëfficiënten over de jaren significant verschillen.

Interpretatie: Uit de grafiek komt naar voren dat er een opgaande trend is. Dit is te zien aan het verloop van de coëfficiënten en betrouwbaarheidsintervallen van de basisschaal en de optimale schaal voor wave 2,3,4: deze is stijgend. Te zien is ook dat de top van het betrouwbaarheidsinterval van de basisschaal in wave 1 (1981) en 2 (1990) lager ligt dan het laagste punt van alle betrouwbaarheidsintervallen van wave 4 (2008) en 5 (2017), dit houdt in dat hier significante verschillen bestaan. Daarnaast is te zien dat de optimale individualisme schaal wave 2,3,4 significant lager ligt in wave 2 (1990) ten opzichte van wave 4 (2008). In wave 5 (2017) is de invloed ook positief, maar hier is geen sprake van een significant verschil met dezelfde schaal in wave 2 (1990). Deze feiten geven een onderbouwing voor de hypothese dat de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven positiever is geworden. Hiermee wordt echter niet bedoeld dat de invloed positief is: alleen de optimale individualisme schaal in wave 4 (2008) kent een significant positieve coëfficiënt maar doordat dit in wave 5 (2017) én in de basisschaal niet herhaald wordt kan een positief verband niet aangenomen worden.

Grafiek met de coëfficiënten van de individualisme schalen op tevredenheid met het leven, inclusief model 3.

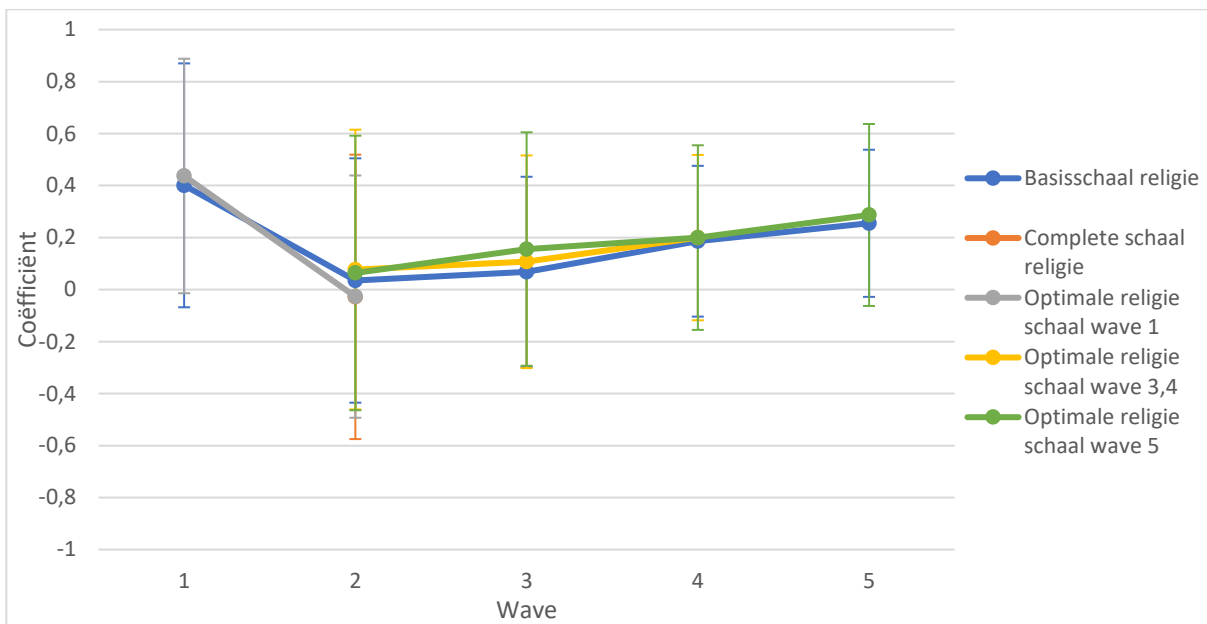
Leeswijzer: Bovenstaand is een grafiek te zien waarin de coëfficiënten van individualisme op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor de meest optimale religie schalen voor de betreffende wave. Deze coëfficiënten zijn aangeduid met vierkantjes. Ook de ongecontroleerde coëfficiënten uit de vorige grafiek zijn hier weer zichtbaar om een vergelijking te kunnen trekken. Dit is aangegeven met rondjes. De modellen gecontroleerd voor religie zijn hebben daarnaast een donkere kleur gekregen terwijl de ongecontroleerde equivalent een lichte kleur heeft, bij basisschaal individualisme is de gecontroleerde variant bijvoorbeeld donkergroen en de ongecontroleerde donkergroen. De 95% betrouwbaarheidsintervallen zijn wederom zichtbaar via de foutbalken in de grafiek.

Interpretatie: Uit de grafiek blijkt dat de gecontroleerde en ongecontroleerde coëfficiënten erg dicht bij elkaar liggen. Er is dus geen indicatie dat de invloed van individualisme op tevredenheid met het leven sterk beïnvloed wordt door de religiositeit van individuen. Wel is in wave 5 zichtbaar dat alle schalen gecontroleerd voor religie (model 3) een hogere positieve coëfficiënt op tevredenheid met het leven hebben dan de ongecontroleerden (model 2). Dit is een indicatie dat er sprake is van suppressie. De mensen die religieus én individualistisch zijn, hebben de hoogste voorspelde tevredenheid met het leven in deze wave. Dit grotere effect was nog niet zichtbaar in model 2, individualistische mensen zijn immers minder religieus en religieuzen schijnen tevredener met het leven te zijn in wave 5. Hierdoor wordt zichtbaar dat individualisme toch een sterker positieve invloed heeft op tevredenheid met het leven dan het in model 2 leek te hebben. Een

kanttekening hierbij is wel dat de schalen ver uit elkaar liggen en dat hiermee de coëfficiënten van model 3 enkel hoger zijn dan hun equivalent uit model 2, en dus niet dat alle model 3 coëfficiënten hoger zijn dan alle model 2 coëfficiënten.

Religie

Grafiek met de coëfficiënten van de religie schalen op tevredenheid met het leven, exclusief model 3.

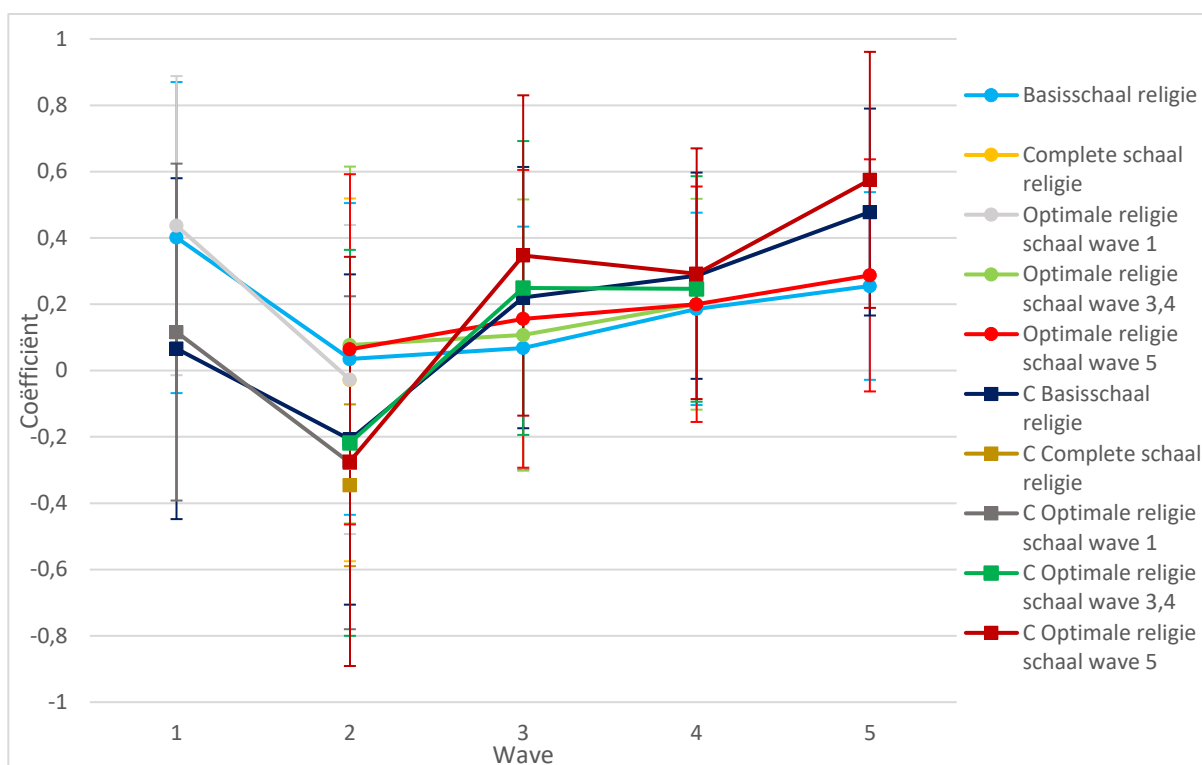

Leeswijzer: In deze grafiek zie je de invloed van religie op tevredenheid met het leven. De rondjes geven de coëfficiënt van de betreffende schaal in de betreffende wave aan. De foutbalken zijn de 95% betrouwbaarheidsintervallen van de betreffende coëfficiënt, aan de hand hiervan is zichtbaar of er sprake is van significantie en of coëfficiënten over de jaren significant verschillen.

Interpretatie: Op bovenstaande figuur komt op het eerste gezicht het beeld naar voren dat de invloed van religie op tevredenheid met het leven eerst zwakker is geworden, om daarna langzaam weer sterker te worden. Er is echter in alle waves én alle schalen geen enkele significante invloed van religie op tevredenheid met het leven te vinden. Dit is te zien aan de betrouwbaarheidsintervallen waarbij enkel de basisschaal en optimale schaal wave 1 in de eerste wave (1981) bijna een significant positief effect weergeven. In wave 5 (2017) komen de betrouwbaarheidsintervallen wederom in de buurt van een positief effect, maar deze wordt ook hier niet gevonden. Opvallend is daarnaast dat deze schalen een eenduidig beeld geven en dus sterk hetzelfde lijken te meten, de coëfficiënt van de complete religie schaal in wave 2 (1990) is

bijvoorbeeld bijna niet te zien doordat deze nagenoeg gelijk is aan die van de 'optimale religie schaal wave 1' in de tweede wave (1990). Tenslotte kan op basis van de multiple lineaire regressies gesteld worden dat een invloed van religie op tevredenheid met het leven in Nederland niet aangetoond is, zowel niet in het heden als in het verleden. Daarnaast is noemenswaardig dat de toegenomen verklaarde variantie ook hier relatief laag is. De hoogste verklaarde variantie is bij 'optimale schaal wave 1' in wave 1 en die is 0,7 procent.

Grafiek met de coëfficiënten van de religie schalen op tevredenheid met het leven, inclusief model 3.

Leeswijzer: Bovenstaand is een grafiek te zien waarin de coëfficiënten van religie op tevredenheid met het leven gecontroleerd voor de meest optimale individualisme schalen voor de betreffende wave. Deze coëfficiënten zijn aangeduid met vierkantjes. Ook de ongecontroleerde coëfficiënten uit de vorige grafiek zijn hier weer zichtbaar om een vergelijking te kunnen trekken. Dit is aangegeven met rondjes. De modellen gecontroleerd voor individualisme hebben daarnaast een donkere kleur gekregen terwijl de ongecontroleerde equivalent een lichte kleur heeft, bij basisschaal religie is de gecontroleerde variant bijvoorbeeld donkerblauw en de ongecontroleerde licht. De 95% betrouwbaarheidsintervallen zijn wederom zichtbaar via de foutbalken in de grafiek.

Interpretatie: In model 2 (waarin niet gecontroleerd wordt voor individualisme) valt op dat er geen enkele significante coëfficiënt is, in wave 1,3,4 en 5 zijn de coëfficiënten wel positief maar niet significant. De modelfit wordt enkel in wave 1 voor alle religie schalen een beetje beter ten opzichte van het model met alleen controlevariabelen. In model 3 (waarin wel gecontroleerd wordt voor individualisme) valt voor wave 1 en 2 op dat de coëfficiënt van religie op tevredenheid met het leven lager wordt als je controleert voor individualisme. In wave 1 lijkt er sprake te zijn van een spurious relationship: religie lijkt in model 2 een positieve invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar dit verband wordt eigenlijk veroorzaakt doordat religieuzen minder individualistisch zijn en individualistische mensen minder tevreden zijn met het leven. In wave 2 lijkt er sprake te zijn van suppressie: religie lijkt hier geen invloed te hebben op tevredenheid met het leven, maar er ontstaat een negatief verband in model 3 doordat religieuzen minder individualistisch zijn en individualisme op zichzelf ook een negatieve invloed heeft op tevredenheid met het leven. Voor wave 1 geldt daarnaast dat de modelfit ook beter wordt volgens de $R^2_{adjusted}$, dit is in wave 2 niet het geval. Voor wave 3, 4 maar vooral 5 lijkt er ook sprake van suppressie, maar in die gevallen wordt een onbestaand of licht positief verband juist extra positief. In deze gevallen is het namelijk zo dat er geen of een klein positief effect van religie op tevredenheid met het leven naar voren komt uit model 2. Wanneer je echter controleert voor individualisme blijkt de invloed op tevredenheid met het leven groter te zijn, en in wave 5 zelfs significant positief. Dit houdt in dit geval in dat religieuzen niet tevredener lijken met het leven, maar dat zij minder individualistisch zijn terwijl individualistische mensen tevredener zijn dan niet-individualistische mensen. Eigenlijk heeft religie dus wel invloed, maar dit was niet zichtbaar omdat er in model 2 geen rekening mee wordt gehouden dat religieuzen minder individualistisch zijn. De modelfit wordt in wave 3,4 en 5 voor alle schalen ook beter in model 3 ten opzichte van model 2.

Bijlage 2.5 Grafieken exclusief uitbijters

Tot slot is het nog relevant om kort de grafieken te tonen die gemaakt zijn op basis van de analyse exclusief uitbijters. Hierbij wordt ook de syntax getoond die gebruikt is om de coëfficiënten voor deze grafiek te berekenen. De output hiervan wordt niet getoond vanwege het extreem lage aantal uitbijters en de nagenoeg onbestaande verandering van de coëfficiënten. De manier waarop uitbijters geselecteerd zijn wordt in bijlage 3 getoond.

Syntax voor alle coëfficiënten

SORT CASES BY S002EVS.

SPLIT FILE LAYERED BY S002EVS.

Individualisme

basisschaal

wave 1

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_BasInd_W1 + LEV_Hoog_BasInd_W1 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_BasInd_W1 + LEV_Hoog_BasInd_W1 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW1.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.
USE ALL.
EXECUTE.
```

wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_BasInd_W2 + LEV_Hoog_BasInd_W2 <= 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_BasInd_W2 + LEV_Hoog_BasInd_W2 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
```

regressie gewoon

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetRel.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Wave 3

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$(CD_Hoog_BasInd_W3 + LEV_Hoog_BasInd_W3 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$(CD_Hoog_BasInd_W3 + LEV_Hoog_BasInd_W3 <= 1 (FILTER)).

VALUE LABELS filter_\$(0 'Not Selected' 1 'Selected').

FORMATS filter_\$(f1.0).

FILTER BY filter_\$(.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 4

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

```
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_BasInd_W4 + LEV_Hoog_BasInd_W4 <= 1).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_BasInd_W4 + LEV_Hoog_BasInd_W4 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 5

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_BasInd_W5 + LEV_Hoog_BasInd_W5 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_BasInd_W5 + LEV_Hoog_BasInd_W5 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$ (f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW5.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Complete schaal individualisme

Wave 5

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$(CD_Hoog_CompleetInd_W5 + LEV_Hoog_CompleetInd_W5 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_CompleetInd_W5 + LEV_Hoog_CompleetInd_W5 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$ (f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd RelW5.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Indw234

Wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_IndW234_W2 + LEV_Hoog_IndW234_W2 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_IndW234_W2 + LEV_Hoog_IndW234_W2 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 CompleetRel.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Wave 3

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_IndW234_W3 + LEV_Hoog_IndW234_W3 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_IndW234_W3 + LEV_Hoog_IndW234_W3 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$ (f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
EXECUTE.
```

wave 4

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.
```

```
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_IndW234_W4 + LEV_Hoog_IndW234_W4 <= 1).
```

```
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_IndW234_W4 + LEV_Hoog_IndW234_W4 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234.
```

" gecontroleerd

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
EXECUTE.
```

wave 5

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_IndW234_W5 + LEV_Hoog_IndW234_W5 <= 1).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_IndW234_W5 + LEV_Hoog_IndW234_W5 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW5.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

religie

basisschaal religie

Wave 1

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$(CD_Hoog_BasRel_W1 + LEV_Hoog_BasRel_W1 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$(CD_Hoog_BasRel_W1 + LEV_Hoog_BasRel_W1 <= 1 (FILTER)).

VALUE LABELS filter_\$(0 'Not Selected' 1 'Selected').

FORMATS filter_\$(f1.0).

FILTER BY filter_\$(.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.
```

" gecontroleerd

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel BasInd.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.
USE ALL.
EXECUTE.
```

Wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_BasRel_W2 + LEV_Hoog_BasRel_W2 <= 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_BasRel_W2 + LEV_Hoog_BasRel_W2 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
```

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 3

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_BasRel_W3 + LEV_Hoog_BasRel_W3 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_BasRel_W3 + LEV_Hoog_BasRel_W3 <= 1 (FILTER)'.
.

VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 4

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_BasRel_W4 + LEV_Hoog_BasRel_W4 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_BasRel_W4 + LEV_Hoog_BasRel_W4 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 5

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_BasRel_W5 + LEV_Hoog_BasRel_W5 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_BasRel_W5 + LEV_Hoog_BasRel_W5 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$ (f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetInd.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Complete schaal religie

wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$(CD_Hoog_CompleetRel_W2 + LEV_Hoog_CompleetRel_W2 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$('CD_Hoog_CompleetRel_W2 + LEV_Hoog_CompleetRel_W2 <= 1 (FILTER)').

VALUE LABELS filter_\$(0 'Not Selected' 1 'Selected').

FORMATS filter_\$(f1.0).

FILTER BY filter_\$(.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel IndW234.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.
USE ALL.
EXECUTE.
```

optimale religie schaal wave 1

wave 1

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_RelW1_W1 + LEV_Hoog_RelW1_W1 <= 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_RelW1_W1 + LEV_Hoog_RelW1_W1 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
```

regressie gewoon

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 BasInd.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_RelW1_W2 + LEV_Hoog_RelW1_W2 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_RelW1_W2 + LEV_Hoog_RelW1_W2 <= 1 (FILTER)'.
'

VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
'

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

```
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1.
```

" gecontroleerd

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 IndW234.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
EXECUTE.
```

Optimale religie schaal wave 3,4

Wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_RelW34_W2_W2 + LEV_Hoog_RelW34_W2_W2 <= 1).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_RelW34_W2_W2 + LEV_Hoog_RelW34_W2_W2 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2 IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Wave 3

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_RelW34_W3 + LEV_Hoog_RelW34_W3 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_RelW34_W3 + LEV_Hoog_RelW34_W3 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Wave 4

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_RelW34_W4 + LEV_Hoog_RelW34_W4 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_RelW34_W4 + LEV_Hoog_RelW34_W4 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

Optimale religie schaal wave 5

Wave 2

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_RelW5_W2_W2 + LEV_Hoog_RelW5_W2_W2 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_RelW5_W2_W2 + LEV_Hoog_RelW5_W2_W2 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2 IndW234.

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 3

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(CD_Hoog_RelW5_W3 + LEV_Hoog_RelW5_W3 <= 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'CD_Hoog_RelW5_W3 + LEV_Hoog_RelW5_W3 <= 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_\$ (f1.0).

FILTER BY filter_\$.

EXECUTE.

EXECUTE.

regressie gewoon

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5.

" gecontroleerd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

```
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
EXECUTE.
```

wave 4

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

```
USE ALL.
```

```
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_RelW5_W4 + LEV_Hoog_RelW5_W4 <= 1).
```

```
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_RelW5_W4 + LEV_Hoog_RelW5_W4 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234.
```

Alle cases weer valide voor volgende wave/schaal

FILTER OFF.

USE ALL.

EXECUTE.

wave 5

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

```
COMPUTE filter_$=(CD_Hoog_RelW5_W5 + LEV_Hoog_RelW5_W5 <= 1).
```

```
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_RelW5_W5 + LEV_Hoog_RelW5_W5 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

regressie gewoon

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5.
```

" gecontroleerd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

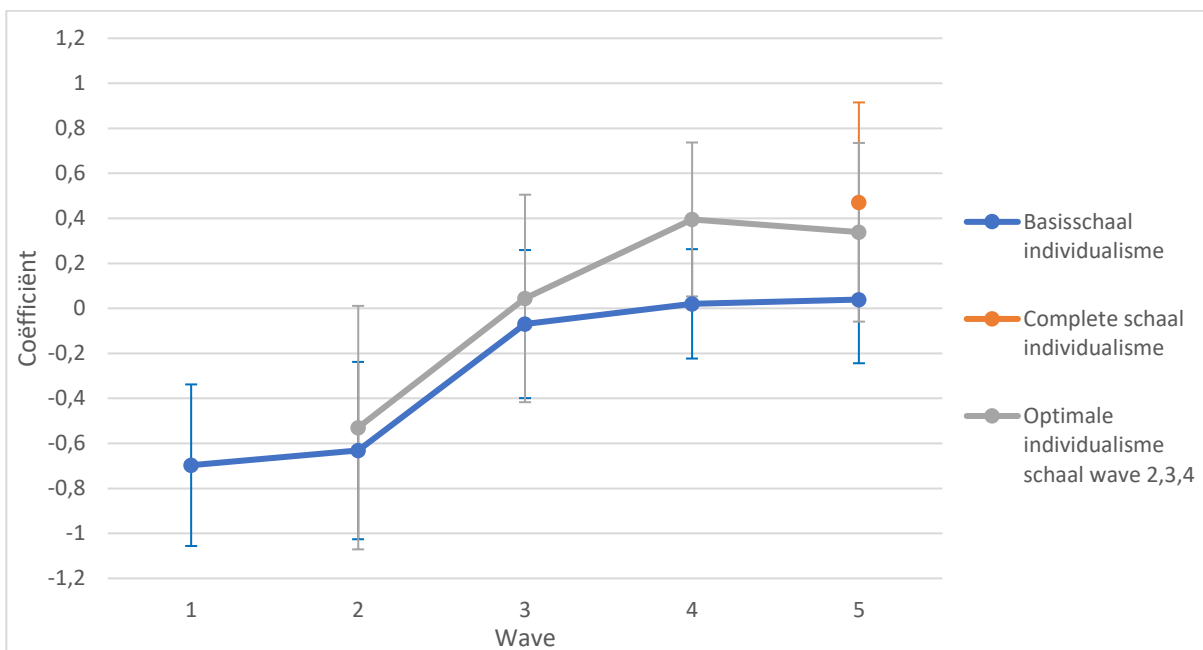
```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 CompleetInd.
```

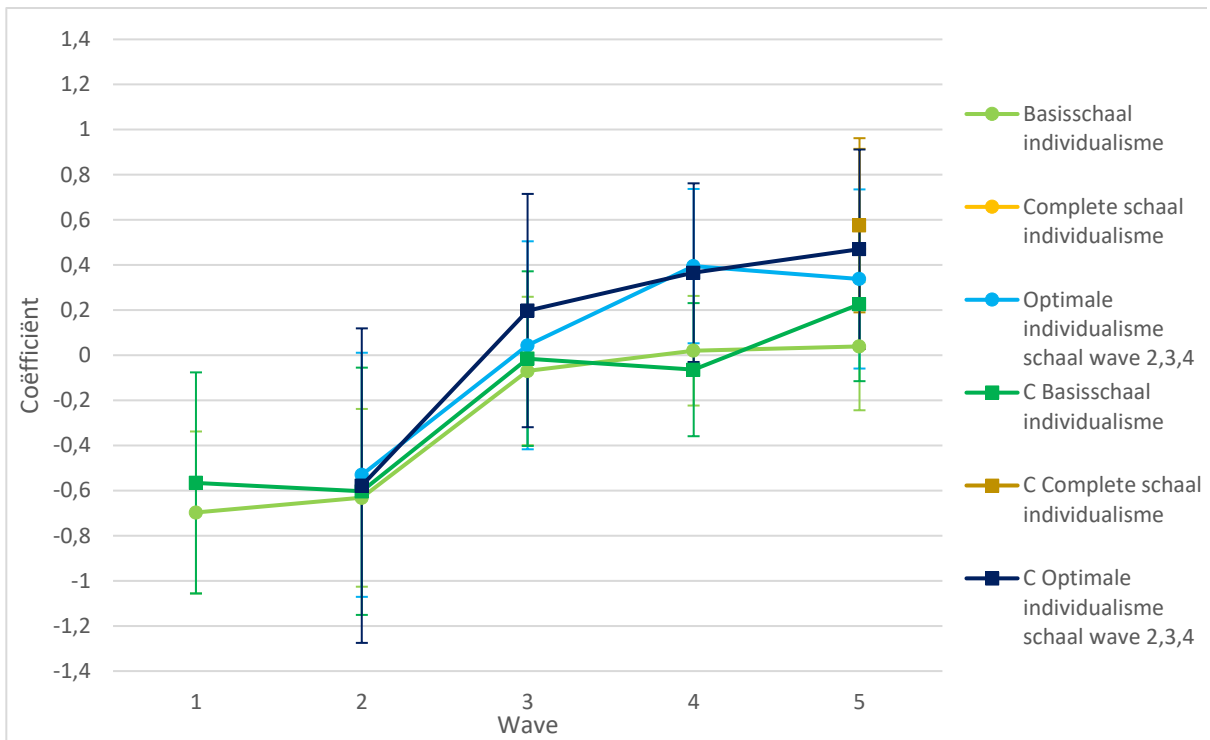
Grafieken exclusief uitbijters

Individualisme

Grafiek met de coëfficiënten van de individualisme schalen op tevredenheid met het leven, exclusief model 3, exclusief uitbijters.

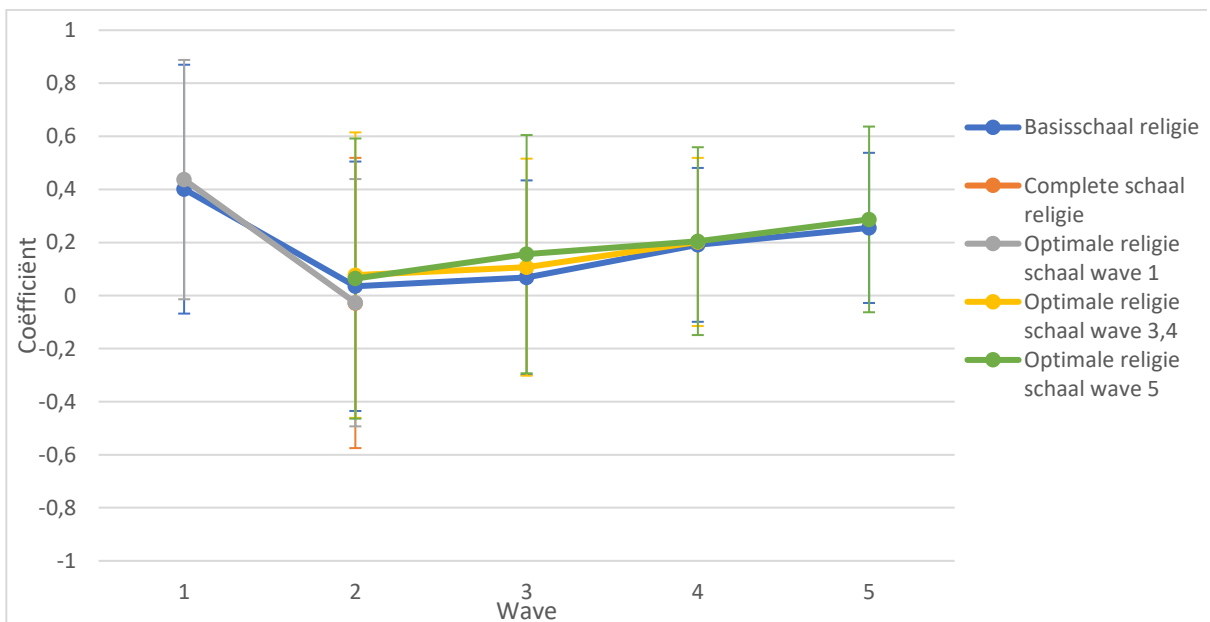

Grafiek met de coëfficiënten van de individualisme schalen op tevredenheid met het leven, inclusief model 3, exclusief uitbijters.

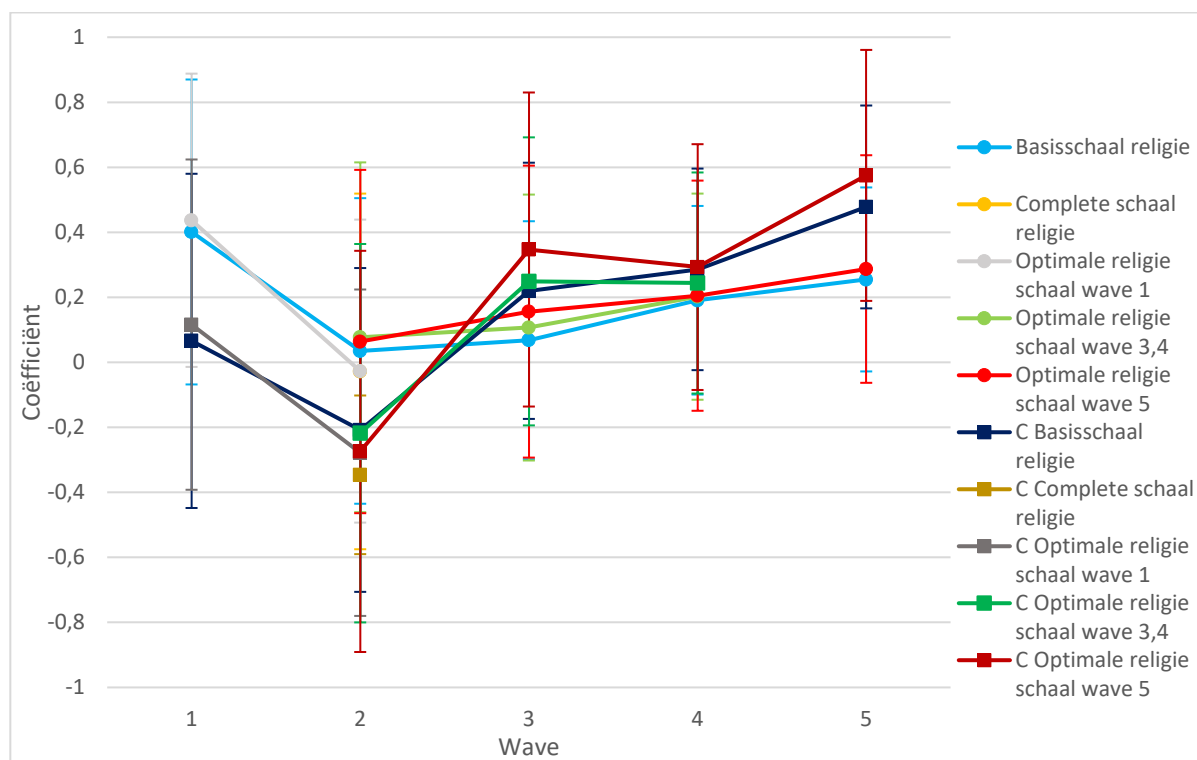

Religie

Grafiek met de coëfficiënten van de religie schalen op tevredenheid met het leven, exclusief model 3, exclusief uitbijters.

Grafiek met de coëfficiënten van de religie schalen op tevredenheid met het leven, inclusief model 3, exclusief uitbijters.

Bijlage 3 Assumptietoetsing en uitbijters

In deze bijlage wordt uitgebreid gerapporteerd over de multicollineariteit, de assumpties en de uitbijters. Bij de multicollineariteit en de assumpties wordt telkens voor model 2 (zonder te controleren voor de andere predictor religie of individualisme) een uitgebreide weergave gegeven. Voor de gecontroleerde modellen (model 3) wordt daarnaast telkens de syntax en waar relevant een voorbeeld getoond. De uitbijter analyse is tot slot alleen uitgevoerd op basis van de ongecontroleerde modellen.

Bijlage 3.1 Multicollineariteit

Er is sprake van Multicollineariteit bij een VIF-score van minimaal 4.

Individualisme

Basisschaal individualisme

Syntax:

REGRESSION

```

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd.

```

Output:

Coefficients^a

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1981-1984	1	Sex	1,000	1,000
		Age	,855	1,170
		Scale of incomes (EVS)	,962	1,039
		BasInd	,861	1,162
1990-1993	1	Sex	,968	1,033
		Age	,913	1,096
		Scale of incomes (EVS)	,953	1,049
		BasInd	,896	1,116
1999-2001	1	Sex	,962	1,039
		Age	,944	1,059
		Scale of incomes (EVS)	,952	1,051
		BasInd	,905	1,105
2008-2010	1	Sex	,964	1,037
		Age	,874	1,144
		Scale of incomes (EVS)	,864	1,157
		BasInd	,872	1,147
2017-2020	1	Sex	,971	1,030
		Age	,993	1,007
		Scale of incomes (EVS)	,950	1,053
		BasInd	,961	1,040

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Complete individualisme schaal

Syntax:

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd.

```

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
2017-2020	1	Sex	,978	1,023
		Age	,997	1,003
		Scale of incomes (EVS)	,936	1,069
		CompleetInd	,953	1,049

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS IndW234.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1990-1993	1	Sex	,972	1,029
		Age	,890	1,124
		Scale of incomes (EVS)	,949	1,053
		IndW234	,868	1,153
1999-2001	1	Sex	,982	1,019
		Age	,949	1,054
		Scale of incomes (EVS)	,949	1,054
		IndW234	,921	1,086
2008-2010	1	Sex	,974	1,026
		Age	,902	1,109
		Scale of incomes (EVS)	,842	1,187
		IndW234	,869	1,151
2017-2020	1	Sex	,977	1,024
		Age	,994	1,006
		Scale of incomes (EVS)	,933	1,072
		IndW234	,947	1,056

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Religie

Basisschaal religie

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel.

Output:

		Coefficients ^a		
		Collinearity Statistics		
EVS-wave	Model		Tolerance	VIF
1981-1984	1	Sex	,995	1,005
		Age	,932	1,073
		Scale of incomes (EVS)	,976	1,025
		BasRel	,949	1,054
1990-1993	1	Sex	,969	1,032
		Age	,965	1,036
		Scale of incomes (EVS)	,971	1,030
		BasRel	,969	1,032
1999-2001	1	Sex	,974	1,026
		Age	,979	1,021
		Scale of incomes (EVS)	,981	1,019
		BasRel	,979	1,022
2008-2010	1	Sex	,965	1,036
		Age	,915	1,093
		Scale of incomes (EVS)	,889	1,125
		BasRel	,956	1,046
2017-2020	1	Sex	,967	1,035
		Age	,994	1,006
		Scale of incomes (EVS)	,964	1,038
		BasRel	,974	1,027

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Complete religie schaal

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1990-1993	1	Sex	,971	1,030
		Age	,957	1,045
		Scale of incomes (EVS)	,972	1,029
		CompleetRel	,962	1,040

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale religie schaal wave 1

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1981-1984	1	Sex	,995	1,005
		Age	,931	1,075
		Scale of incomes (EVS)	,987	1,013
		RelW1	,936	1,068
1990-1993	1	Sex	,969	1,032
		Age	,960	1,042
		Scale of incomes (EVS)	,970	1,031
		RelW1	,965	1,036

a. Dependent Variable: Satisfaction with your life

b. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 2 variant met F066

Syntax:

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COLLIN TOL  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2.
```

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1990-1993	1	Sex	,972	1,029
		Age	,951	1,051
		Scale of incomes (EVS)	,972	1,028
		RelW34_W2	,955	1,047

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 3 en 4 variant met F067

Syntax:

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COLLIN TOL  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34.
```

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1999-2001	1	Sex	,978	1,022
		Age	,975	1,026
		Scale of incomes (EVS)	,978	1,023
		RelW34	,971	1,029
2008-2010	1	Sex	,964	1,037
		Age	,906	1,103
		Scale of incomes (EVS)	,886	1,129
		RelW34	,945	1,058

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 2 variant met F066

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS RelW5_W2.

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1990-1993	1	Sex	,971	1,030
		Age	,963	1,038
		Scale of incomes (EVS)	,973	1,028
		RelW5_W2	,966	1,035

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 3, 4 en 5 variant met F067

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

```

/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS RelW5.

```

Output:

Coefficients^{a,b}

EVS-wave	Model		Collinearity Statistics	
			Tolerance	VIF
1999-2001	1	Sex	,974	1,027
		Age	,980	1,020
		Scale of incomes (EVS)	,980	1,020
		RelW5	,977	1,023
2008-2010	1	Sex	,964	1,037
		Age	,915	1,093
		Scale of incomes (EVS)	,890	1,124
		RelW5	,953	1,049
2017-2020	1	Sex	,966	1,035
		Age	,994	1,006
		Scale of incomes (EVS)	,965	1,036
		RelW5	,973	1,028

a. There are no valid cases in one or more split files. Statistics cannot be computed.

b. Dependent Variable: Satisfaction with your life

Korte toelichting: Geen van de VIF scores overschrijdt de grens van 4.

Gehele syntax voor de gecontroleerde modellen

```

Individualisme gecontroleerd voor religie

BasInd

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS BasInd RelW1.

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL

```



```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetRel.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW5.
```

CompleetInd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd RelW5.
```

IndW234

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 CompleetRel.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW5.
```

religie gecontroleerd voor individualisme

basisschaal

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel BasInd.
```

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetInd.

CompleetRel

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel IndW234.

RelW1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 BasInd.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 IndW234.

RelW34

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2 IndW234.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234.

RelW5

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COLLIN TOL

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2 IndW234.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234.
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 CompleetInd.
```

Korte toelichting: Geen van de VIF scores uit al deze berekeningen overschrijdt de grens van 4.

Bijlage 3.2 Lineariteit en homoscedasticiteit

- *Er is geen schending van lineariteit als het gemiddelde daadwerkelijke residu voor elk verwachte residu ongeveer 0 is.*

- *Er is geen schending van de assumptie homoscedasticiteit als de punten evenwichtig verspreid zijn over de verschillende residu-waarden.*

Individualisme

Basischaal individualisme

Syntax:

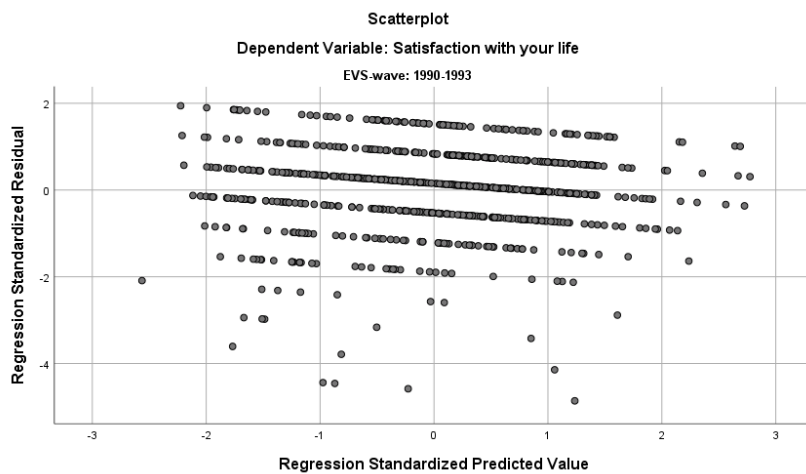
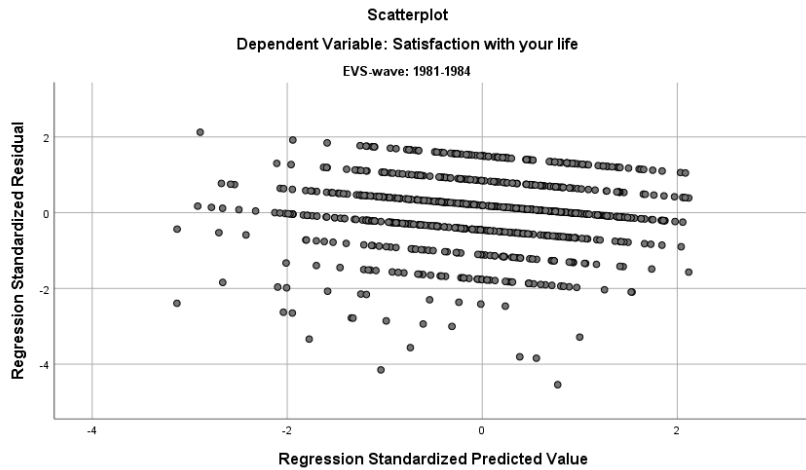
```
REGRESSION
```

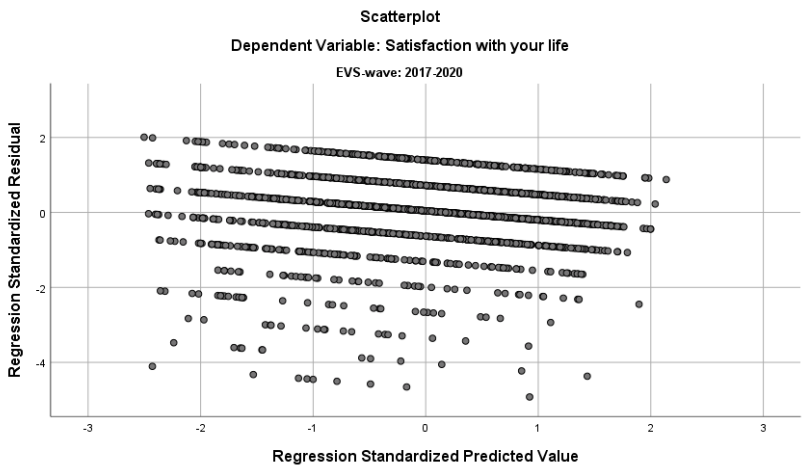
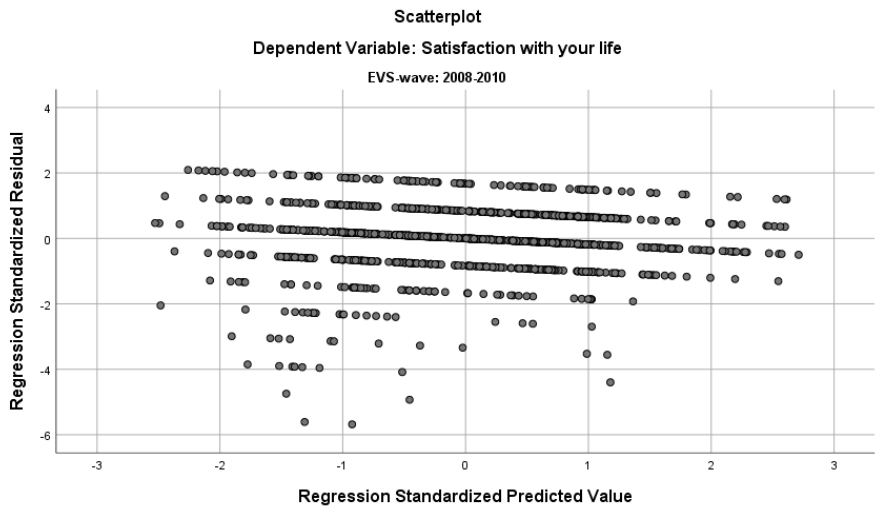
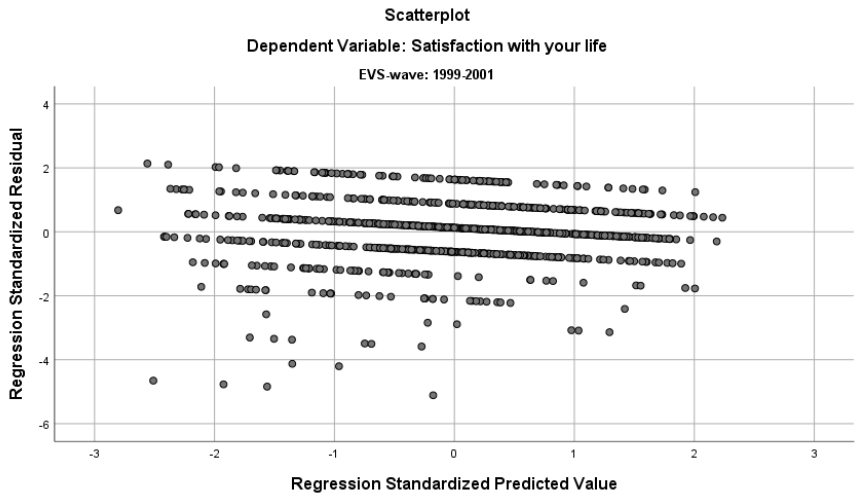
```

/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd
/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED).

```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

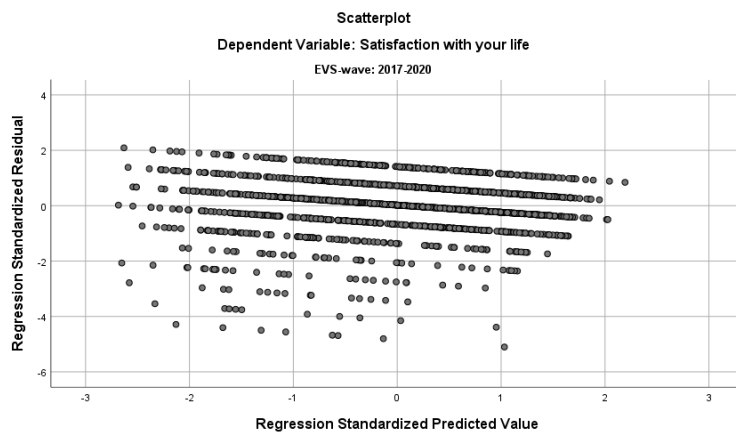
Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Complete individualisme schaal

Syntax:

```
REGRESSION  
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3

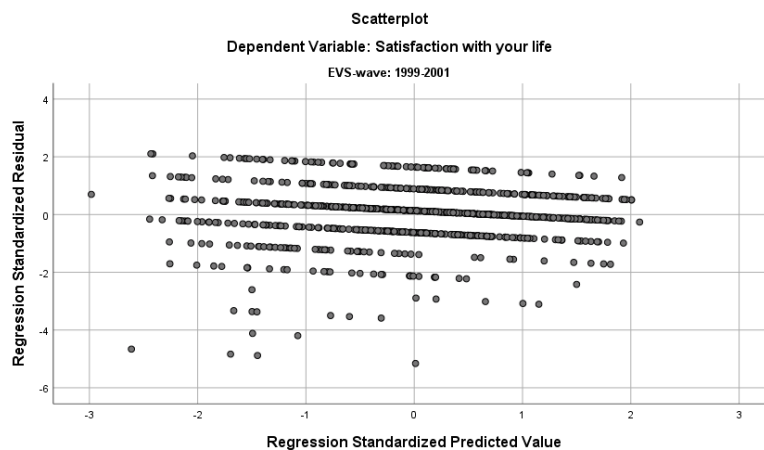
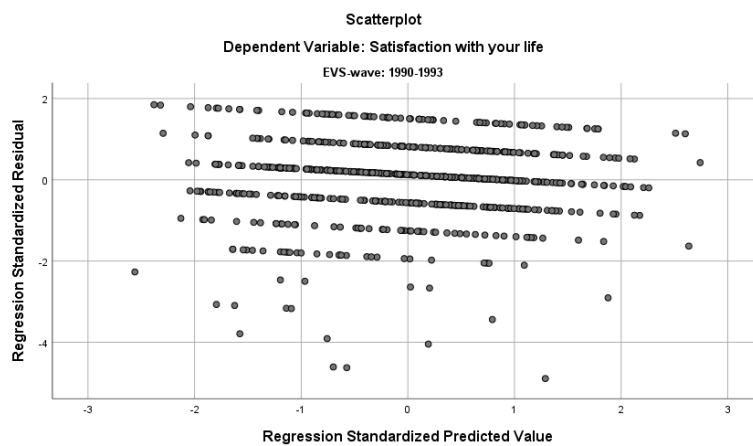
en 3 . De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

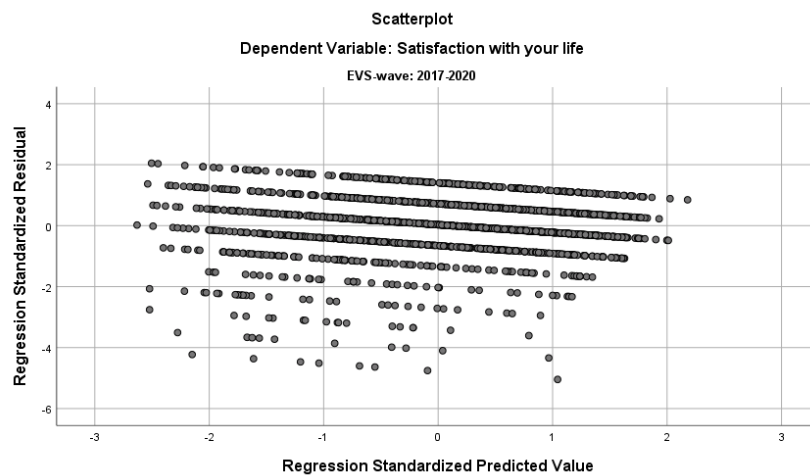
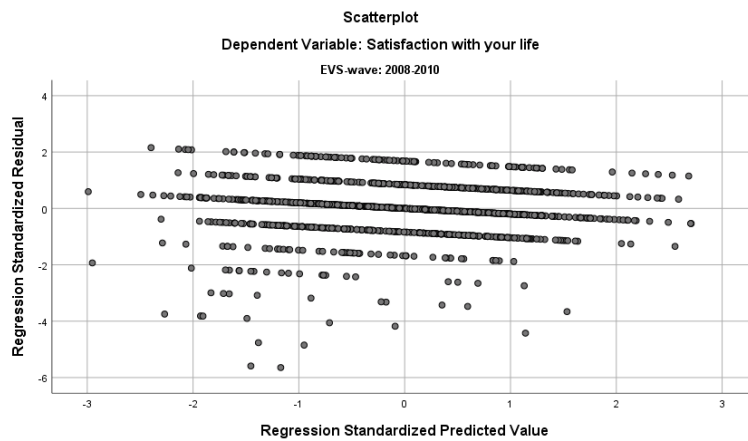
Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4

Syntax:

```
REGRESSION  
  /MISSING LISTWISE  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT A170  
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234  
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.⁴

Religie

Basisschaal religie

Syntax:

```
REGRESSION
```

```
  /MISSING LISTWISE
```

```
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

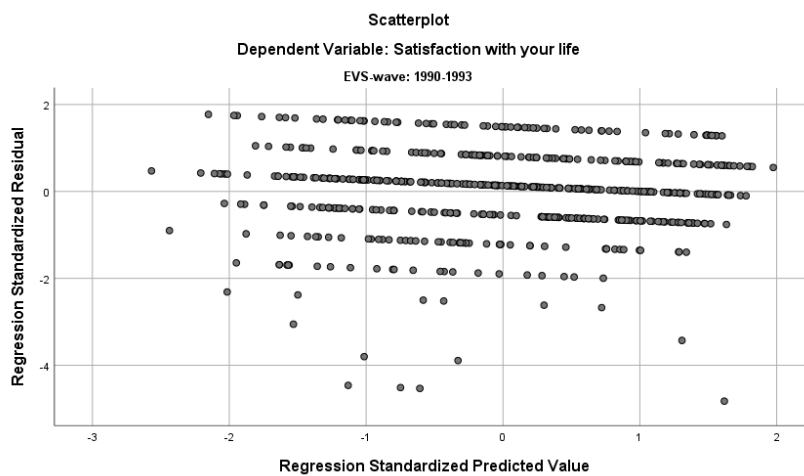
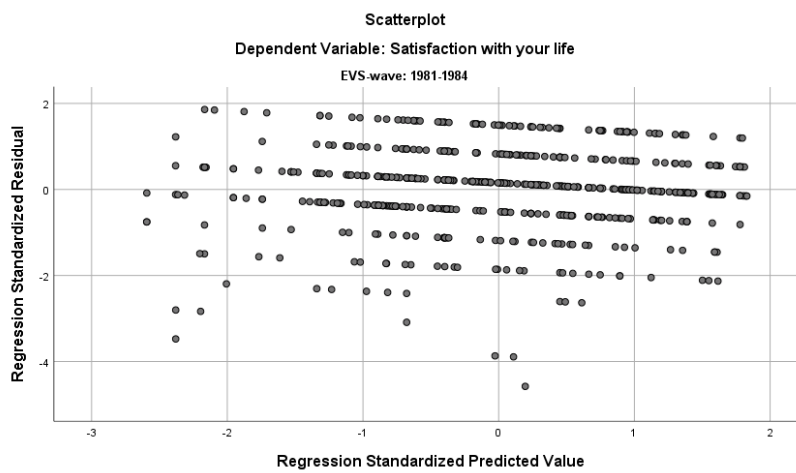
```
  /NOORIGIN
```

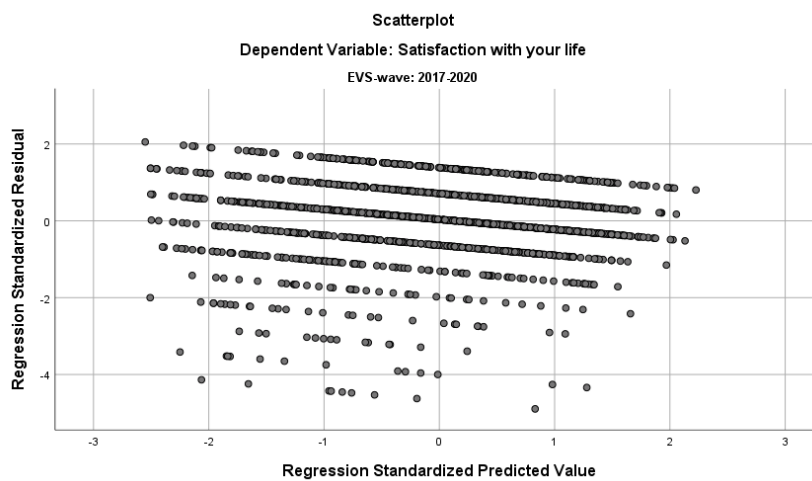
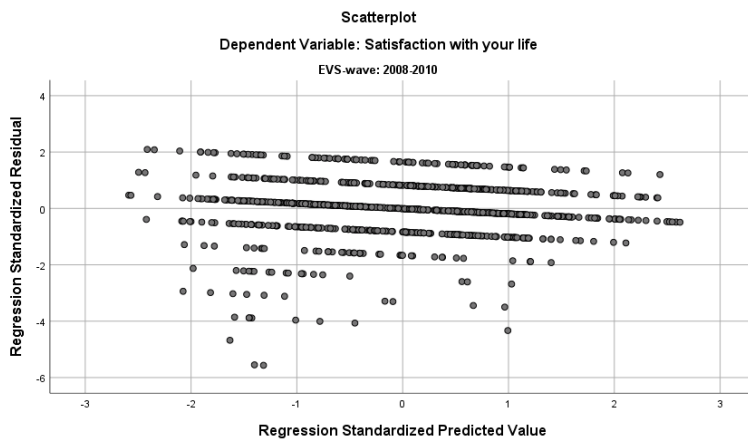
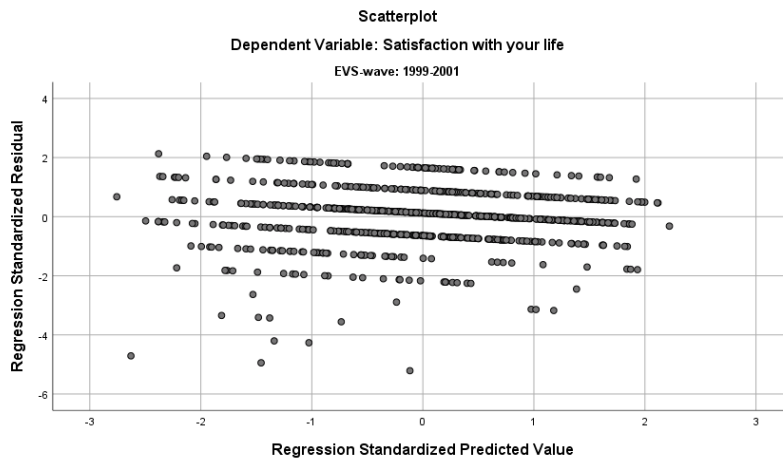
```
  /DEPENDENT A170
```

```
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel
```

```
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED).
```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

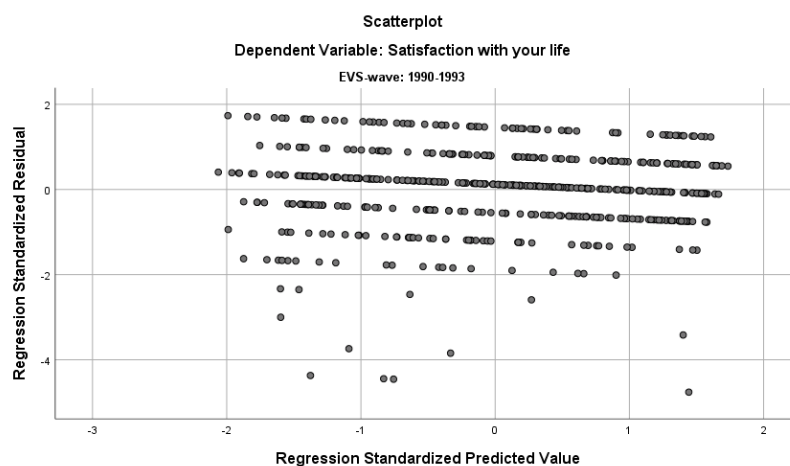
Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Complete religie schaal

Syntax:

```
REGRESSION  
  /MISSING LISTWISE  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT A170  
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel  
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Optimale religie schaal wave 1

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

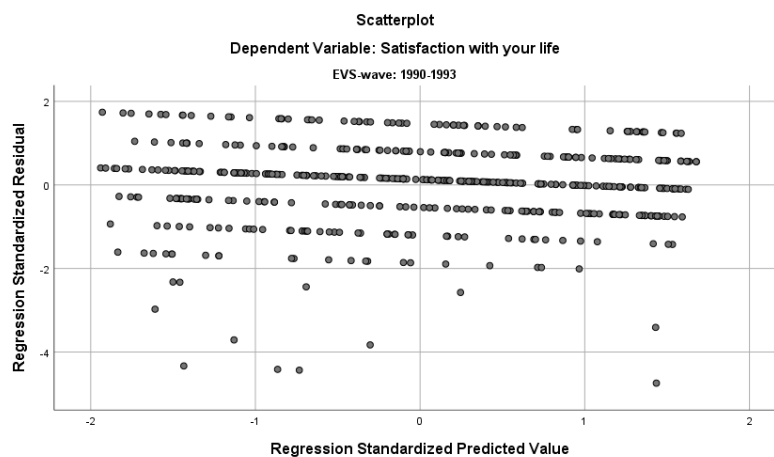
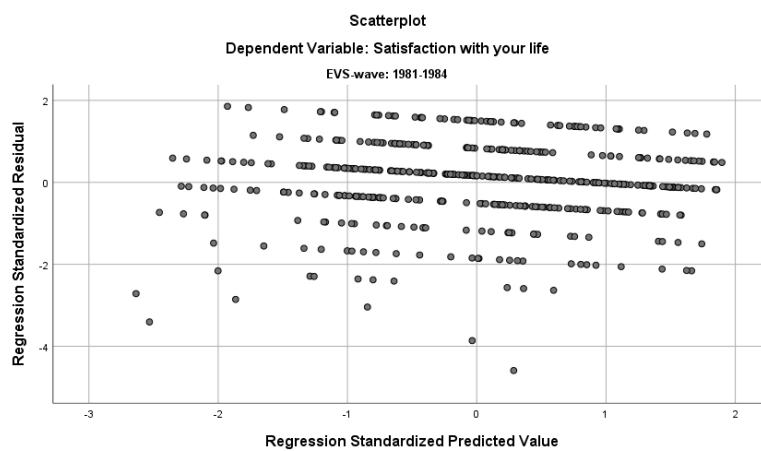
/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1

/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED).

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3

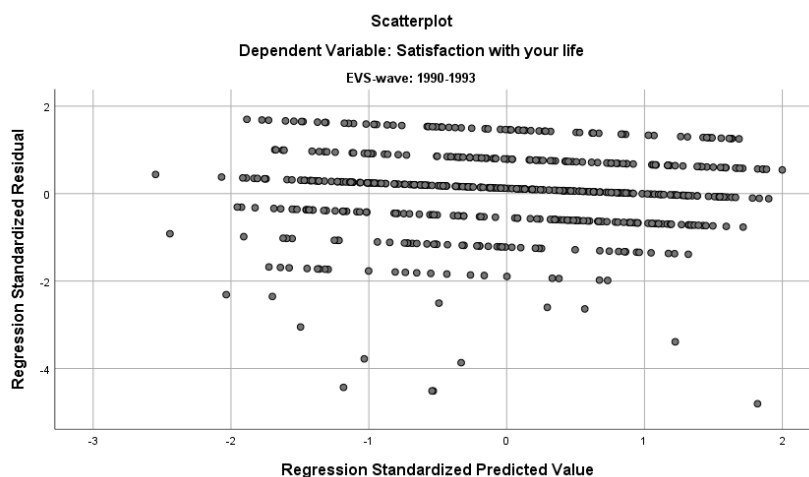
en 3 . De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 2 variant met F066

Syntax:

```
REGRESSION  
  /MISSING LISTWISE  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT A170  
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2  
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 3 en 4 variant met F067

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

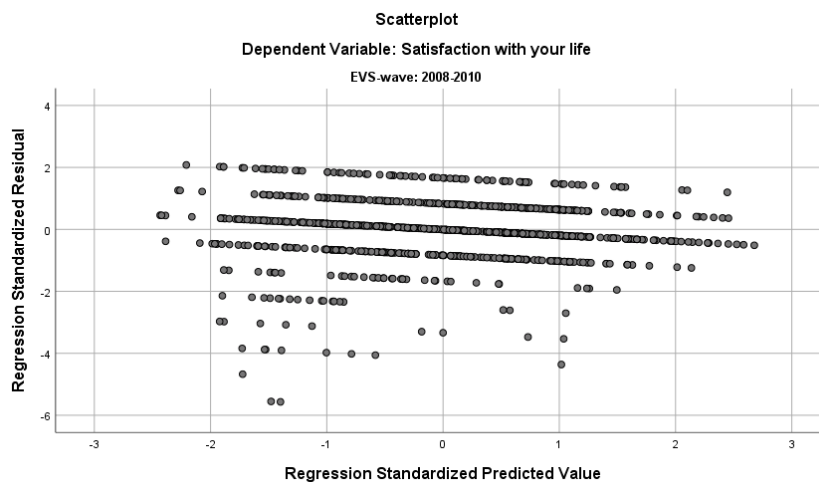
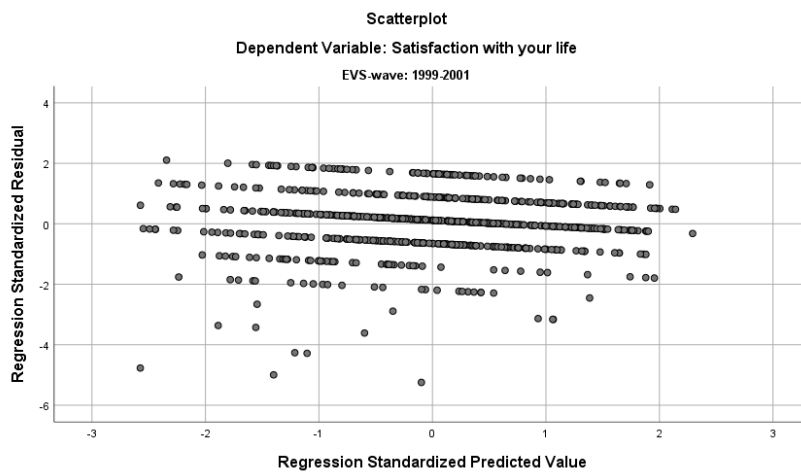
/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 2 variant met F066

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

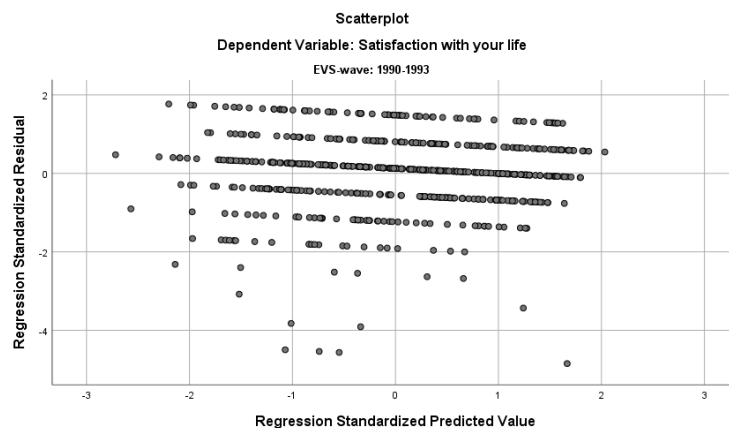
/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2

/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED).

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 3, 4 en 5 variant met F067

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

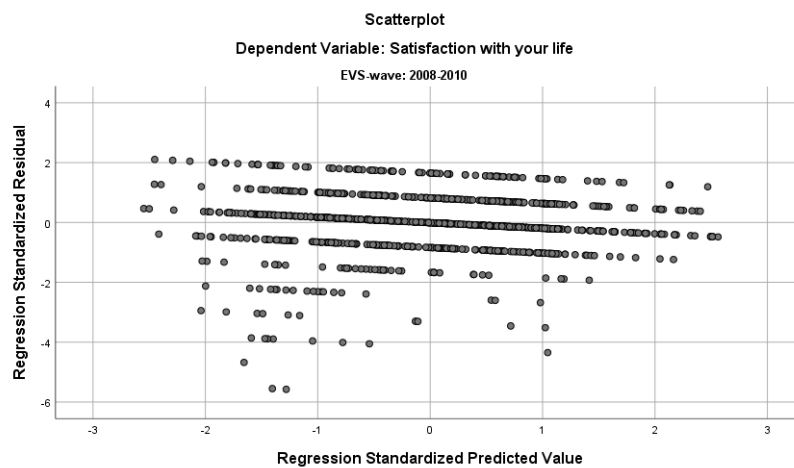
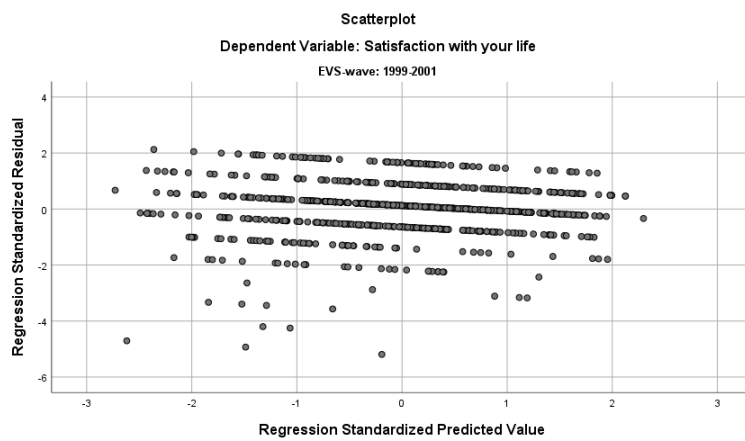
/NOORIGIN

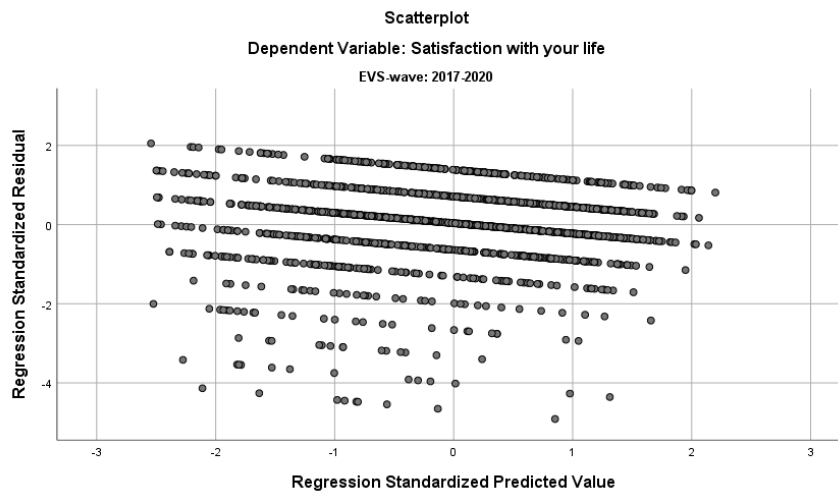
/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS ReIW5

/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED).

Output:

Korte toelichting:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Syntax en korte toelichting voor gecontroleerde modellen

Individualisme gecontroleerd voor religie

BasInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW1

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

```
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetRel  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW5  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

CompleetInd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd RelW5  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

IndW234

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 CompleetRel
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW5
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

religie gecontroleerd voor individualisme

basisschaal

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel BasInd
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetInd

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).

CompleetRel

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel IndW234

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).

RelW1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 BasInd
```

```
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 IndW234
```

```
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

```
RelW34
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2 IndW234
```

```
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234
```

```
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

```
RelW5
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2 IndW234  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

REGRESSION

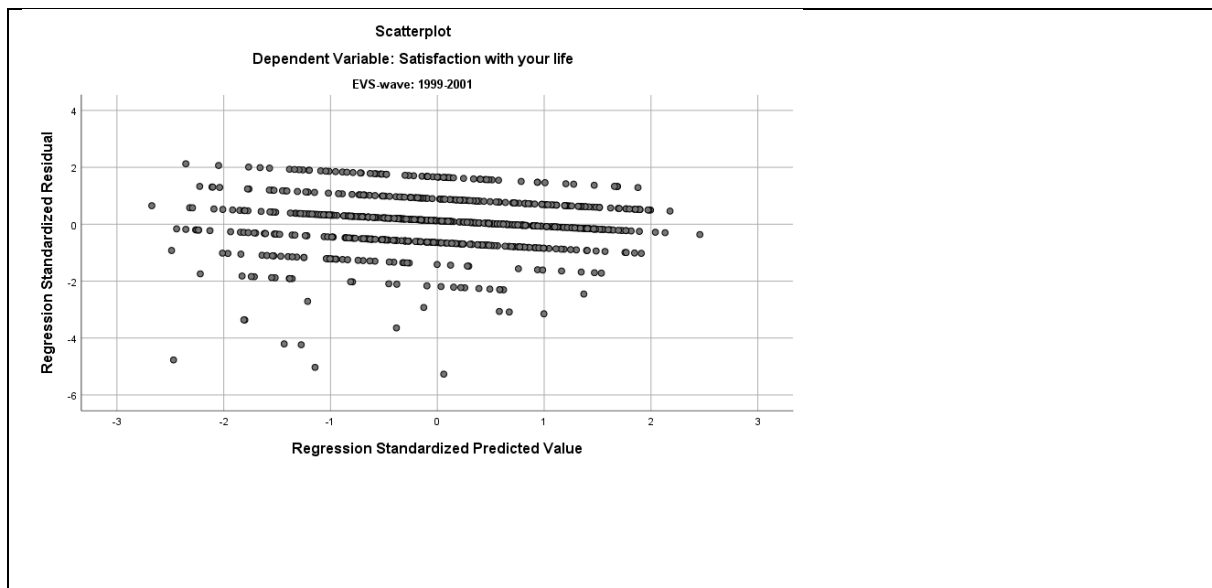
```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 CompleetInd  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Voorbeeld spreidingsdiagram op basis van

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED).
```

Wave 3.

Korte toelichting:

Geen grote veranderingen ten opzichte van ongecontroleerde modellen. Dus:

Lineariteit: Het daadwerkelijke residu wordt gemiddeld steeds iets lager naarmate het verwachte residu hoger wordt.

Homoscedasticiteit: De gestandaardiseerde verwachte waarden liggen mooi verspreid tussen -3 en 3. De gestandaardiseerde daadwerkelijke residuen verschillen verder niet duidelijk naarmate de verwachte residuen stijgen.

Bijlage 3.3 Normaliteit

Er is geen schending van normaliteit als de histogrammen een normale verdeling tonen en de p-p plots een rechte lijn van linksonder naar rechtsboven volgen.

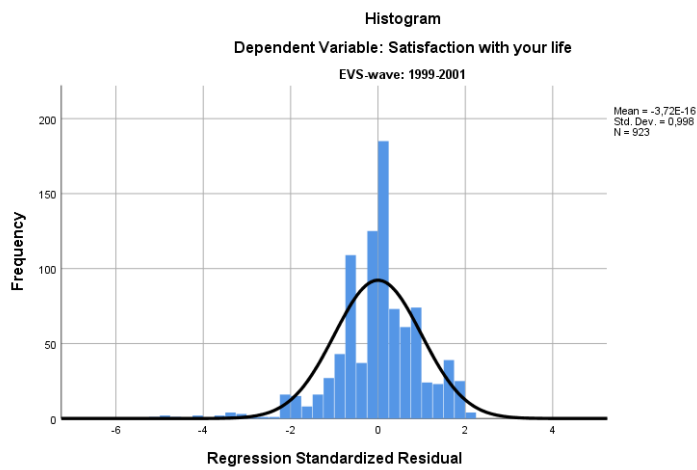
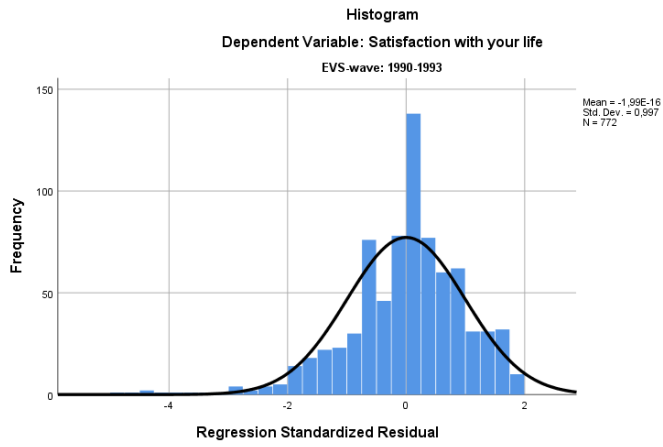
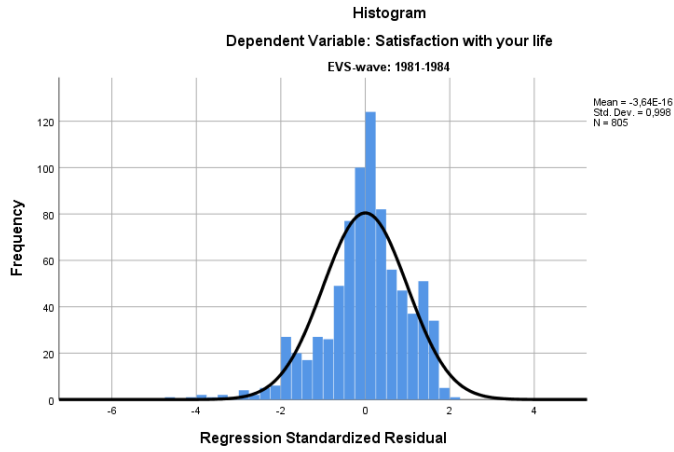
Individualisme

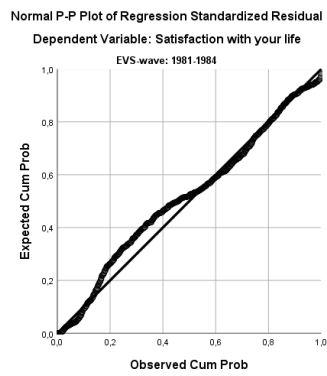
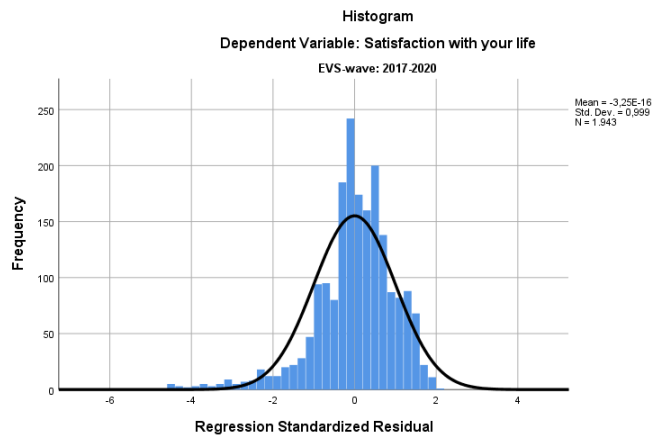
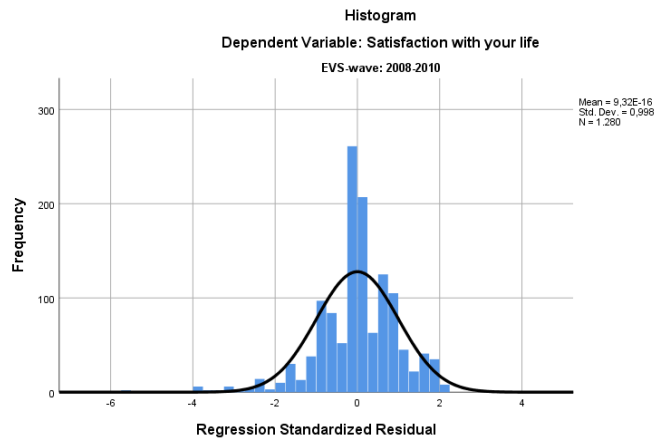
Basisschaal individualisme

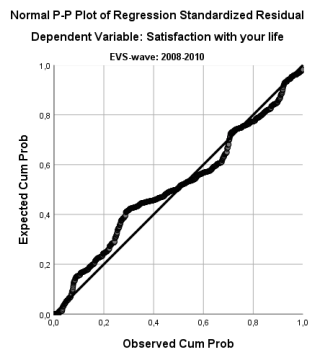
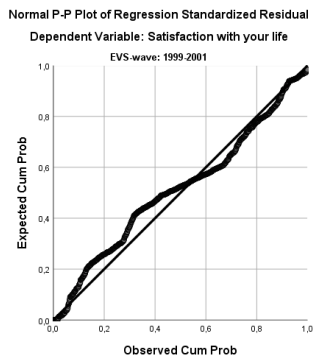
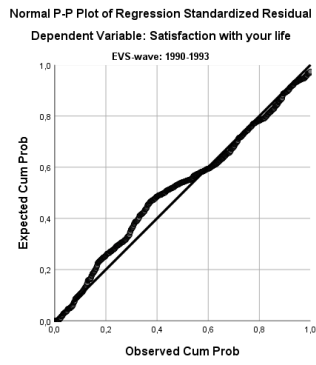
Syntax:

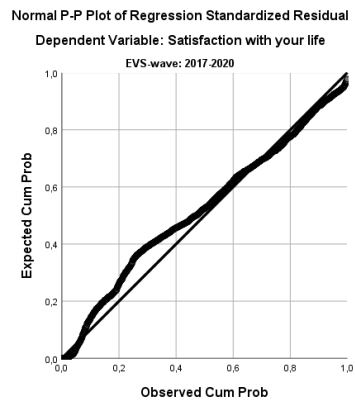
```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit.

Complete individualisme schaal

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

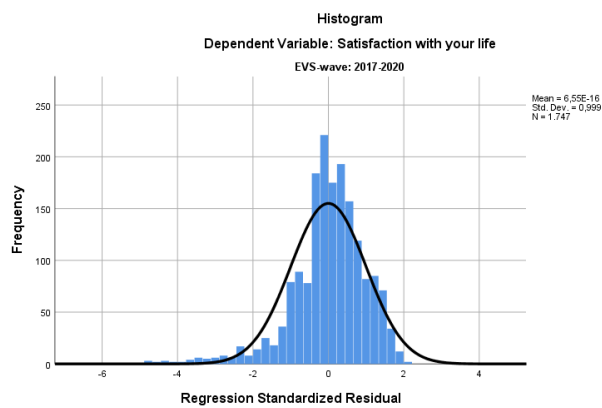
/NOORIGIN

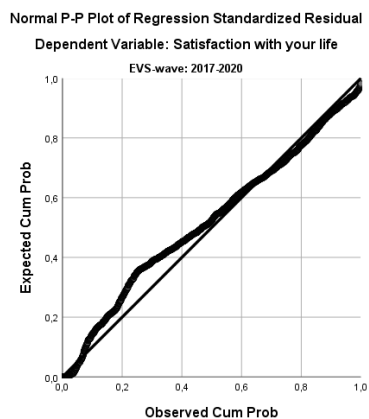
/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

Output:

Korte toelichting: De histogram is normaal verdeeld en de p-p plot toont geen extreme tekenen van schending van normaliteit.

Optimale individualisme schaal voor wave 2,3 en 4

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

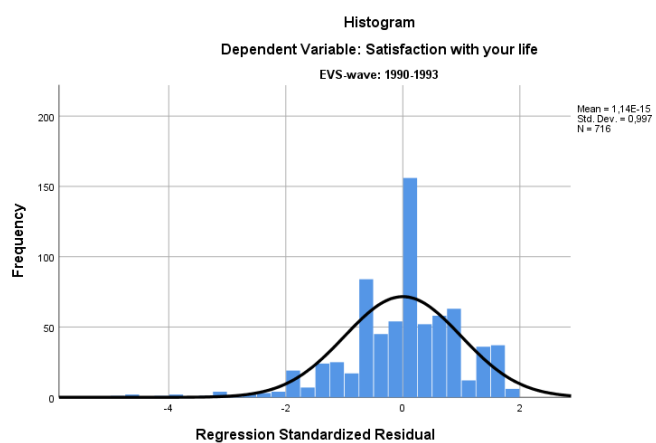
/NOORIGIN

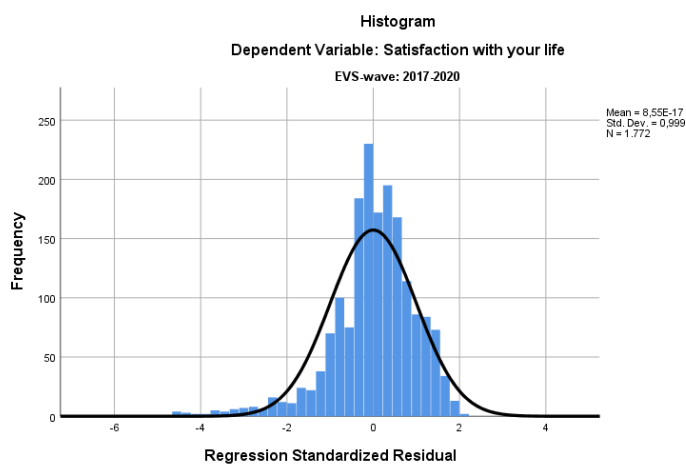
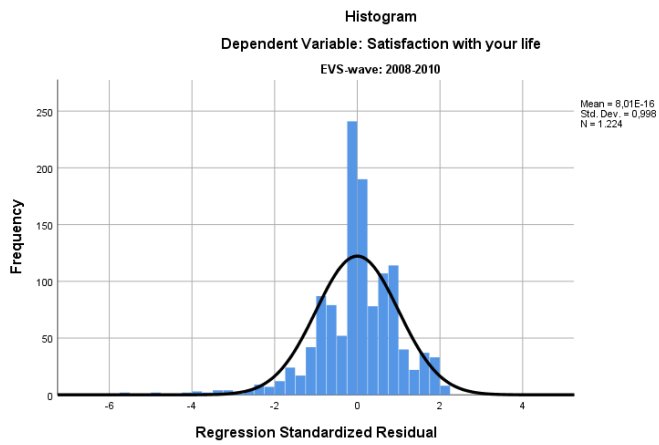
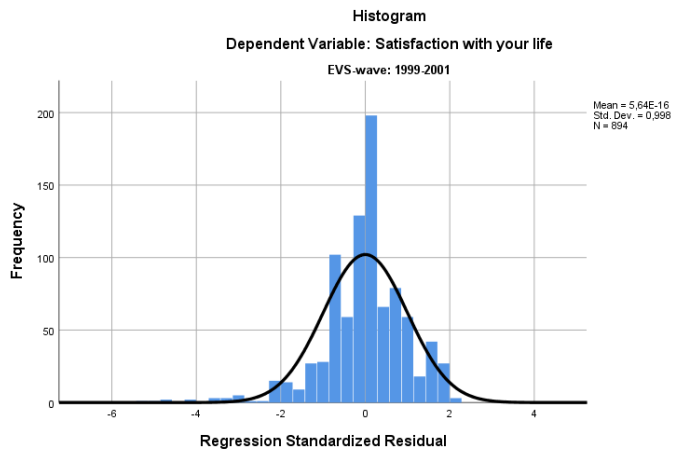
/DEPENDENT A170

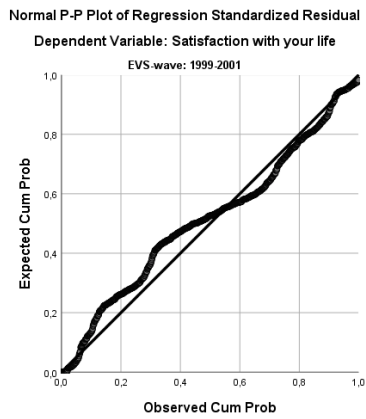
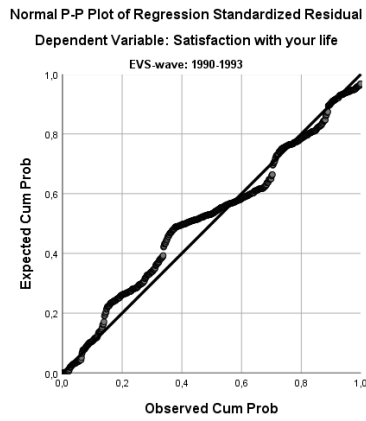
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234

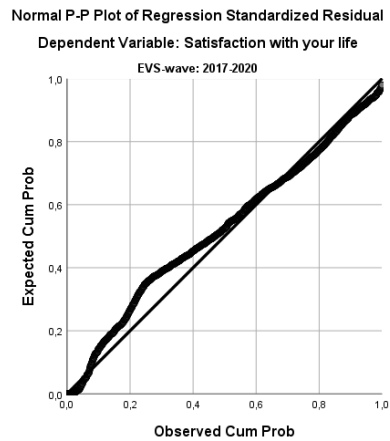
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

Output:

Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit.

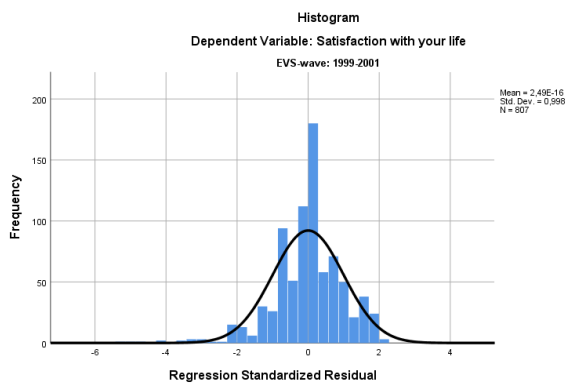
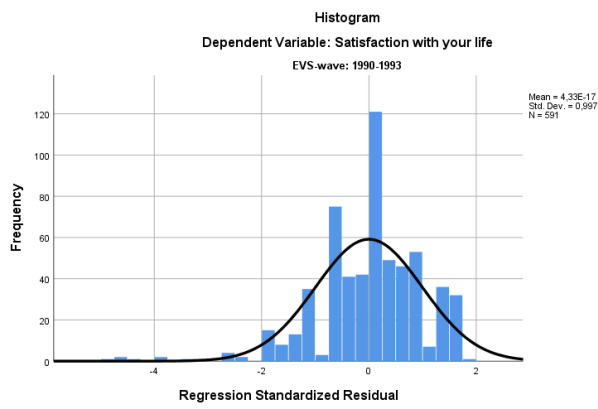
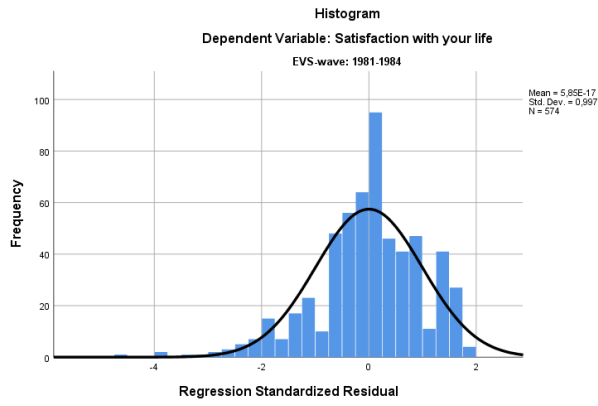
Religie

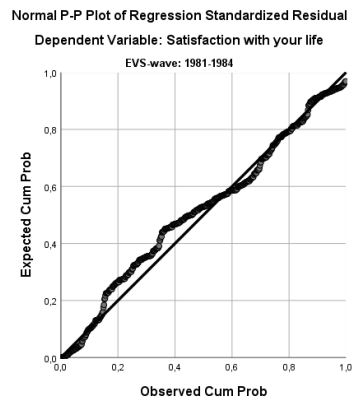
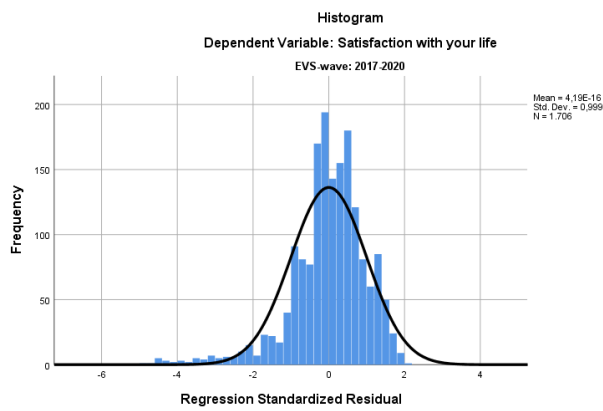
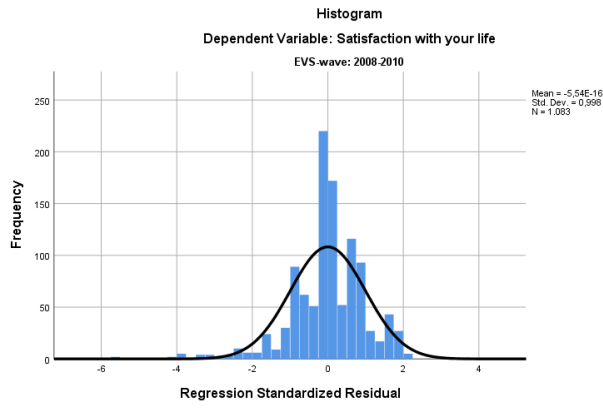
Basisschaal religie

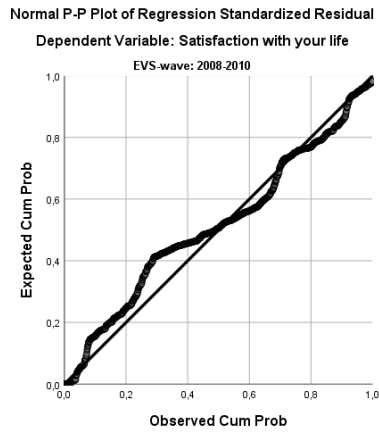
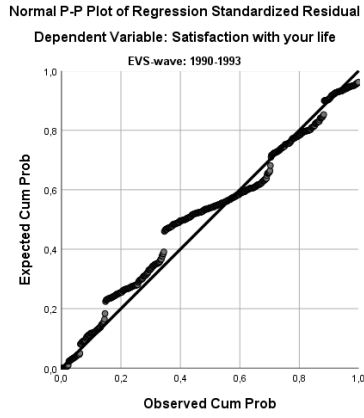
Syntax:

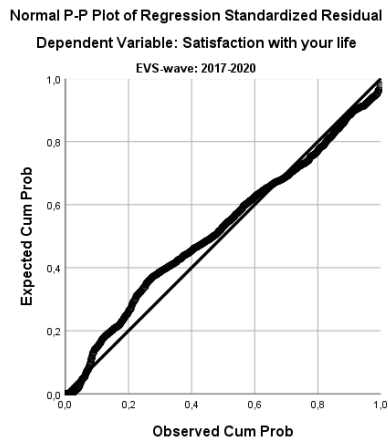
```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT A170
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047 _EVS BasRel
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

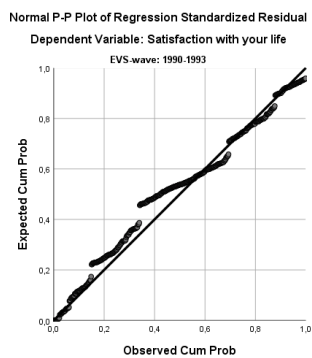
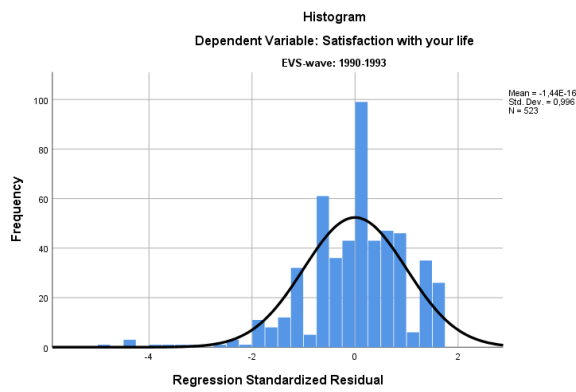
Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit. Wel opvallend is dat er in wave 2 in de p-p plot geen sprake is van een doorlopende lijn, de vijf lijntjes liggen echter niet overdreven ver van de normaliteitslijn.

Complete religie schaal

Syntax:

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT A170
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

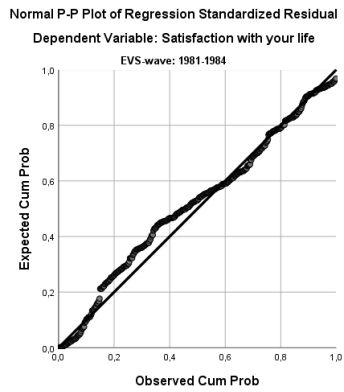
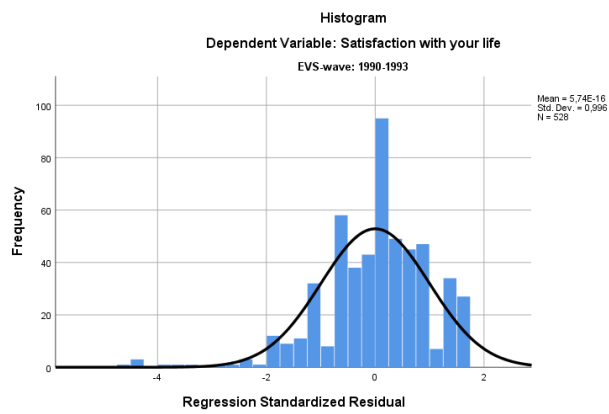
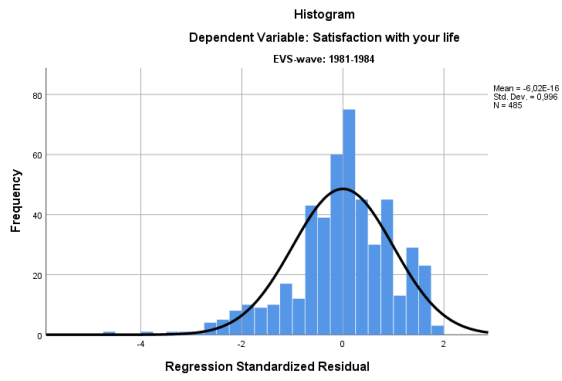
Korte toelichting: De histogram is normaal verdeeld en de p-p plot toont geen extreme tekenen van schending van normaliteit. Wel opvallend is dat er in de p-p plot geen sprake is van een doorlopende lijn, de vijf lijntjes liggen echter niet overdreven ver van de normaliteitslijn.

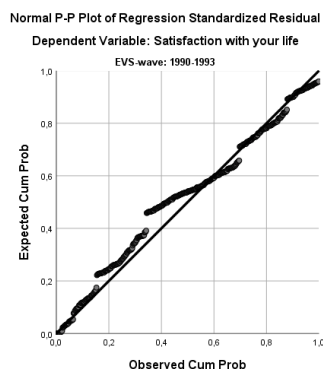
Optimale religie schaal wave 1

Syntax:

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT A170
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit. Wel opvallend is dat er in wave 2 in de p-p plot geen sprake is van een doorlopende lijn, de vijf lijntjes liggen echter niet overdreven ver van de normaliteitslijn.

Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 2 variant met F066

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

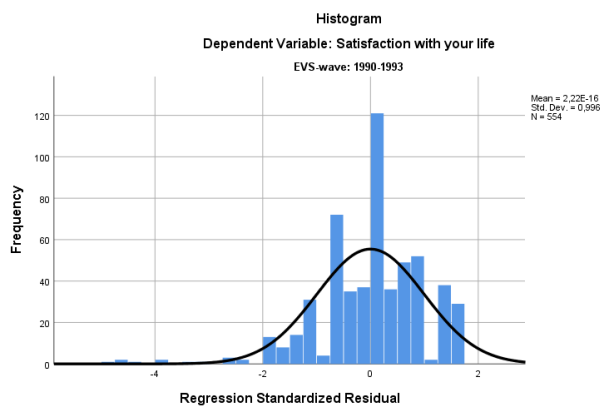
/NOORIGIN

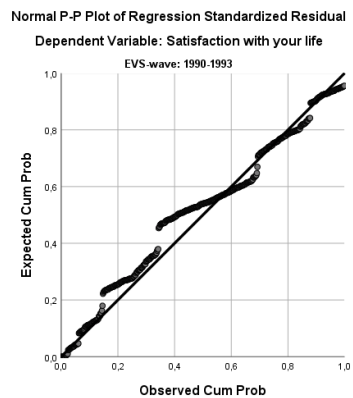
/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

Output:

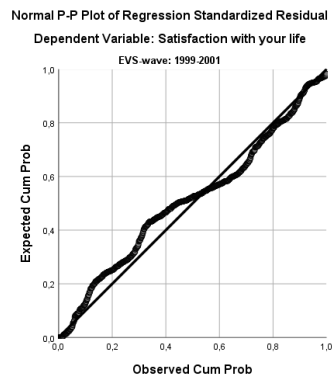
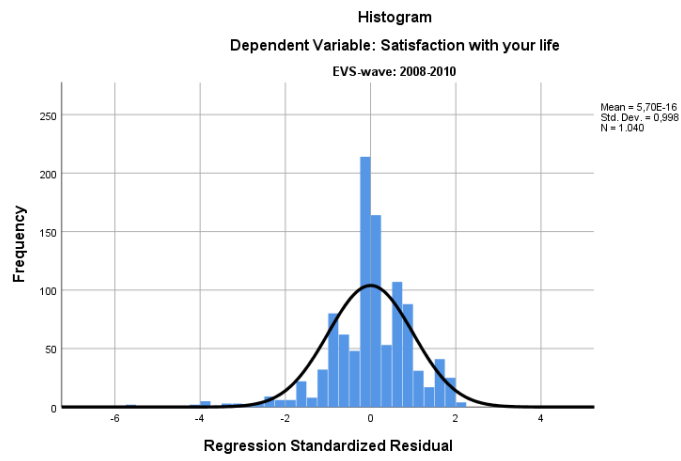
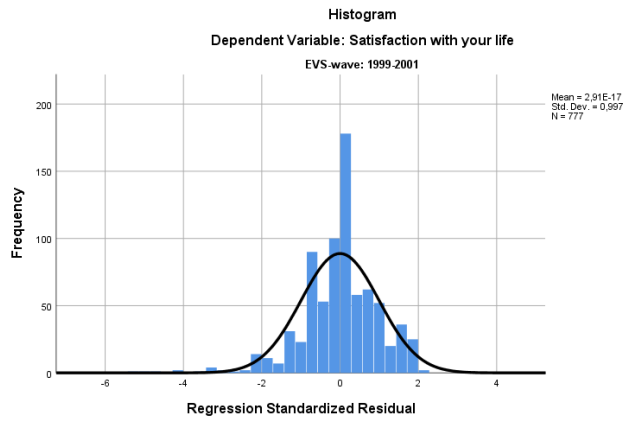
Korte toelichting: De histogram is normaal verdeeld en de p-p plot toont geen extreme tekenen van schending van normaliteit. Wel opvallend is dat er in de p-p plot geen sprake is van een doorlopende lijn, de vijf lijntjes liggen echter niet overdreven ver van de normaliteitslijn.

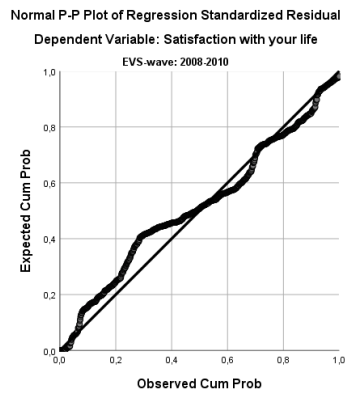
Optimale religie schaal voor wave 3 en 4, wave 3 en 4 variant met F067

Syntax:

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT A170
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit.

Optimale religie schaal voor wave 5, wave 2 variant met F066

Syntax:

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

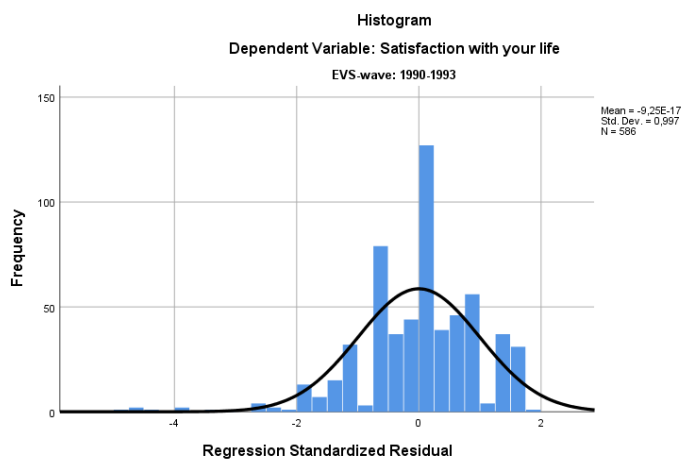
/NOORIGIN

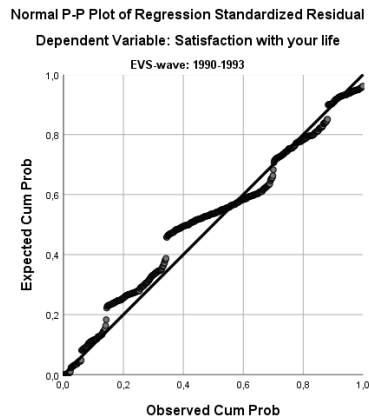
/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS ReIW5_W2

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

Output:

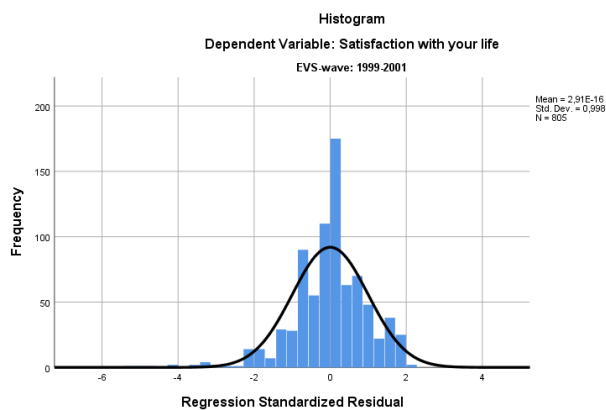
Korte toelichting: De histogram is normaal verdeeld en de p-p plot toont geen extreme tekenen van schending van normaliteit. Wel opvallend is dat er in de p-p plot geen sprake is van een doorlopende lijn, de vier lijntjes liggen echter niet overdreven ver van de normaliteitslijn.

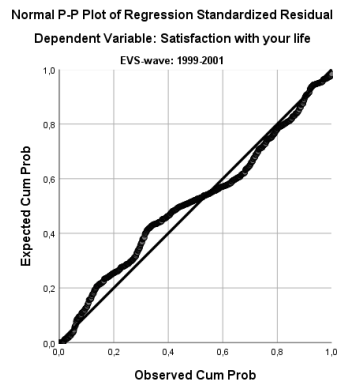
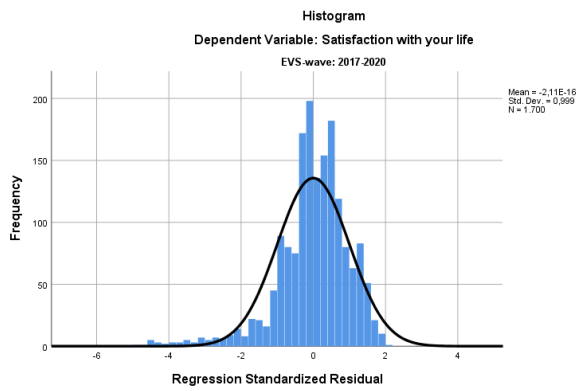
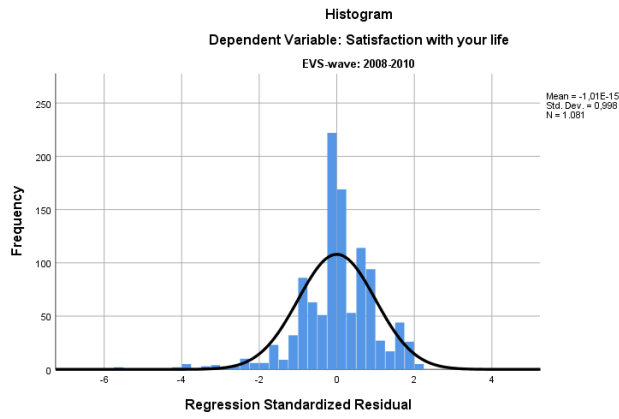
Optimale religie schaal voor wave 5, wave 3, 4 en 5 variant met F067

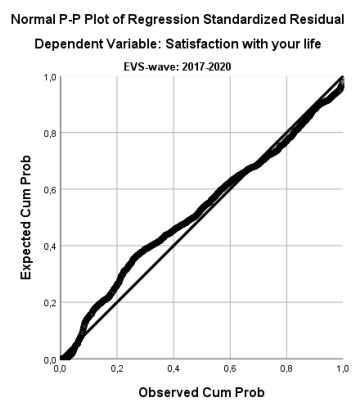
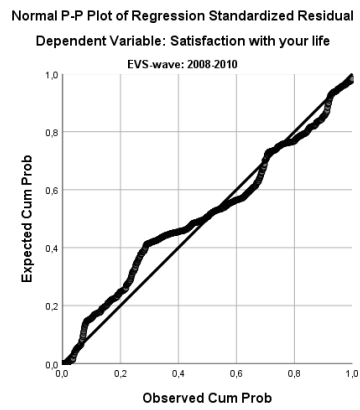
Syntax:

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT A170
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5
  /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Output:

Korte toelichting: De histogrammen zijn normaal verdeeld en de p-p plots tonen geen extreme tekenen van schending van normaliteit.

Syntax en toelichting voor gecontroleerde modellen

Individualisme gecontroleerd voor religie

BasInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

```
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW1  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd CompleetRel  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW34  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd RelW5  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

CompleetInd

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd RelW5  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

IndW234

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 CompleetRel  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW34  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

REGRESSION

```
/MISSING LISTWISE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT A170  
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234 RelW5  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

religie gecontroleerd voor individualisme

basisschaal

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel BasInd
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel IndW234
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel CompleetInd
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

CompleetRel

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel IndW234
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

RelW1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 BasInd

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 IndW234

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

RelW34

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2 IndW234

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34 IndW234

```
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

RelW5

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2 IndW234
```

```
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 IndW234
```

```
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5 CompleetInd
```

```
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).
```

Voorbeeld histogram een p-p plot op basis van

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

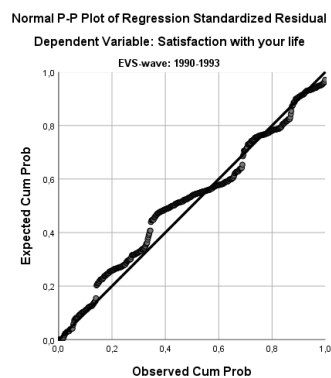
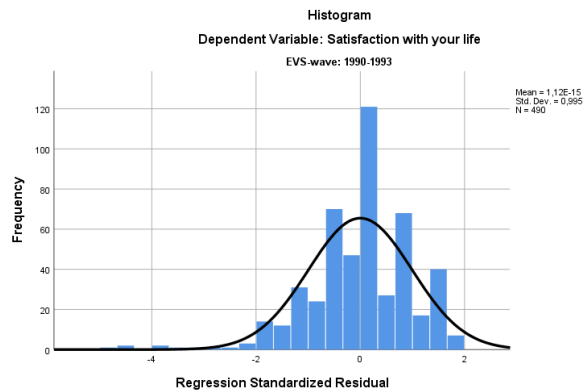
```
/NOORIGIN
```

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1 IndW234

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID).

Wave 2.

Korte toelichting:

Geen grote veranderingen ten opzichte van ongecontroleerde modellen. Histogrammen allemaal normaal verdeeld. P-P plots wederom vaak niet ver genoeg van de normaliteitslijn om te spreken van een schending van normaliteit. Zoals in het getoonde voorbeeld zijn in de tweede wave in de religie schalen wederom meerdere lijntjes in plaats van een doorlopende lijn. Deze lijntjes liggen echter wederom niet ver genoeg van de normaliteitslijn om van een schending te spreken.

Bijlage 3.4 Uitbijters

Uitbijters zijn onderzocht op basis van de ongecontroleerde modellen. Een case is een uitbijter wanneer deze zowel volgens Cook's distance als leverage een uitbijter is. Eerst wordt de syntax voor de Cook's distance getoond, met daarna een samenvattende tabel van de output. Daarna wordt hetzelfde gedaan voor leverage. De berekening van de maximale Cook's distance en leverage scores die zijn gebruikt om als uitbijter te worden gezien zijn:

Cook's distance: $4/N$

Leverage: $3*P/N$

Tot slot wordt getoond hoe is bepaald welke cases in beide gevallen een uitbijter zijn. Hoe dit in de praktijk is gebracht voor de analyse exclusief uitbijters is in bijlage 2.5 te lezen.

Cook's distance

Syntax:

Individualisme

BasInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd

/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 1) CD_Hoog_BasInd_W1=CD_BasInd >= 0.005.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_BasInd_W2=CD_BasInd >= 0.0052.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) CD_Hoog_BasInd_W3=CD_BasInd >= 0.0043.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) CD_Hoog_BasInd_W4=CD_BasInd >= 0.0031.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_BasInd_W5=CD_BasInd >= 0.0021.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_BasInd_W1 CD_Hoog_BasInd_W2 CD_Hoog_BasInd_W3
CD_Hoog_BasInd_W4 CD_Hoog_BasInd_W5
/ORDER=ANALYSIS.

CompleetInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd

/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_CompleetInd_W5=CD_CompleetInd >= 0.0023.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_CompleetInd_W5
/ORDER=ANALYSIS.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

```
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd
/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_CompleetInd_A_W5=CD_CompleetInd_A >= 0.0023.
EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_CompleetInd_W5
/ORDER=ANALYSIS.

IndW234

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234
/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_IndW234_W2=CD_IndW234 >= 0.0056.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) CD_Hoog_IndW234_W3=CD_IndW234 >= 0.0045.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) CD_Hoog_IndW234_W4=CD_IndW234 >= 0.0033.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_IndW234_W5=CD_IndW234 >= 0.0023.
EXECUTE.
```

```

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_IndW234_W2 CD_Hoog_IndW234_W3
CD_Hoog_IndW234_W4 CD_Hoog_IndW234_W5
/ORDER=ANALYSIS.

Religie

BasRel

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel
/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 1) CD_Hoog_BasRel_W1=CD_BasRel >= 0.0070.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_BasRel_W2=CD_BasRel >= 0.0068.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) CD_Hoog_BasRel_W3=CD_BasRel >= 0.005.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) CD_Hoog_BasRel_W4=CD_BasRel >= 0.0037.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_BasRel_W5=CD_BasRel >= 0.0023.
EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_BasRel_W1 CD_Hoog_BasRel_W2 CD_Hoog_BasRel_W3
CD_Hoog_BasRel_W4 CD_Hoog_BasRel_W5

```



```
/ORDER=ANALYSIS.
```

CompleetRel

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel
```

```
/SAVE COOK.
```

```
IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_CompleetRel_W2=CD_CompleetRel >= 0.0076.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_CompleetRel_W2
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

RelW1

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1
```

```
/SAVE COOK.
```

```
IF (S002EVS = 1) CD_Hoog_RelW1_W1=CD_RelW1 >= 0.0082.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_RelW1_W2=CD_RelW1 >= 0.0076.
```

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_RelW1_W1 CD_Hoog_RelW1_W2
/ORDER=ANALYSIS.

RelW34

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34
/SAVE COOK.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2
/SAVE COOK.

IF (S002EVS = 2) CD_Hoog_RelW34_W2_W2=CD_RelW34_W2 >= 0.0072.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) CD_Hoog_RelW34_W3=CD_RelW34 >= 0.0051.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) CD_Hoog_RelW34_W4=CD_RelW34 >= 0.0038.

EXECUTE.

```
FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_RelW34_W2_W2
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_RelW34_W3 CD_Hoog_RelW34_W4
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
RelW5
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5
```

```
/SAVE COOK.
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2
```

```
/SAVE COOK.
```

```
IF ($002EVS = 2) CD_Hoog_RelW5_W2_W2=CD_RelW5_W2 >= 0.0068.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF ($002EVS = 3) CD_Hoog_RelW5_W3=CD_RelW5 >= 0.0050.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF ($002EVS = 4) CD_Hoog_RelW5_W4=CD_RelW5 >= 0.0037.
```

```
EXECUTE.
```

IF (S002EVS = 5) CD_Hoog_RelW5_W5=CD_RelW5 >= 0.0024.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=CD_Hoog_RelW5_W2_W2 CD_Hoog_RelW5_W3 CD_Hoog_RelW5_W4
CD_Hoog_RelW5_W5
/ORDER=ANALYSIS.

Tabel op basis van output:

Wave	Schaal	N	Cook's distance criterion: 4/N score	Aantal waarnemingen boven Cook's distance criterium	Percentage waarnemingen boven Cook's distance criterium	Maximum Cook's distance score
1	Basisschaal individualisme	805	0,0050	47	5,8	0,029
2	Basisschaal individualisme	772	0,0052	39	5,1	0,032
3	Basisschaal individualisme	923	0,0043	68	7,4	0,058
4	Basisschaal individualisme	1280	0,0031	76	5,9	0,025
5	Basisschaal individualisme	1943	0,0021	106	5,5	0,017
5	Complete schaal individualisme	1747	0,0023	94	5,4	0,028
2	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	716	0,0056	40	5,1	0,033
3	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	894	0,0045	58	6,5	0,049
4	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	1224	0,0033	73	6,0	0,028
5	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	1772	0,0023	94	5,3	0,026
1	Basisschaal religie	574	0,0070	32	5,6	0,042
2	Basisschaal religie	591	0,0068	29	4,9	0,063
3	Basisschaal religie	807	0,0050	52	6,4	0,056
4	Basisschaal religie	1083	0,0037	67	6,2	0,043
5	Basisschaal religie	1706	0,0023	94	5,5	0,027
2	Complete schaal religie	523	0,0076	25	4,8	0,067
1	Optimale religie schaal wave 1	485	0,0082	28	5,8	0,051
2	Optimale religie schaal wave 1	528	0,0076	25	4,7	0,063
2	Optimale religie schaal wave 3,4	554	0,0072	28	5,1	0,070
3	Optimale religie schaal wave 3,4	777	0,0051	50	6,4	0,059

4	Optimale religie schaal wave 3,4	1040	0,0038	65	6,3	0,045
2	Optimale religie schaal wave 5	586	0,0068	31	5,3	0,068
3	Optimale religie schaal wave 5	805	0,0050	50	6,2	0,056
4	Optimale religie schaal wave 5	1081	0,0037	67	6,2	0,042
5	Optimale religie schaal wave 5	1700	0,0024	86	5,1	0,027

Leverage

Syntax:

Individualisme

BasInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasInd

/SAVE LEVER.

IF (S002EVS = 1) LEV_Hoog_BasInd_W1=LEV_BasInd >= 0.0186.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_BasInd_W2=LEV_BasInd >= 0.0194.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) LEV_Hoog_BasInd_W3=LEV_BasInd >= 0.0163.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) LEV_Hoog_BasInd_W4=LEV_BasInd >= 0.0117.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 5) LEV_Hoog_BasInd_W5=LEV_BasInd >= 0.0077.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_BasInd_W1 LEV_Hoog_BasInd_W2 LEV_Hoog_BasInd_W3
LEV_Hoog_BasInd_W4 LEV_Hoog_BasInd_W5

/ORDER=ANALYSIS.

CompleetInd

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetInd

/SAVE LEVER.

IF (S002EVS = 5) LEV_Hoog_CompleetInd_W5=LEV_CompleetInd >= 0.0086.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_CompleetInd_W5

/ORDER=ANALYSIS.

IndW234

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

```
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS IndW234
/SAVE LEVER.

IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_IndW234_W2=LEV_IndW234 >= 0.0209.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 3) LEV_Hoog_IndW234_W3=LEV_IndW234 >= 0.0168.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 4) LEV_Hoog_IndW234_W4=LEV_IndW234 >= 0.0123.
EXECUTE.

IF (S002EVS = 5) LEV_Hoog_IndW234_W5=LEV_IndW234 >= 0.0085.
EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_IndW234_W2 LEV_Hoog_IndW234_W3
LEV_Hoog_IndW234_W4 LEV_Hoog_IndW234_W5
/ORDER=ANALYSIS.

Religie

BasRel

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS BasRel
/SAVE LEVER.
```

```
IF (S002EVS = 1) LEV_Hoog_BasRel_W1=LEV_BasRel >= 0.0261.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_BasRel_W2=LEV_BasRel >= 0.0254.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 3) LEV_Hoog_BasRel_W3=LEV_BasRel >= 0.0186.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 4) LEV_Hoog_BasRel_W4=LEV_BasRel >= 0.0139.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 5) LEV_Hoog_BasRel_W5=LEV_BasRel >= 0.0088.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_BasRel_W1 LEV_Hoog_BasRel_W2 LEV_Hoog_BasRel_W3  
LEV_Hoog_BasRel_W4 LEV_Hoog_BasRel_W5
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```

```
CompleetRel
```

```
REGRESSION
```

```
  /MISSING LISTWISE
```

```
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
  /NOORIGIN
```

```
  /DEPENDENT A170
```

```
  /METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS CompleetRel
```

```
  /SAVE LEVER.
```

```
IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_CompleetRel_W2=LEV_CompleetRel >= 0.0287.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_CompleetRel_W2
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```


RelW1

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW1

/SAVE LEVER.

IF (S002EVS = 1) LEV_Hoog_RelW1_W1=LEV_RelW1 >= 0.0309.

EXECUTE.

IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_RelW1_W2=LEV_RelW1 >= 0.0284.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_RelW1_W1 LEV_Hoog_RelW1_W2

/ORDER=ANALYSIS.

RelW34

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT A170

/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34

/SAVE LEVER.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT A170
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW34_W2
/SAVE LEVER.
```

```
IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_RelW34_W2_W2=LEV_RelW34_W2 >= 0.0271.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 3) LEV_Hoog_RelW34_W3=LEV_RelW34 >= 0.0193.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 4) LEV_Hoog_RelW34_W4=LEV_RelW34 >= 0.0144.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_RelW34_W2_W2 LEV_Hoog_RelW34_W3
```

```
LEV_Hoog_RelW34_W4
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
RelW5
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5
```

```
/SAVE LEVER.
```

```
REGRESSION
```

```
/MISSING LISTWISE
```

```
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```

```
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
/NOORIGIN
```

```
/DEPENDENT A170
```

```
/METHOD=ENTER X001 X003 X047_EVS RelW5_W2
```

```
/SAVE LEVER.
```

```
IF (S002EVS = 2) LEV_Hoog_RelW5_W2_W2=LEV_RelW5_W2 >= 0.0256.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 3) LEV_Hoog_RelW5_W3=LEV_RelW5 >= 0.0186.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 4) LEV_Hoog_RelW5_W4=LEV_RelW5 >= 0.0139.
```

```
EXECUTE.
```

```
IF (S002EVS = 5) LEV_Hoog_RelW5_W5=LEV_RelW5 >= 0.0088.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=LEV_Hoog_RelW5_W2_W2 LEV_Hoog_RelW5_W3
```

```
LEV_Hoog_RelW5_W4 LEV_Hoog_RelW5_W5
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Tabel op basis van output:

Wave	Schaal	N	Leverage criterium: 3*p/n	Aantal waarnemingen boven leverage criterium	Percentage waarnemingen boven leverage criterium	Maximum leverage score
1	Basisschaal individualisme	805	0,0186	0	0%	0,018
2	Basisschaal individualisme	772	0,0194	0	0%	0,017
3	Basisschaal individualisme	923	0,0163	0	0%	0,014
4	Basisschaal individualisme	1280	0,0117	6	0,5%	0,016
5	Basisschaal individualisme	1943	0,0077	14	0,7%	0,009
5	Complete schaal individualisme	1747	0,0086	3	0,2%	0,011
2	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	716	0,0209	0	0%	0,020

3	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	894	0,0168	2	0,2%	0,019
4	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	1224	0,0123	4	0,3%	0,015
5	Optimale individualisme schaal wave 2,3,4	1772	0,0085	4	0,2%	0,010
1	Basisschaal religie	574	0,0261	0	0%	0,021
2	Basisschaal religie	591	0,0254	0	0%	0,024
3	Basisschaal religie	807	0,0186	0	0%	0,018
4	Basisschaal religie	1083	0,0139	3	0,3%	0,015
5	Basisschaal religie	1706	0,0088	0	0%	0,008
2	Complete schaal religie	523	0,0287	0	0%	0,029
1	Optimale religie schaal wave 1	485	0,0309	0	0%	0,024
2	Optimale religie schaal wave 1	528	0,0284	0	0%	0,028
2	Optimale religie schaal wave 3,4	554	0,0271	0	0%	0,026
3	Optimale religie schaal wave 3,4	777	0,0193	0	0%	0,018
4	Optimale religie schaal wave 3,4	1040	0,0144	3	0,3%	0,016
2	Optimale religie schaal wave 5	586	0,0256	0	0%	0,024
3	Optimale religie schaal wave 5	805	0,0186	0	0%	0,017
4	Optimale religie schaal wave 5	1081	0,0139	3	0,3%	0,015
5	Optimale religie schaal wave 5	1700	0,0088	0	0%	0,008

Verwijderde cases

Hoe de cases zijn verwijderd voor de analyse exclusief uitbijters is in bijlage 2.5 terug te vinden. Hier wordt daarom om geen dubbele informatie te geven enkel een voorbeeld getoond hoe dit gedaan is.

Syntax:

Individualisme

basisschaal

wave 1

alleen cases die niet op CD+LEV beide te hoog scoren

USE ALL.

```
COMPUTE filter_$(CD_Hoog_BasInd_W1 + LEV_Hoog_BasInd_W1 <= 1).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'CD_Hoog_BasInd_W1 + LEV_Hoog_BasInd_W1 <= 1 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```
